

98

Μάης Ιούνης 2013

#4 Σαμαράς: Ανάμεσα στα bail-in και τους εκπαιδευτικούς

Πάνος Γκαργκάνας

#8 Καπιταλισμός χωρίς πυξίδα

Κώστας Σαρρής

#12 2η Συνδιάσκεψη της ANΤΑΡΣΥΑ

Θανάσης Καμπαγιάννης

#16 Η Αριστερά στην Κύπρο

Ντίνος Αγιωματίτης

#20 50 χρόνια από τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη

Μαρία Στύλλου

#25 «Παραγωγική ανασυγκρότηση» ή εργατική εξουσία;

Λέανδρος Μπόλαρης

#30 Τα συνέδρια της Αριστεράς

Νίκος Λούντος

#34 Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

Σωτήρης Κοντογιάννης

#37 Βιβλιοκριτική

Ντέιβιντ Χάρβεϊ
Εξεγερμένες πόλεις

John Newsinger

Αντεπίθεση – Η αμερικάνικη εργατική τάξη τη δεκαετία του '30

Πέτρος Παπακωνσταντίνου

Η Μεγάλη Πρόκληση – Η Κρίση, Η Αριστερά, η Εξουσία

Σπύρος Σακελλαρόπουλος

Νεπάλ. Εθνότητες, κάστες, τάξεις στην κορυφή του κόσμου 1769-2008

Επισκόπηση

Το Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου,

Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής

Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Τηλέφωνο επικοινωνίας: 210 5221509,

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584

Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com

www.socialismfrombelow.gr

Σαμαράς: Ανάμεσα στα bail-in και τους εκπαιδευτικούς

Όλη τη φετινή χρονιά η κυβερνητική προπαγάνδα Σαμαρά-Βενιζέλου-Κουβέλη στηρίζεται στο σενάριο ότι «τα χειρότερα βρίσκονται πίσω μας, καθώς έχουμε διανύσει το μεγαλύτερο μέρος των θυσιών, και από δω και πέρα τα πράγματα θα πάνε καλύτερα». Ο Στουρνάρας, όπως πάντα πρωτοπόρος της «ποσοτικοποίησης», δεν παύει να επαναλαμβάνει ότι έχουμε καλύψει τα δυο τρίτα της διαδρομής και ότι αν δεν χαλαρώσουμε την προσπάθεια όλα θα πάνε καλά.

Βέβαια, αυτή η φιλολογία είχε την ατυχία να βρει στο δρόμο της την κρίση που συγκλόνισε την Κύπρο μέσα στην άνοιξη. Απτόητοι οι κυβερνητικοί προπαγανδιστές αντιμετωπίζουν την Κύπρο σαν ένα περαστικό επεισόδιο. Κοιτάζετε, λένε, το Χρηματιστήριο στην Αθήνα: όντως πέρασε έναν πανικό τον Μάρτη-Απρίλη, αλλά ήδη ξανάπιασε την ανοδική πορεία του και βρίσκεται σε επίπεδα αντίστοιχα με αυτά που είχε πιάσει πριν από την κυπριακή κρίση. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών προχωράει και ο Σαμαράς πάει στην Κίνα να φέρει κι άλλες επενδύσεις.

Παρόμοια «επιχειρήματα» προσπαθεί να επικαλεστεί το κυβερνητικό επιτελείο όχι μόνο από την οικονομία, αλλά και από την κοινοβουλευτική ζωή. Η κυβερνητική πλειοψηφία όντως πέρασε μια κάμψη σε κρίσιμες ψηφοφορίες πέφτοντας στους 153 ή ακόμα και στους 148 (στην περίπτωση των ρυθμίσεων του υπουργού Παιδείας Αρβανιτόπουλου για το «Σχέδιο Αθηνά»), αλλά οι ρυθμίσεις για τη νέα μνημονιακή δόση πέρασαν με 168 ψήφους κερδίζοντας και απολωλότα πρόβατα της ΝΔ όπως ο Μαρκόπουλος. Άλλωστε, και οι δημοσκοπήσεις δείχνουν τη ΝΔ να αμφισβητεί την πρώτη θέση από τον ΣΥΡΙΖΑ.

Έκλεισε, λοιπόν, μια «παρένθεση» και έρχεται μια ανάκαμψη που εννοεί τον Σαμαρά οικονομικά και πολιτικά;

Τίποτε δεν συνηγορεί προς αυτή την κατεύθυνση. Αντίθετα, ο συνδυασμός οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων σε

Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί γιατί οι εκτιμήσεις για το τέλος της οικονομικής και πολιτικής κρίσης είναι εκτός πραγματικότητας.

διεθνές επίπεδο δείχνει ότι οι κρίσεις που διαγράφονται στον ορίζοντα μπορεί να κάνουν την Κύπρο να μοιάζει με απλό μικρό προελούδιο.

Η κρίση μετά την Κύπρο

Οι αντιλήψεις που βλέπουν την Κύπρο σαν «εξαίρεση» στηρίζονται σε μια προσέγγιση που θεωρεί ότι η ΕΕ τιμώρησε ένα πλυντήριο μαύρου χρήματος των ρώσων ολιγαρχών. Με αυτή τη λογική, η κυπριακή περίπτωση δεν εντάσσεται στην κρίση της ευρωζώνης, αλλά σε ένα πλαίσιο γεωστρατηγικών ανταγωνισμών στην Ανατολική Μεσόγειο για τον έλεγχο των αποθεμάτων φυσικού αερίου αλλά και της περιοχής συνολικότερα. Αυτοί οι ανταγωνισμοί είναι υπαρκτοί και ασφαλώς παίζουν ρόλο στις εξελίξεις, αλλά δεν εξηγούν την χρεοκοπία του κυπριακού τραπεζικού συστήματος. Αυτή η χρεοκοπία και η συνταγή που εφαρμόστηκε για την αντιμετώπισή της (τα λεγόμενα bail-in, δηλαδή κουρεμα των καταθέσεων) πεντέμισι χρόνια από τότε που άρχισε η παγκόσμια κρίση των τραπεζών το καλοκαίρι του 2007 μαρτυρούν τη συνέχιση και επιδείνωση της κρίσης.

Ο τραπεζικός τομέας της Κύπρου δεν είναι ρώσικο δημιούργημα. Η ανάπτυξή του και η μετέπειτα εξέλιξή του σε διαστάσεις πολλαπλάσιες από το ΑΕΠ του ελληνοκυπριακού τομέα του νησιού (διαστάσεις φούσκας) έχουν τις ρίζες τους στη δύναμη του ελληνικού και ελληνοκυπριακού εφοπλιστικού και τραπεζικού κεφάλαιου. Χωρίς τους εφοπλιστές και τους δεσμούς τους με το Σίτι του Λονδίνου, η Λευκωσία δεν θα είχε τη δυνατότητα να επωφεληθεί από τις ευκαιρίες που την ανέδειξαν σε χρηματοπιστωτικό κέντρο.

Αρχικά επωφελήθηκε από την κρίση

του Λιβάνου, μιας χώρας που επονομαζόταν «Ελβετία της Μέσης Ανατολής». Ύστερα ακολούθησε η διείσδυση στο πρώην ανατολικό μπλοκ, αρχικά στη Σερβία και στη συνέχεια στην ίδια τη Ρωσία. Η επέκταση στην αγορά της «μητέρας πατρίδας» και η συμμετοχή στην ελληνική τραπεζική φούσκα αποδείχθηκε το τελικό και μοιραίο στάδιο αυτής της πορείας. Τώρα βγαίνουν σιγά-σιγά στην επιφάνεια οι κυπριακές εμπλοκές στα σκάνδαλα όπως το Βατοπέδι που είναι απλά μύτες του παγόβουνου της κερδοσκοπίας με τα ακίνητα.

Ίσως αν η Τρόικα και τα Μνημόνια της είχαν καταφέρει να αντιμετωπίσουν την κρίση στην Ελλάδα, στην Ιρλανδία και συνολικά στην Ευρωζώνη, η Κύπρος να την είχε γλυτώσει. Όμως ξέρουμε ότι απέτυχαν και η Κύπρος αποτελεί και επιβεβαίωση της αποτυχίας και προάγελου της συνέχειας.

Ένας τρόπος για να δούμε αυτές τις διαστάσεις του προβλήματος είναι να σταθούμε στο παράδειγμα της Ιρλανδίας. Αν ο Στουρνάρας ισχυρίζεται ότι η Ελλάδα έχει καλύψει τα δυο τρίτα της διαδρομής για την έξοδο από την κρίση, η Ιρλανδία έχει εισπράξει πολύ πιο μεγάλους και «έγκυρους» επαιήνους. Μια χώρα με οικονομία πολύ μεγαλύτερη από την Κύπρο και με διόγκωση του τραπεζικού τομέα πολύ μεγαλύτερη από του κυπριακού, βρέθηκε στα νύχια της Τρόικας ΕΕ-ΕΚΤ-ΔΝΤ λίγο μετά την Ελλάδα και μέχρι πρόσφατα προβαλλόταν ως παράδειγμα καλής και αποτελεσματικής εφαρμογής των Μνημονίων. Οι ιρλανδικές τράπεζες πήραν 64 δις ευρώ για τη διάσωσή τους.

Όμως τώρα το ΔΝΤ ανησυχεί ότι μπορεί να χρειαστούν άλλα 16 δις. Τα μη εξυπηρετούμενα στεγαστικά δάνεια έχουν φτάσει στο 12% του συνόλου και

Πρωτομαγιά 2013

η ΕΚΤ πιέζει τις ιρλανδικές τράπεζες να επιταχύνουν το ρυθμό κατάσχεσης κατοικιών από «κακοπληρωτές». Ουσιαστικά, αντί να πλησιάζει στην έξοδο, η Ιρλανδία κινδυνεύει να ξανακυλήσει σε νέο μνημόνιο. Ακόμη και η μετριοπαθής ηγεσία της συνομοσπονδίας των συνδικάτων (τόσο μετριοπαθής ώστε δεν έχει κηρύξει ούτε μια πανεργατική απεργία) αναγκάζεται να δηλώνει ότι «η Τρόικα έχει κάνει μεγαλύτερη ζημιά στην Ιρλανδία από όση έκανε η Βρετανία μέσα σε αιώνες αποικιοκρατίας» (Financial Times, 30 Απριλίου 2013).

Και δεν πρόκειται μόνο για τις ιρλανδικές τράπεζες. Το πρόβλημα είναι πανευρωπαϊκό. Η ίδια εφημερίδα καλύπτοντας την εαρινή σύνοδο κορυφής των G20 συνόψιζε ως εξής την κατάσταση: «Τράπεζες που εξακολουθούν να είναι αδύναμες κάθονται, κατά κύριο λόγο στην Ευρωζώνη, δίπλα-δίπλα με ένα κορμό από υπερχρεωμένες επιχειρήσεις. Αυτό απειλεί με ένα νέο φαύλο κύκλο από πτωχεύσεις που εξασθενίζουν τις τράπεζες παραπέρα, ενώ οι κυβερνήσεις διαθέτουν ελάχιστα πυρομαχικά για να εξασφαλίσουν τη σωστή κεφαλαιοποίησή τους» (FT, 20-21 Απριλίου).

Αυτή η εικόνα εξηγεί γιατί με την Κύπρο άνοιξε η συζήτηση περί συμμετοχής των καταθετών στις μελλοντικές διασώσεις των τραπεζών. Πολύ απλά το ρίσκο για νέες χρεοκοπίες τραπεζών είναι αυξανόμενο, ενώ οι κρατικές δυνατότητες νέων παρεμβάσεων είναι μειωμένες. Οι κυβερνήσεις ψάχνουν νέες πηγές και μάλιστα μέσα σε συνθήκες όπου τα πολιτικά περιθώρια επιβολής νέων περιτικών λιτότητας είναι πεσμένα.

Πριν προχωρήσουμε, όμως, στις πολιτικές εξελίξεις και το δικό τους ρόλο, ας σταθούμε και σε άλλο ένα σημείο της οι-

κονομικής συγκυρίας. Μήπως η ευφορία που επικρατεί στα χρηματιστήρια είναι αντίβαρο στις ανησυχίες για όλα αυτά τα ρίσκα; Πραγματικά, δεν είναι μόνο το χρηματιστήριο της Αθήνας που ανακάμπτει. Στη Νέα Υόρκη η άνοδος ξεπέρασε ακόμη και τα πριν την κρίση ιστορικά ρεκόρ. Αλλά αυτό έχει υποχρεώσει ακόμη και τον κεντρικό τραπεζίτη των ΗΠΑ Μπεν Μπερνάνκε να προειδοποιεί για νέες φούσκες. Το φθινό χρέμα που διαθέτουν οι κεντρικές τράπεζες προς τους τραπεζίτες δεν βρίσκει το δρόμο του προς τις επενδύσεις αλλά ξανά προς την κερδοσκοπία. Μια πρόσφατη έρευνα αποκάλυψε ότι τα κέρδη των πολυεθνικών που εμπορεύονται πρώτες ύλες και παίζουν με τις τιμές τους ξεπέρασαν μέσα στη δεκαετία 2003-2013 τα κέρδη των μεγαλύτερων αυτοκινητοβιομηχανιών: 243 δις δολάρια για τους 20 μεγαλύτερους κερδοσκόπους πρώτων υλών έναντι 235 δις για την Τογιάτα, τη Φολκσβάγκεν, τη BMW, τη Ρενό και τη Φορντ μαζί!

Τα πολιτικά όρια της λιτότητας...

Οι ανησυχίες για νέα επιδείνωση της κρίσης και οι αναζητήσεις για ληλασία των καταθέσεων δεν κινούνται στο κενό. Μπορεί ο διάδοχος του Ζαν-Κλοντ Γιουνκέρ στη θέση του επικεφαλής του Γιούρογκρουπ, ο Ολλανδός Ντάισελμπλουμ να δήλωσε ωμά μετά το κυπριακό μνημόνιο ότι αυτό θα είναι ένα μελλοντικό μοντέλο τραπεζικών διασώσεων, αλλά οι ευρωπαϊκές κυβερνητικές ελίτ διακατέχονται από έντονες ανησυχίες για το αν θα υπάρχει η πολιτική σταθερότητα που μπορεί να επιβάλει τέτοιες «λύσεις». Ο ίδιος ο επικεφαλής της Κομισιόν της ΕΕ, ο Μπαρόζο έφτασε να

δηλώσει ότι εξαντλούνται τα πολιτικά όρια της λιτότητας.

Η αφορμή για τέτοιες σκέψεις δεν ήταν «μόνο» το ΟΧΙ των Κυπρίων στο πρώτο πακέτο που κούρευε τις καταθέσεις κάτω και από το όριο των 100.000 ευρώ. Ήταν και ο πολιτικός σεισμός των ιταλικών εκλογών. Ωστόσο, όσοι βιάζονται να υποτιμήσουν το ξέσπασμα των Κυπρίων κάνουν λάθος. Για δυο λόγους.

Πρώτο, γιατί μέχρι την επιδρομή του Γιούρογκρουπ και του Αναστασιάδη στις καταθέσεις, η Κύπρος ήταν από τις πιο «ήσυχες» χώρες μέλη της ευρωζώνης και μάλιστα είχε μόλις κάνει εκλογές όπου νίκησε η δεξιά. Κι όμως, το τοπίο άλλαξε άρδην πολιτικά μέσα σε μια νύχτα: οι κύπριοι βγήκαν στους δρόμους και όλο το πολιτικό φάσμα αναγκάστηκε να υποκλιθεί μπροστά στην οργή τους. Το ΑΚΕΛ που κάλπαζε προς τα δεξιά επί χρόνια αναγκάστηκε να τρέχει να καλύψει τα αριστερά νότα του. Και ο Αναστασιάδης που είχε έτοιμη τη δικαιολογία ότι παρέλαβε χρεοκοπία από τον Χριστόφια, αναγκάστηκε να αποζητά την «εθνική ενότητα» με το ΑΚΕΛ.

Δεύτερο, ποτέ άλλοτε το Γιούρογκρουπ δεν είχε αναγκαστεί από το «πεζοδρόμιο» να επανεξετάσει μια απόφασή του. Αν οι διαδηλωτές στη μικρή Λευκωσία μπορούσαν να εξαναγκάσουν τους ισχυρούς της ΕΕ να αναθεωρήσουν, το μήνυμα σε όλες τις πρωτεύουσες της Ευρώπης ήταν σαφές. Η βρετανική Γκάρντιαν σχολίασε εκείνες τις μέρες ότι για πρώτη φορά τα όργανα της ΕΕ «δελίασαν» (άρθρο του κύριου οικονομικού αναλυτή Λάρι Έλιοτ).

Βέβαια, οι απολογητές της Τρόικας έχουν έτοιμη τη λάσπη για τη «μάταιη αντίσταση» των κυπρίων. Η δεύτερη

απόφαση του Γιούρογκρουπ ήταν χειρότερη από την πρώτη, λένε, αφού τα ποσοστά του κουρέματος έγιναν μεγαλύτερα. Παραβλέπουν ότι οι καταθέσεις κάτω από τα 100.000 ευρώ δεν κουρεύτηκαν, ενώ η αύξηση των ποσοστών κουρέματος άνω των 100.000 δεν προήλθε από τις διαδηλώσεις στους δρόμους της Λευκωσίας, αλλά από την επιδείνωση της χρεοκοπίας. Αν ο κόσμος δεν είχε βγει στους δρόμους, είναι άγνωστο πού θα είχε φτάσει το κούρεμα ακόμη και των μικρών καταθέσεων.

Αν υπήρχε η παραμικρή αμφιβολία για τις διαστάσεις της οργής ενάντια στους σχεδιασμούς των κυβερνήσεων της ΕΕ, οι εκλογές στην Ιταλία ήρθαν να τη διαλύσουν. Για πολλούς μήνες η κυβέρνηση «τεχνοκρατών» του Μάριο Μόντι είχε θεωρηθεί σαν ένα πετυχημένο παράδειγμα που συγκράτησε την Ιταλία από το χείλος της χρεοκοπίας και των Μνημονίων. Η Ελλάδα με τις «τρελές» κινητοποιήσεις που έριξαν τον Παπαδήμο και ανέβασαν τα ποσοστά της Αριστεράς αποτελούσε μια εξαίρεση, σύμφωνα με αυτές τις αντιλήψεις. Η εκλογική ανταρσία των Ιταλών που έδωσαν 25% στο άγνωστο μέχρι χτες κίνημα διαμαρτυρίας του κομμουνικού Μπέπε Γκρίλο, άλλαξε τους όρους της συζήτησης. Ξαφνικά, όλοι ομολογούν ότι τέτοια ξεσπάσματα μπορεί να είναι στην ημερήσια διάταξη πανευρωπαϊκά.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι εναλλακτικές λύσεις είναι έτοιμες. Κάθε άλλο: η διάγνωση των αδιεξόδων δεν σημαίνει αυτόματα και άρση τους.

Στο οικονομικό επίπεδο αυτό είναι προφανές. Οι θεωρίες ότι η λιτότητα θα φέρει ανάπτυξη δέχτηκαν ένα σκληρό ιδεολογικό πλήγμα με την αποκάλυψη ότι οι μελέτες των γκουρού αυτής της άποψης, των καθηγητών Ρογκόφ και Ράινχαρντ, ήταν απλά μαθηματικά λαθεμένες. Το υποτιθέμενο όριο που λέει ότι όταν το ποσοστό του χρέους προς το ΑΕΠ ξεπερνάει το 90% η ανάπτυξη πέφτει, αλλά δεν υφίσταται.

Στην πράξη, οι «αγορές» δεν παρακολουθούν το ποσοστό του χρέους προς το ΑΕΠ σαν κριτήριο. Αυτό που παρακολουθούν στενά είναι το ποσοστό των τόκων ως μερίδιο στα έσοδα του προϋπολογισμού μιας χώρας. Αν αυτό το ποσοστό δείχνει ότι αντέχει τις πληρωμές, τότε το χρέος θεωρείται «βιώσιμο» και τα επιτόκια δανεισμού κινούνται ανάλογα. Αλλιώς, αρχίζει η επίθεση που οδηγεί στη χρεοκοπία με όλες τις συνέπειες.

Η διάψευση της θεωρίας των «P-P», όμως, δεν έχει σημαίνει την ανάδειξη κάποιας εναλλακτικής πολιτικής για τη διαχείριση της κρίσης, ούτε στις ΗΠΑ, ούτε στη Γερμανία, ούτε πουθενά. Στην Ιταλία, το πολιτικό αδιέξοδο αντιμετωπίστηκε με την επανεκλογή του Ναπολιτάνο μέσα στα βαθιά γεράματα του στην Προεδρία της Δημοκρατίας και το σχηματισμό της συγκυβέρνησης Λέτα με τον «ιστορικό συμβιβασμό» της πάλας ποτέ αριστεράς με το κόμμα του Μπερλουσκόνι. Στην ουσία, όσο κι αν ο Λέτα μιλάει διαρκώς για πέρασμα από τη λιτότητα στην ανάπτυξη, τα τραπέζικα στελέχη της ΕΚΤ δηλώνουν με βεβαιότητα

ότι οι «μεταρρυθμίσεις» Μόντι θα συνεχιστούν σε «αυτόματο πιλότο».

...και τα πολιτικά όρια των επιθέσεων Σαμαρά

Έχοντας αυτή την εικόνα, κατανοούμε γιατί η κυβέρνηση Σαμαρά είναι ένα σχήμα μελλοθάνατο που εφαρμόζει ένα ήδη αποτυχημένο πρόγραμμα που δεν οδηγεί πουθενά. Οι απόπειρες να εξωραϊστεί αυτή η εικόνα είναι γελοίες. Τα ΝΕΑ, που συναγωνίζονται με το Έθνος για το ποια είναι η πιο φιλοκυβερνητική εφημερίδα, έγραφαν με αφορμή τη συμπλήρωση ενός χρόνου από τις εκλογές της 6 Μάη 2012:

«Πριν ένα χρόνο τέτοιες ημέρες η Ελλάδα ζούσε έναν πολιτικό εφιάλη. Και η υψήλιος κρατούσε την αναπνοή της περιμένοντας ότι το πολύ ως το καλοκαίρι θα επιστρέψαμε κακήν κακώς στη δραχμή. ... Ωστόσο, αφού το πολιτικό εκκρεμές πήγε από το ένα άκρο στο άλλο μεταξύ Μαΐου και Ιουνίου 2012, φαίνεται πλέον να ισορροπεί στο κέντρο. Η κυβέρνηση των τριών έδωσε στη χώρα πολιτική σταθερότητα. Ο τριφασικός συνασπισμός ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ αποτελεί προσπάθεια των μετριοπαθών δυνάμεων να ανακτήσουν τον έλεγχο, να περιθωριοποιήσουν τους ακραίους και να σταθεροποιήσουν την οικονομία. Την ίδια ώρα ο ΣΥΡΙΖΑ ψάχνει το βηματισμό του ως αξιωματική αντιπολίτευση και, παρά τα παραπατήματα, δείχνει διάθεση για μια πολιτική προσέγγιση πιο ρεαλιστική που ίσως γίνει εποικοδομητική» (Σαββατοκύριακο 11-12 Μάη).

Ας δούμε πού βρίσκονται στην πράξη οι προσπάθειες «των μετριοπαθών δυνάμεων να περιθωριοποιήσουν τους ακραίους».

Και μόνο να επιχειρήσει κανείς να μιλήσει για προσπάθειες περιθωριοποίησης των νεοναζί της Χρυσής Αυγής από την κυβέρνηση πέφτει αμέσως στο πιο σύντομο ανέκδοτο. Και μόνο ο βίος και η πολιτεία του Δένδια αρκεί για να στοιχειοθετηθεί η απλόχερη κυβερνητική κάλυψη για τους φασίστες. Στην πράξη, η θεωρία και πρακτική περί αντιμετώπισης «δύο άκρων» έχει σημαίνει επιθέσεις στην εργατική αντίσταση και στην αριστερά. Πώς εξελίσσεται, όμως, αυτή η επιχείρηση;

Η κλιμάκωση των επιθέσεων αστυνομικής καταστολής με λάβαρο την «πάταξη της ανομίας» έφτασε σε ένα τεράστιο αυτογκόλ στην Ιερισσό. Εκεί που ο Δέν-

Διαδήλωση στη Λευκωσία έξω από το Προεδρικό Μέγαρο.

διας καμάρωνε ότι τερατίζει την ανοχή προς τις «ακρότητες των αναρχικών», η εισβολή των ΜΑΤ ως στρατού κατοχής στη Χαλκιδική με αντίπαλο τις γιαγιάδες του χωριού γελοιοποίησε αυτές τις επιχειρήσεις. Και η ήττα δεν ήταν μόνο στο ιδεολογικό επίπεδο. Το καμένο αστυνομικό τμήμα της Ιερισσού έγινε η απόδειξη για τα όρια των κυβερνητικών επιθέσεων αυτού του τύπου.

Σαν να μην έφταναν οι Σκουριές με τη πεισματική αντίσταση στους χρυσοθήρες, ήρθε να προστεθεί η Μανωλάδα, ένα βατερλό για το χαρτί του ρατσισμού που τόσο προσπαθεί να αξιοποιήσει η κυβέρνηση. Τι είναι τελικά οι μετανάστες; «Λαθραία εγκληματικά στοιχεία» που πρέπει να τα σκουπίζει ο Ξένιος Δίας ή κομμάτι της εργατικής τάξης που χάρη στον ιδρώτα του φτάνουν οι φράουλες στους πάγκους των λαϊκών αγορών και στις επιτυχίες των ελληνικών εξαγωγών; Ποιος είναι πιο κοντά στον εργάτη και στον αγώνα του – οι Βαγγελάτοι με τους μπράβους τους και την προστασία των κρατικών μηχανισμών ή οι κατατρεγμένοι που βρίσκουν ένα μεροκάματο στα φραουλοχώρα και έχουν το κουράγιο να αντιστέκονται στην πιο άγρια εκμετάλλευση; Οι απαντήσεις δόθηκαν βροντερά στη Μανωλάδα και ο Δένδιας αναγκάστηκε να κάνει υποκριτικές επισκέψεις και να εύχεται ανάρρωση εκεί που έφτυνε.

Η πιο σημαντική εξέλιξη, όμως, για τα όρια των κυβερνητικών επιθέσεων φάνηκε όπως πάντα στις αναμετρήσεις με τα πιο δυνατά κομμάτια της οργανωμένης εργατικής τάξης. Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές βρίσκεται σε εξέλιξη η σύγκρουση των εκπαιδευτικών της ΟΛΜΕ με την κυβερνητική επίθεση στα σχολεία. Πρόκειται για μια μάχη σημαδιακή από πολλές απόψεις.

Πρώτα απ' όλα γιατί παίζεται ξανά το ζήτημα των απολύσεων στο Δημόσιο. Όλες οι μνημονιακές κυβερνήσεις μαζί με την Τρόικα προσπαθούν όλα αυτά τα χρόνια να πετύχουν μια αποφασιστική νίκη σε αυτό το μέτωπο, αλλά δεν το έχουν καταφέρει. Η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα κύμα καταλήψεων ακόμη και σε υπουργεία το φθινόπωρο του 2011 και λίγο αργότερα έφτασε στο τέλος της. Η κυβέρνηση Παπαδήμου κατέρρευσε πριν ακόμη φτάσει σε κάποια απόπειρα υλοποίησης των σχεδίων αυτών. Ο Σαμαράς και ο Μανιτάκης βρήκαν μπροστά τους μια απεργία διαρκείας των εργαζόμενων

Το κίνημα του Μπέπε Γκρίλο εξέφρασε τη διάχρητη απογοήτευση για τις πολιτικές λιτότητας.

στους Δήμους το φθινόπωρο του 2012 και γι' αυτό το θέμα αυτής της «μεταρρύθμισης» ακόμη εκκρεμεί. Η αύξηση του ωράριου διδασκαλίας των εκπαιδευτικών και η επιβολή υποχρεωτικών μεταθέσεων είναι μια απόπειρα του υπουργείου Παιδείας να απαλλαγεί από χιλιάδες εργαζόμενους στα δημόσια σχολεία και να ανοίξει το δρόμο για τη γενίκευση των απολύσεων στο δημόσιο με το νομοσχέδιο που ετοιμάζει ο Μανιτάκης.

Γι' αυτό, άλλωστε, η κυβέρνηση τρέχει να χρησιμοποιήσει το όπλο της επιστράτευσης πριν ακόμη ξεκινήσει η απεργία. Αλλά και το χαρτί της επιστράτευσης έχει τσαλακωθεί. Δεν βρισκόμαστε στον Γενάρη, όπου οι εργάτες του Μετρό έμειναν πρακτικά μόνοι απέναντι στην επιστράτευση. Οι ναυτεργάτες που ήταν οι επόμενοι που βρέθηκαν στο στόχαστρο, έκαναν απεργίες ακόμη και επιστρατευμένοι και ο υπουργός Ναυτιλίας εξακολούθησε να ψάχνει ευκαιρία για να περάσει τη ρύθμιση που δίνει στους εφοπλιστές μεγαλύτερες απεργοσπαστικές δυνατότητες. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προχωρήσουν την αχρήστευση του κυβερνητικού οπλοστάσιου ένα βήμα παραπέρα, αρκεί να έχουν τη συμπαράσταση όλων μας.

Εδώ βρίσκεται το κλειδί των εξελίξεων. Η εργατική αντίσταση και η κρίση έχουν αποκαλύψει τις ρωγμές και τις αδυναμίες στο κυβερνητικό στρατόπεδο. Το ζήτημα είναι αν η Αριστερά θέλει να κάνει τα βήματα μπροστά που θα αξιοποιήσουν αυτή την κατάσταση. Τα μηνύματα είναι αντιφατικά.

Η ηγεσία του ΚΚΕ που ολοκλήρωσε το 19ο συνέδριό του, θέλει να εμφανίζεται ως μια δύναμη στα αριστερά του ΣΥΡΙΖΑ, καταγγέλοντας με σφοδρότητα τους οπορτουνισμούς της αξιωματικής

αντιπολίτευσης. Αλλά στην πρώτη δοκιμασία στην πρόξη τοποθετήθηκε στα δεξιά όλων, καταψηφίζοντας στο ΔΣ της ΟΛΜΕ την απόφαση για απεργία στις εξετάσεις ως «τυχοδιωκτική». Αμα έχεις τέτοιους «κομμουνιστές», τι να τους κάνεις τους «οπορτουνιστές».

Στον ΣΥΡΙΖΑ το συνέδριο επίκειται και η ηγεσία Τσίπρα επιχειρεί να εμφανίσει την επιβολή πιο σκληρής εσωκομματικής πειθαρχίας ως «δημοκρατική κατάκτηση». Ακόμη και αν οι συστηματικοί επιτιρέσουν στο φιλοευρώ επιτελείο να έχει πιο ελεύθερα τα χέρια του, οι πραγματικές εξελίξεις σπρώχνουν στην αντίθετη κατεύθυνση. Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ να διερευνήσει την προοπτική εξόδου της Κύπρου από το ευρώ ανοίγει νέες δυνατότητες για μια Αριστερά της αντικαπιταλιστικής ρήξης.

Όχι γιατί έχουμε αυταπάτες για τα όρια ενός κόμματος όπως το ΑΚΕΛ που συνδυάζει στο εσωτερικό του όλο το φάσμα ΠΑΣΟΚ, ΣΥΡΙΖΑ και ΚΚΕ. Αλλά γιατί η συζήτηση για τη ρήξη με το ευρώ μπαίνει τώρα πολύ πιο κεντρικά στο προσκήνιο.

Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ αντιπροσωπεύει εκείνη την Αριστερά που λέει ότι αυτή η ρήξη είναι υπερώριμη και πρέπει να συνδυαστεί με δυο στοιχεία: ένα πρόγραμμα αντικαπιταλιστικών ανατροπών με κέντρο τη διαγραφή του χρέους και τον εργατικό έλεγχο και μια πολιτική στήριξης των εργατικών αγώνων ως της μόνης δύναμης που μπορεί να υλοποιήσει τέτοιες ανατροπές. Η δεύτερη πανελλαδική συνδιάσκεψη της μπορεί να είναι ένα ελπιδοφόρο μήνυμα για όλους και όλες που θέλουμε να δούμε την Αριστερά να ανοίγει εναλλακτική διέξοδο από τα ατέλειωτα σκοτάδια της κρίσης. ■

Η κρίση επιδεινώνεται Καπιταλισμός χωρίς πυξίδα

Ο Κώστας Σαρρής δίνει τη συνολική εικόνα των οικονομικών εξελίξεων διεθνώς.

«Μια μέρα μετά τις εργατικές διαδηλώσεις της Προτομαγιάς ανακοίνωσε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) τη μείωση του ευρω-επιτοκίου στα όρια του «μηδέν». Η ύφεση και η εξόντωση της απασχόλησης πονούν την Ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)», γράφει η εφημερίδα Financial Times (2/5).

«Η ανεργία στη ζώνη του ευρώ χτύπησε νέο ρεκόρ 12,1%, με υπερδιπλάσιο ποσοστό στους νέους: 1 στους 4 νέους είναι χωρίς δουλειά. Στην Ισπανία πάνω από τους μισούς κάτω των 25 ετών είναι άνεργοι». Στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό πλησιάζει το 60% (με 27,2% «επίσημη» ανεργία). Οι γυναίκες δέχονται το μεγαλύτερο πλήγμα.

Όσο και να προσπαθεί το «τρίο στούτζες» (Σαμαράς-Βενιζέλος-Κουβέλης) να παρουσιάσει μια εικόνα αισιοδοξίας για την πορεία της οικονομίας στην Ελλάδα, μετά το νέο οχετό επιθέσεων που συμφώνησε με την τρόικα, η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική.

Ούτε τώρα, ούτε στο κοντινό μέλλον, υπάρχει κάποια πραγματική βάση που να στηρίζει αυτή την αισιοδοξία. Αντίθετα η κατάσταση επιδεινώνεται αντί να βελτιώνεται, εντός κι εκτός συνόρων. Η οικονομική κρίση αγριεύει διεθνώς και απλώνει την αστάθεια στην πολιτική, την κοινωνία, την ιδεολογία, σε όλο τον πλανήτη.

Η ιστορία της Κύπρου ήρθε να επιβεβαιώσει αυτή την εικόνα, με τη δραματική συμφωνία να ανοίξει ο δρόμος των τραπεζικών διασώσεων με «κουρέματα» καταθέσεων (προς το παρόν άνω των 100.000 ευρώ).

Αλλά ακόμα και άνω των 100.000 ευρώ, δεν αποτελεί κριτήριο «κοινωνικής ευαισθησίας», όπως προσπαθούν να το παρουσιάσουν οι απολογητές των μνημονίων απέναντι υποτίθεται στους «ολιγάρχες του πλούτου».

Πολλοί συνταξιούχοι, ναυτικοί κι άλλοι εργαζόμενοι έχουν τους κόπους μιας ζωής σε καταθέσεις άνω των 100.000 ευ-

ρώ, το ίδιο συνταξιοδοτικά και ασφαλιστικά ταμεία, συνδικάτα, που βαφτίζονται «επενδυτές». Ποιος έχει εμπιστοσύνη ότι δεν θα ρίξουν τον πήχυ παρακάτω; Αυτό παίχτηκε στην Κύπρο.

Δεν πρόκειται για τιμωρία στους άθιστους Κύπριους επειδή ψήφισαν «όχι» στη Βουλή, αλλά έκφραση της κρίσης στη ζώνη του ευρώ. Δεν ξέρουν πού πάνε και πού βρίσκονται και δεν μπορούν αυτό να το γυρνάνε ανάποδα.

Μοντέλο Κύπρου

Το «μοντέλο» της Κύπρου είναι δείγμα αποτυχίας των «προγραμμάτων σωτηρίας», και της διαρκούς λιτότητας. Η αλήθεια είναι ότι τόσο στην Κύπρο όσο και σε ολόκληρη την ΕΕ και την Ευρωζώνη, η χρεοκοπία χωρών δεν είναι ελεγχόμενη. Γι' αυτό ετοιμάζουν να φέρουν σε Κοινοτική Οδηγία το «μοντέλο» Κύπρου.

Το προανήγγειλε ο ευρωπαίος επίτροπος Οικονομικών, Όλι Ρεν: «*Η επερχόμενη Οδηγία υποθέτει ότι θα υπάρξει υποχρέωση των επενδυτών και των καταθετών στην περίπτωση αναδιάρθρωσης ή διάλυσης τραπεζών*». Συμφωνούν ήδη ο υπ. Οικονομικών της Γερμανίας, Β. Σόιμπλε και το στέλεχος της ΕΚΤ, Γ. Ασμουσεν.

Το λεγόμενο «υπερόπλο» του επικεφαλής της ΕΚΤ, Μάριο Ντράγκι, με τις αγορές ομολόγων «αδύναμων» χωρών (OMT) και τις ενέσεις ρευστότητας ένα τρις. ευρώ προς τις τράπεζες, δεν έκανε κάτι σημαντικό. Με αποτέλεσμα να βγαίνουν ξανά τα μαχαίρια: ακόμα και για την προοπτική της τραπεζικής ενοποίησης και του μόνιμου μηχανισμού στήριξης (ESM)... κάπου το 2014.

Ενδεικτικό της κρίσης κορυφής είναι οι κόντρες της κεντρικής τράπεζας της Γερμανίας (Bundesbank) με την ΕΚΤ για την πολιτική διάσωσης των υπερχρε-

ωμένων χωρών της ευρωζώνης. Η Bundesbank φοβάται πως θα φορτωθεί το κόστος των αποτυχιών. Η Κύπρος αποτέλεσε κομβικό σημείο αλλαγής, αυτής της τακτικής «υψηλού ρίσκου», ανοίγοντας τη δυνατότητα για κατάσχεση καταθέσεων (bail-in) σε όλη την Ε.Ε.

Είναι σαν να «πυροβόλησαν περισσότερο με ατομική βόμβα» ανέφερε χαρακτηριστικά στην κατάθεσή του ο γενικός διευθυντής του υπ. Οικονομικών της Κύπρου, Χρίστος Πατσαλίδης. Και δεν είχε άδικο. Συγκριτικά, το «πακέτο» σωτηρίας της Κύπρου είναι ελάχιστο μπροστά σε αυτά που θα χρειαστεί να δώσουν εάν πέσουν «προβληματικά» μεγάλα θήρια.

Ποιος κοινός μηχανισμός στήριξης των τραπεζών και των κρατών θα σώσει κολοσσούς σαν την Ιταλία, την Ισπανία ή τη Γαλλία, που το ΔΝΤ προβλέπει αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης όλο το 2013; Μόνο το χρέος της Ιταλίας είναι πάνω από 2.000 δισ. ευρώ. Οι «διασώστες» στο ESM έχουν μάζιμουμ 500 δισ. ευρώ.

Έως τώρα τα χρήματα που τσέπωναν οι κυβερνήσεις από τη διαρκή λιτότητα, τα έριχναν στη «μαύρη τρύπα» των τραπεζών. Αλλά, τα μνημόνια δεν έχουν τερατώσει την κρίση πουθενά, ούτε στην Ιρλανδία και την Πορτογαλία, ούτε στην Ελλάδα και κλιμακώνουν τη ληλασία, καθώς κλιμακώνεται η κρίση.

Τα αδιέξοδα ανάβουν ξανά τη συζήτηση για τα ευρω-ομόλογα. Αλλά τι αξία θα έχει το ευρω-ομόλογο όταν θα μαζεύει μια σειρά «subprime»... τύπου Ελλάδα, Κύπρος, Πορτογαλία, Ιταλία, Ισπανία κλπ. Η Γερμανία τσινάει για το κόστος και προκρίνει το bail-in... αλλά κυπριακά.

Οι δυο τρόικες μάς λένε πως μετά την Κύπρο δεν υπάρχει εναλλακτική λύση από την πιστή εφαρμογή τέτοιων συμφωνιών. Πρόκειται για διπλό ψέμα.

Πρώτον κανείς δεν ξέρει πού θα ήταν το ποσοστό «κουρέματος» εάν δεν ξεσηκωνόταν ο κόσμος στη Λευκωσία. Θα είχαν πετοκόψει ήδη τις καταθέσεις κάτω των 100.000 ευρώ.

Δεύτερον, η κυρίαρχη τάξη στην Ελλάδα μαζί με την ελληνοκυπριακή δεν είναι άμοιρες ευθυνών, όσο και να τυλίγονται με τα «εθνικά χρώματα». Πρωταγωνίστησαν μαζί στους εκβιασμούς για «φάγωμα» καταθέσεων. Άλλωστε η λεηλασία από τις τράπεζες, έχει κοινή ρίζα σε Ελλάδα και Κύπρο.

Οι Βγενόπουλοι, οι Σάλλες και οι Κοστόπουλοι, έχουν στενούς δεσμούς και ρόλο στο κερδοσκοπικό κρεσέντο της μεγάλης φούσκα και των δανειακών «ανοιγμάτων» επιχειρήσεων, εφοπλιστών κλπ... με την «εγγύηση του δημοσίου».

Σαμαράς και Αναστασιάδης είναι το ίδιο συνένοχοι με το Σόμπλε σε όλη αυτή τη βρόμικη μεθόδευση, σε ένα δυσόιωνο διεθνές σκηνικό.

Η εαρινή έκθεση της ΕΕ αναγκάστηκε να αναθεωρήσει προς το χειρότερο τις προβλέψεις για το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και υπολογίζει τώρα πως θα συρρικνωθεί κατά 0,4% το 2013. Στην Κύπρο το ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί κατά 8,7% το 2013. Στην Ελλάδα η βουτιά στην ύφεση εκτιμάται στο 4,2% (βραδύτερα από το 6,4% του 2012, λέει η ΕΕ) με την «ανάκαμψη» να τοποθετείται στο 2014 (0,6%).

Όμως, τα τελευταία χρόνια το τελικό αποτέλεσμα που υπόσχονταν οι προβλέψεις της ΕΕ και του ΔΝΤ, αποδεικνύεται πάντα πολύ χειρότερο του αναμενόμενου: από τα χρόνια του Καραμανλή, του Παπανδρέου και του Παπαδήμου,

έως σήμερα.

Λαθροχειρίες

Σε αυτό το κλίμα επιδεινώσης ο Στουρνάρας κοκορεύεται πως η Ελλάδα κατάφερε «πρωτογενές πλεόνασμα» (χωρίς τοκοχρεολύσια) ύψους 520 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 334 εκατ. ευρώ το 2012 και στόχου για «πρωτογενές έλλειμμα» 2.338 εκατ. ευρώ.

Ωστόσο, ακόμα και με τη δική του συλλογιστική, η λαθροχειρία πάει σύννεφο. Το «πλεόνασμα» αυτό επιτεύχθηκε χάρη σε μη επιστροφές φόρων 467 εκατ. ευρώ και σε ματαίωση δαπανών του ΠΔΕ (Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων) ύψους 671 εκατ. ευρώ. «Πλεόνασμα» σημαίνει άγριες περικοπές. Κι αυτό δεν κρύβεται με τίποτε.

Στο μέτωπο των εσόδων η εικόνα είναι επίσης τραγική. Τα έσοδα από άμεσους φόρους είναι μόλις 2% υψηλότερα από τον στόχο α' τριμήνου, αλλά 8% χαμηλότερα από τα αντίστοιχα περσινά έσοδα. Παρόμοια, τα έσοδα από έμμεσους φόρους είναι 8% χαμηλότερα του φειτού στόχου και 15% (όσο και ο ΦΠΑ) χαμηλότερα του α' τριμήνου 2012.

Και την ίδια ώρα, στήνουν δήθεν «προγράμματα απασχόλησης» για να μειώσουν στατιστικά την ανεργία, με «απασχολούμενους» σε προγράμματα μαθητείας τού ενός μηνός έναντι 430 ευρώ.

Όσο για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών που έχει κοστίσει 50 δις. επιπλέον στο δημόσιο χρέος (με «δώρο» τη διατήρηση του ιδιωτικού ελέγχου των τραπεζών στα χέρια αυτών που τις χρεοκόπησαν), δεν θα σημάνει και πολλά.

«Τρύπες» θα κλείσουν οι τραπεζίτες. Ούτε η ρευστότητα θα απελευθερωθεί, καθώς η επιστροφή των τραπεζών σε ομαλές συνθήκες λειτουργίας θα εμποδίζεται για 2-3 χρόνια ακόμη από τις απαιτήσεις αναδιάρθρωσης που επιβάλλουν οι συγχωνεύσεις.

Ακόμα και ο «γάμος» ΕΤΕ-Eurobank που παρουσιαζόταν ως «ναυαχίδα της ανάπτυξης» μετατράπηκε σε κίνδυνο διευρυμένης «μαύρης τρύπας» και ναυάγησε, την ώρα που η Τράπεζα Πειραιώς άρπαζε σε μια νύχτα (όπως έκανε με την Αγροτική) τις κυπριακές τράπεζες στην Ελλάδα με τις «ευλογίες» Σαμαρά, φορτώνοντας στις πλάτες των κυπρίων τα 9,6 δις. ευρώ που χρωστούσαν στην ΕΚΤ.

Να γιατί το χρέος προς την ΕΚΤ πρέπει να διαγραφεί και να ανοίξει ο δρόμος ρήξης με τους εκβιασμούς του Eurogroup και της ΕΕ. Με την κρατικοποίηση και τον εργατικό έλεγχο των τραπεζών, σε Ελλάδα και Κύπρο, απελευθερώνοντας πόρους που τώρα λεηλατούνται.

Ο αντικαπιταλιστικός προσανατολισμός είναι μονόδρομος για την Αριστερά σε όλη την Ευρώπη. Η κρίση στην ευρωζώνη περνάει από την περιφέρεια στον πυρήνα και χειροτερεύει διεθνώς.

Σχεδόν έξι χρόνια από το πιστωτικό κραχ και την ύφεση, την αύξηση των δημόσιων χρεών και τη λιτότητα, οι αποτυχίες είναι πλέον ξεκάθαρες.

Ακόμα και με... «επιστημονική» βούλα. Αφού μια σειρά μελέτες που κυριάρχησαν στα οικονομικά τμήματα επιφανών πανεπιστημίων, σαν το Χάρβαρντ, την Οξφόρδη και το MIT, αποδείχθηκαν τζούφικες. Αποτυχημένα «ευαγγέλια» της λιτότητας για μια σειρά κυβερνήσεις,

Σάλλας - Βγενόπουλος: ο Αττίλας 3 ήταν Έλληνας τραπεζίτης.

που έσπευσαν να αναστήσουν το «νεοφιλελευθερισμό» από τον τάφο που βρέθηκε μετά το κραχ του 2008.

Λίγους μήνες από την αποκάλυψη του «λάθους» του ΔΝΤ με τον «πολλαπλασιαστή» που προέβλεπε πως για κάθε περικοπή δαπανών κατά 1 μονάδα η ανάπτυξη πέφτει 0,5, ενώ αποδείχθηκε ότι πέφτει πάνω από το τριπλάσιο (1,8), ήρθε νέα αμφισβήτηση.

Σειρά είχαν να πουν «Ουπς!» δυο καθηγητές στο Χάρβαρντ και πρώην οικονομολόγοι του ΔΝΤ, ο Κένεθ Ρόγκοφ και η Κάμεν Ράινχαρτ, τα βασικά «ιδεολογικά» υποστυλώματα των ακροδεξιών του «Tea Party» στους κόλπους των Ρεπουμπλικάνων στις ΗΠΑ. Στη μελέτη τους το 2010 βασίστηκαν επίσης σειρά εκθέσεων του ΔΝΤ και της ΕΚΤ, που πρότειναν να κατακρεουργηθούν οι δημόσιες δαπάνες.

Είχαν βρει ότι ενώ σε μια χώρα με χαμηλό χρέος τα ελλείμματα μπορεί να βοηθήσουν την ανάκαμψη, γίνονται επιζήμια αν το χρέος ξεπεράσει το 90% του ΑΕΠ καθώς προκαλεί αρνητική ανάπτυξη (-0,1%).

Όμως, ένας μεταπτυχιακός φοιτητής και δυο καθηγητές στο «αριστερό» Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου της Μασαχουσέτης, ο Τόμας Εντον, ο Μάικλ Ας και ο Ρόμπερτ Πόλιν, αποκάλυψαν το «λάθος», βάζοντας όλα τα ιστορικά στοιχεία που είχαν παραλειφθεί (εσκεμμένα).

Το αποτέλεσμα ήταν η μέση ανάπτυξη του ΑΕΠ να βγει θετική (2,2%) και όχι αρνητική (-0,1%), όπως είχε αρχικά υπολογιστεί.

Ωστόσο, η στεγνή (εμπειρική) ιστορική στατιστική συσχέτιση, δεν αρκεί να δώσει απαντήσεις στη σχέση «αίτιου - αιτιατού». Ούτε καν σε όσους ψάχνουν τρόπους να «σώσουν» το σύστημα από

την καταστροφική αυτο-παγίδευση, αναζητώντας μια άλλοι τύπου διαχείριση στο στρατόπεδο των «νεοκείνσιανών».

Απέναντι σε μια τόσο δραματική κρίση του καπιταλισμού, η «αναδιάρθρωση του συστήματος», είτε απότομα μέσω της επιδείνωσης και το βάθεμα της ύφεσης, όπως θέλουν οι νεοφιλελεύθεροι δοξασίες, είτε σταδιακά με «βιάγκρα» και ψυχολογική ανάταση, όπως υποστηρίζουν οι κείνσιανές απόψεις, δεν φέρνουν λύση στην κρίση.

Διαφωνίες

Η κρίση είναι εκτός ελέγχου συνολικά στο κύκλωμα του καπιταλισμού και η Αριστερά χρειάζεται τη βοήθεια του Μαρξ στις απαντήσεις και τις λύσεις.

Το ίδιο το ΔΝΤ στην τελευταία έκθεση για την παγκόσμια οικονομία παραδέχεται ότι αυτή η πορεία δεν δουλεύει και πως «η παγκόσμια οικονομία επιβραδύνει επικίνδυνα για τα έτη 2013-2014».

Η κρίση φέρνει γκρίνια και αντιπαράθεση στις κορυφές του G20. Με φωνές (ΗΠΑ) που λένε στη Γερμανία «άσε τη λιτότητα και τόνωσε την εσωτερική ζήτηση», αλλά και με φωνές στις κορυφές της ΕΕ (Μπαρόζο) περί «χαλάρωσης» της λιτότητας, καθώς τα πράγματα χειροτερεύουν. Όμως, ακόμα και οι «παρωτάσεις» για τους στόχους του ελλείμματος σε Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισπανία και Γαλλία, συνοδεύονται με ανταλλάγματα νέα μέτρα περικοπών.

Το ζήτημα είναι κεντρικό στη Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου, με την αντιπαράθεση ουσιαστικά να επικεντρώνεται σε δύο βασικούς πυλώνες: την οικονομία της Γερμανίας και της Γαλλίας.

Ο Σόμπλε, πάντως, έσπευσε να ξεκαθαρίσει ότι οι ευρωπαϊκές χώρες δεν θα

πρέπει να περιμένουν μια αλλαγή πολιτικής στο εσωτερικό της Γερμανίας (αύξηση της ζήτησης) για να βελτιώσουν το δικό τους ισοζύγιο. Με τη Μέρκελ να ζητά από τον Ολάντ στη Γαλλία περισσότερη «προσαρμογή», τραβώντας παράλληλα το «αυτί» της Ισπανίας και της Ιταλίας. Στο στόχαστρο μετά την Κύπρο μπαίνει και η Σλοβενία, με προχειμμένες τράπεζες, μετά την υποβάθμιση από τη Moody's στην κατηγορία «σκουπίδια».

Όμως, η μεγάλη πρόκληση είναι η οικονομία της Ιταλίας, με μια συγκυβέρνηση πιο ασταθή από ποτέ, όπως προειδοποιεί έκθεση του ΟΟΣΑ: τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των ιταλικών τραπεζών σκαρφάλωσαν στα 126,1 δισ. ευρώ (αύξηση 18% σε ένα χρόνο), την ώρα που το χρέος καλπάζει χτυπώντας ιστορικό ρεκόρ (2,022 τρισ. ευρώ, ή 132% του ΑΕΠ) και η ύφεση βαθαίνει.

Όσο κι αν προσπαθεί ο Σόμπλε να δείξει πως η Γερμανία έχει τον έλεγχο, η πραγματικότητα είναι ανάποδη.

Στη Γερμανία τα σημάδια των τελευταίων δύο μηνών είναι ενδεικτικά μιας οικονομίας η οποία δεν μπορεί να διατηρήσει τον ρυθμό ανάπτυξης των εξαγωγών της, ενώ ήδη η οικονομία της Γαλλίας είναι πλέον κοινό μυστικό ότι με πολύ μεγάλη δυσκολία κρατάει «κεφάλι πάνω από το νερό».

Τα στοιχεία για τη πορεία της βιομηχανικής παραγωγής (PMI) τον Απρίλιο ήταν απογοητευτικά όχι μόνο την ευρωζώνη, αλλά σε ΗΠΑ και Κίνα που «φρενάρουν». Ο σχετικός δείκτης PMI στην ευρωζώνη υποχωρεί 21 διαδοχικούς μήνες, ενώ το ΑΕΠ συρρικνώνεται πέντε διαδοχικά τρίμηνα.

Η βιομηχανική δραστηριότητα αδυνατίζει και στη Γερμανία μαζί με τις επενδυτικές δαπάνες και την «ατμομηχανή» των εξαγωγών, κυρίως λόγω της εξασθένησης της Κίνας η οποία αποτελεί ισχυρή εναλλακτική αγορά για τη μεγαλύτερη ευρωπαϊκή οικονομία.

Η εικόνα επιδείνωσης καταγράφεται επίσης στα τελευταία στοιχεία για το παγκόσμιο εμπόριο. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ), το διεθνές εμπόριο αυξήθηκε μόλις 2% το 2012 από 5,2% το 2011 (5,3% κατά μέσο όρο τις δύο προηγούμενες δεκαετίες) αποδίδοντάς το «στην εξασθένηση των αναπτυσσόμενων οικονομιών».

Η επίδοση αυτή είναι η δεύτερη χειρότερη από το 1981, που γίνονται οι σχετικές μετρήσεις. Πρώτη ήταν αυτή

του 2009 μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers. Ο γενικός διευθυντής του ΠΟΕ, Πασκάλ Λαμί, είπε πως τα στοιχεία είναι «καταθλιπτικά» και οδηγούν στην απειλή ενός παγκόσμιου «νομισματικού πολέμου»: ανταγωνιστικές υποτιμήσεις νομισμάτων, στην προσπάθεια να πατήσει ένας πάνω στον άλλον για να γλιτώσει.

Την ίδια ώρα, το ΔΝΤ χτυπάει «καμπανάκια» για την αύξηση των κινδύνων που προκαλούν τα διεθνή «μη συμβατικά νομισματικά εργαλεία» (δηλ. μείωση επιτοκίων για μεγάλα χρονικά διαστήματα και «εκτύπωση» χρήματος από τις κεντρικές τράπεζες των ΗΠΑ, Βρετανίας, Ιαπωνίας, Ε.Ε. για αγορές ομολόγων και διάσωση τραπεζών). Υπολογίζεται πως μόνο από τις κεντρικές τράπεζες ΗΠΑ και Ιαπωνίας θα διοχετευτούν περίπου 2,5 τρισ. δολ. σε αγορές τίτλων.

Το ΔΝΤ φοβάται πως όλη αυτή η «επέκταση» στους ισολογισμούς των κεντρικών τραπεζών είναι ικανή να προκαλέσει «απότομη αύξηση στα κόστη δανεισμού των κρατών μόλις αυξηθούν οι πιέσεις για απόσυρση των νομισματικών αρχών από τις αγορές», αναφέρει σχολίο στην «Κ.Ε.» (21/4). «Σε αυτή την περίπτωση οι κεντρικές τράπεζες το πιθανότερο είναι να αρχίσουν να πουλάνε τους τίτλους πυροδοτώντας μία απότομη αύξηση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων».

Σύμφωνα με έρευνα της Bank of America, οι αγορές χρηματοπιστωτικών τίτλων από την αμερικανική κεντρική τράπεζα Fed, την ιαπωνική BOJ και την ευρωπαϊκή ΕΚΤ θα ανέλθουν στο 30% έως 60% του ΑΕΠ των χωρών τους μέχρι τα τέλη 2014. Γι' αυτό και το ΔΝΤ πιστεύει πως μια απότομη αύξηση των επιτοκίων μπορεί να διαλύσει τα κεφαλαιακά αποθέματα των κεντρικών τραπεζών.

Ήδη, η Fed σκέφτεται να περιορίσει στα τέλη του έτους το πρόγραμμα «εκτύπωσης» 85 δισ. δολ. το μήνα. Ο διοικη-

τής της Ομοσπονδιακής Τράπεζας στη Μινεάπολη, εκτιμά ότι η πολιτική της Fed «έχει ως αποτέλεσμα, σημάδια αστάθειας στις αγορές».

Με άλλα λόγια η Fed είναι ανίκανη να πιάσει τους στόχους μείωσης της ανεργίας (στο 6,5%), χωρίς να δημιουργεί φούσκες. Η Wall Street έχει ήδη ξεπεράσει τα υψηλά ρεκόρ του 2007, όταν έσκασε η φούσκα.

Χωρίς επενδύσεις

«Η βασική αντίφαση παραμένει», εξηγεί στην Εργατική Αλληλεγγύη (17/4) ο Αλεξ Καλλίνικος. «Από τη μια, οι κυβερνήσεις το ρίχνουν στη λιτότητα, προσπαθώντας να μειώσουν την οικονομική δραστηριότητα του κράτους, κόβοντας δημόσιες δαπάνες και δανεισμό. Από την άλλη, οι κεντρικές τράπεζες κάνουν ό,τι μπορούν να κρατήσουν όρθιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα και την οικονομία διεθνώς».

Αυτό που προκάλεσε την κρίση και την ύφεση ήταν η κατάρρευση των επενδύσεων στο σύστημα και όχι το «υπερβολικό χρέος του δημόσιου τομέα», όπως λένε οι οπαδοί της «ελεύθερης αγοράς» που έτρεξαν πανικόβλητοι μετά κραχ του 2008 να σώσουν το τραπεζικό σύστημα με δημόσιο χρήμα.

Κι αυτό που προκαλεί σήμερα όλο και μεγαλύτερη αδυναμία «ανάκαμψης» είναι η έλλειψη νέων επενδύσεων στο σύστημα και όχι αφηρημένα η «έλλειψη ζήτησης» όπως λένε οι οπαδοί του Κέινς, σαν τον Π. Κρούγκμαν. Η άποψη αυτή κυριαρχεί στην ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, που θεωρεί τον Ομπάμα «αντίβαρο» στη Μέρκελ. Μολονότι είναι οργανωτής της λιτότητας στις ΗΠΑ, δίπλα στα «πειστήρια» της Fed.

Η ρίζα της κρίσης δεν βρίσκεται σε «λάθος διαχείριση». Δεν αρκεί απλά το κράτος να «διεγείρει» τους καπιταλιστές να επενδύσουν και να «τονώσει» τους καταναλωτές να αγοράσουν για να αυ-

ξήσουν την «ενεργό ζήτηση», διότι στο τέλος έρχονται τα ίδια προβλήματα από το παράθυρο: όπως ο «στασιμοπληθωρισμός» του '70 που άνοιξε το δρόμο στο μονεταρισμό.

Ο καπιταλισμός πάσχει από: τη ραγδαία πτώση των επενδύσεων που διαιωνίζει την ύφεση, τα χρέη και τη ληλασία. Στις ΗΠΑ οι επενδυτικές διαθέσεις των εταιρειών βούλιαξαν τον Μάρτιο, οι παραγγελίες διαρκών αγαθών βυθίστηκαν 5,7%, παρά τον πακτωλό «δωρεάν» τυπωμένου χρήματος της Fed, ενώ τα καθαρά κέρδη α' τριμήνου υποχώρησαν.

Υπάρχουν δύο λόγοι που νεκρώνουν τις επενδύσεις, εξηγεί ο μαρξιστής οικονομολόγος Μάικλ Ρόμπερτς:

«Ο πρώτος είναι ότι η κερδοφορία (το μέσο ποσοστό κέρδους) σε σχέση με τις επενδυτικές δαπάνες) στις μεγάλες καπιταλιστικές οικονομίες υποχώρησε μετά το 2006, προαναγγέλλοντας τη ύφεση του 2008-9. Αυτό το «ποσοστό κέρδους» στις περισσότερες οικονομίες δεν έχει επανέλθει στα προ-κρίσης επίπεδα (στις ΗΠΑ είναι οριακά).

Έτσι, για τις πολυεθνικές δεν υπάρχει καμία δυνατότητα ή επιθυμία να αυξήσουν τις επενδύσεις, με επιπρόσθετο δεδομένο ότι αρκετές μεγάλες εταιρείες πρέπει να αποπληρώσουν ακόμα χρέη που συσσωρεύσαν πριν το κραχ του 2007-8.

Οι αποδόσεις κερδών από παραγωγικές επενδύσεις παραμένουν χαμηλότερες σε σχέση με την κερδοσκοπία στα χρηματιστήρια. Οπότε, οι παραγωγικές επενδύσεις παραμένουν χαμηλά, η απασχόληση αδυνατεί και οι πραγματικοί μισθοί υποχωρούν».

Ο καπιταλισμός δεν δουλεύει πουθενά, χάνει λάδια. Η επιστροφή στο Μαρξ σήμερα είναι δύναμη στις μάχες του κινήματος για την αντικαπιταλιστική ανατροπή. Για να ερμηνεύσουμε τον κόσμο και να τον αλλάξουμε, πριν είναι αργά. ■

Διαδήλωση τραπεζοϋπαλλήλων στην Κύπρο.

2η Συνδιάσκεψη της

ΑΝΤΑΡΣΥΑ

Η 2η Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, προγραμματισμένη για τις 1-2 Ιούνη, διεξάγεται σε μια κρίσιμη καμπή της τάξικης πάλης, της κοινωνικής και πολιτικής αναμέτρησης που εγκαινιάστηκε στην Ελλάδα με την είσοδο στα Μνημόνια το 2010, εδώ και τρία δηλαδή χρόνια.

Η κρισιμότητα αυτή δεν έχει να κάνει μόνο με τους αντικειμενικούς παράγοντες (την φάση της οικονομικής κρίσης, τις πολιτικές εξελίξεις, το επίπεδο του κινήματος και ούτω καθεξής), αλλά και με τους υποκειμενικούς. Από τον Οκτώβρη του 2011, οπότε και διεξήχθη η πρώτη της Συνδιάσκεψη, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχει κατορθώσει να μετατραπεί σε υπαρκτό πολιτικό πόλο μέσα στην Αριστερά και το κίνημα, με τρόπο που η επαναστατική Αριστερά δεν το είχε καταφέρει ποτέ στην πλούσια ιστορία της.

Στην πολιτική συζήτηση που διεξάγεται αυτούς τους μήνες μέσα στους δύο μεγάλους κομματικούς φορείς της Αριστεράς λόγω και των συνεδρίων τους, του ΚΚΕ και του ΣΥΡΙΖΑ, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ είναι πανταχού παρούσα: είτε σαν αντιπαράδειγμα ομορτισμού ή σεκταρισμού (ανάλογα αν την εκτίμηση την κάνει η ηγεσία του ΚΚΕ ή του ΣΥΡΙΖΑ αντίστοιχα), είτε σαν πιθανός σύμμαχος (στις παρεμβάσεις πολλών μελών και στελεχών και των δύο κομμάτων).

Το γεγονός αυτό συνεπάγεται βαρύτερες ευθύνες και αυξημένα καθήκοντα για την ΑΝΤΑΡΣΥΑ: οι πολιτικές απαντήσεις που θα δώσει η Συνδιάσκεψη του Ιούνη μπορούν να δώσουν τον τόνο της συζήτησης σε ολόκληρη την Αριστερά και να επηρεάσουν την εξέλιξη του κινήματος. Τα ερωτήματα εξάλλου που έχει να απαντήσει η Αριστερά αυτή την περίοδο είναι κοινά.

Αφετηρία των απαντήσεων για την ΑΝΤΑΡΣΥΑ είναι το κείμενο των Θέσεων που συνέταξε η Κεντρική Συντονι-

Ο Θανάσης Καμπαγιάννης γράφει για τις βασικές επιλογές που ανοίγει η συζήτηση στην αντικαπιταλιστική Αριστερά.

στική Επιτροπή της και που αποτυπώνει το κεκτημένο του Μετώπου της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς. Ωστόσο, θα χρειαστεί να εντοπίσουμε εκείνα τα σημεία στα οποία η συζήτηση πολώνεται και στα οποία διαμορφώνονται εναλλακτικές απαντήσεις. Να ξεχωρίσουμε τέσσερα: το εργατικό κίνημα και η κατάστασή του, η μάχη ενάντια στο ρατσισμό και τον φασισμό, οι προτεινόμενες συμμαχίες και η στρατηγική της αριστερής κυβέρνησης, τα επόμενα βήματα του κινήματος.

Η εργατική τάξη και το κίνημά της: “αναντίστοιχο” ή πρωτοπόρο;

Στο κέντρο των αναλύσεων της ΑΝΤΑΡΣΥΑ βρίσκεται η εκτίμηση ότι κινητήρια δύναμη των εξελίξεων (κοινωνικών και πολιτικών) των τελευταίων τριών χρόνων είναι οι αγώνες της εργατικής τάξης. Η εκτίμηση αυτή είναι αντικείμενο αμφισβήτησης από διάφορες πλευρές που συνολικά υποτιμούν το βάθος της κίνησης της τάξης και των αποτελεσμάτων που αυτή παρήγαγε.

Έτσι, το ΚΚΕ εκτιμά ότι “οι εργατικές και λαϊκές μάζες βρέθηκαν σημαντικά απροετοίμαστες απέναντι στη νέα επίθεση του κεφαλαίου... Εγιναν εύκολη λεία στη νέα περίοδο του ρεφορμισμού-ομορτισμού” (Θέσεις ΚΕ ΚΚΕ για το 19ο Συνέδριο). Ο ΣΥΡΙΖΑ, αν και αποφεύγει να δώσει μια συνολική αποτίμηση των αγώνων των τριών τελευταίων χρόνων, μέσα από δηλώσεις κορυφαίων στελεχών του προωθεί την άποψη της εκλογικής “ανάθεσης” από πλευράς

των μαζών σε μια μελλοντική κυβέρνηση της Αριστεράς, κάτω από συνθήκες ήττας και ύφεσης των αγώνων – μια γραμμή που δικαιολογεί όλες τις δεξιές προσαρμογές της ηγεσίας του. Ο χώρος της αυτονομίας περιγράφει το κίνημα ως μία διαδοχή ηττών και περαιτέρω απόδειξη του μικροαστισμού της ελληνικής κοινωνίας (εργατικό κίνημα “δημόσιον υπαλλήλων”, κλπ). Ο κοινός παρονομαστής όλων αυτών των αναλύσεων είναι η υποτίμηση του υπαρκτού κινήματος των τριών τελευταίων χρόνων.

Αντίθετα με αυτές τις θεωρήσεις, πρέπει να επιμείνουμε σε μια εκτίμηση του συσχετισμού που δεν είναι αποσπασματική, αλλά βλέπει τη συνολική εικόνα. Η εκτίμηση της τάξικης πάλης δεν προκύπτει απλώς από το άθροισμα των συνδικαλιστικών νικών ή ηττών μιας περιόδου, αλλά από μια συνθετική ανάλυση της πάλης στο οικονομικό, στο πολιτικό και στο ιδεολογικό πεδίο. Οι αγώνες των τριών τελευταίων χρόνων έχουν δημιουργήσει τεράστιες δυσκολίες στην εφαρμογή των Μνημονίων και έχουν σημάει τεκτονικές ιδεολογικές μετατοπίσεις, με αποτέλεσμα τη διάλυση του πολιτικού συστήματος με τον τρόπο που το γνωρίσαμε μετά τη Μεταπολίτευση. Η εκλογική άνοδος της Αριστεράς δεν ήταν αποτέλεσμα “ήττας των αγώνων”, “ανάθεσης” ή “αποδοχής ενός νέου σοσιαλδημοκρατικού σχεδίου”. Η μορφή που έλαβε η εργοδοτική επίθεση (Μνημόνια με τη διαρκή απειλή χρεωκοπίας) σήμανε ότι κανένα οικονομικό ή συνδικαλιστικό αίτημα δεν μπορούσε να υλοποιηθεί χωρίς να έρθει σε σύγκρουση με το μαύρο μέτωπο της εργοδοσίας, της

Οκτώβρης 2011,
1η Συνδιάσκεψη ΑΝΤΑΡΣΥΑ.

κυβέρνησης, των κομμάτων της και της Τρόικας. Μακρύνει του να είναι αποτέλεσμα της ήττας των αγώνων, η πολιτικοποίηση της ταξικής σύγκρουσης προήλθε από μια εργατική τάξη με αυτοπεποίθηση, που σήκωσε το γάντι της πρόκλησης που της πέταξε το αντίπαλο στρατόπεδο.

Μόνο αν έχει κανείς αυτή την εικόνα μπορεί να ερμηνεύσει σωστά τις εξελίξεις. Η λιτότητα αποσταθεροποιεί κοινωνικές και πολιτικές συμμαχίες σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Αλλά είναι το επίπεδο των ταξικών αγώνων στην Ελλάδα – και όχι κάποιου είδους “αντικειμενική” αιτία – που καθόρισε τη συγκεκριμένη μορφή της πολιτικής κρίσης. Στην Ισπανία η πρώτη σοβαρή πολιτική συνέπεια της κρίσης ήταν το δυνάμωμα των αποσχιστικών τάσεων, στην Ιταλία ήταν η άνοδος του λαϊκίστικου κινήματος αμφισβήτησης του Μπέπε Γκρίλο, στην Βρετανία είναι η ανάδυση ενός ξενοφοβου ευροσπασιτιστικού κόμματος, του UKIP. Οι εξελίξεις αυτές δεν είναι εφάπαξ, το ξεδίπλωμα της ταξικής πάλης μπορεί να επιδράσει αποφασιστικά στο τι πρόκειται να ακολουθήσει. Το βέβαιο είναι ότι το εργατικό κίνημα και η Αριστερά στην Ελλάδα είναι στην πρωτοπορία των διεργασιών αυτών ως αποτέλεσμα της έντασης και της έκτασης της εργατικής αντίστασης.

Ίδια είναι η εικόνα αν εκτιμήσει κανείς τον ριζοσπασιτισμό της εργατικής τάξης στην Ελλάδα, όχι μόνο απέναντι στους ομοίους της στην Ευρώπη, αλλά απέναντι στις αντιδράσεις άλλων τάξεων που χτυπιούνται από την επιβολή των Μνημονίων εδώ. Υπάρχει μια διάχυτη θεωρία (που εκτείνεται περιέργως σε χώρους τόσο διαφορετικούς, από τον ΔΟΛ μέχρι την αναρχία) ότι οι Πλατείες του 2011 – και όχι ο Άγιος Παντελεήμο-

νας ή τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών – ήταν ο τόπος γέννησης του χρυσαυγίτικου ναζισμού. Πρόκειται για την απόλυτη διαστρέβλωση. Είναι αλήθεια ότι στις Πλατείες το 2011 συμμετείχαν πλατύτερα μικροαστικά στρώματα, αλλά και ανοργάνωτα κομμάτια της εργατικής τάξης, γεγονός που έδωσε στο συγκεκριμένο κίνημα τον εκρηκτικό, αυθόρμητο χαρακτήρα του. Αλλά ήταν η κίνηση της οργανωμένης εργατικής τάξης, η διαδοχή των γενικών απεργιών και η συνέχιση του απεργιακού κινήματος μετά την ύφεση των Πλατειών (στις 19-20 Οκτώβρη του 2011 και στις 12 Φλεβάρη 2012, για να θυμίσουμε τις κορυφώσεις), που καθόρισε τελικά τον χαρακτήρα τους.

Έχοντας αυτά ως δεδομένα, δεν σημαίνει ότι υποτιμάμε τις συνέπειες που έχει για την εργατική τάξη, τις κατακτήσεις της και τις συνθήκες ζωής της, η εφαρμογή των Μνημονίων. Το τσάκισμα της αυτοπεποίθησης της εργατικής τάξης, με τη μαζική ανεργία και την ακραία φτώχεια, είναι κομμάτι της προσπάθειας της αστικής τάξης να λυγίσει το κίνημα της αντίστασης. Αλλά η υπόδειξη των ολοένα χειρότερων συνθηκών ζωής της εργατικής τάξης δεν ισοδυναμεί με ανάλυση των ταξικών συσχετισμών. Για να το πούμε αλλιώς: το εργατικό κίνημα στον Μεσοπόλεμο δεν μετριέται με απλές αναφορές στο γεγονός ότι περίπου το 1/3 του πληθυσμού (μαζί και των οργανωμένων εργατών) ήταν κοντά στη φυματίωση. Παρομοίως, το εργατικό κίνημα στην Κατοχή δεν αποτιμάται μόνο από το γεγονός ότι οι εργάτες μπορεί να πέθαιναν από την πείνα. Σήμερα, όπως και τότε, η αστική τάξη θα χρειαστεί να αναμετρηθεί και να νικήσει πολιτικά το εργατικό κίνημα, όπως το έκανε το 1936 και το 1944.

Η αντικαπιταλιστική Αριστερά έχει στο επόμενο διάστημα να πρωταγωνισήσει για την υπεράσπιση και την επέκταση των κατακτήσεων της εργατικής τάξης. Για να το κάνει αυτό, πρέπει να είναι καθαρή για το ρόλο των αγώνων που μας έφεραν ως εδώ και για το ότι υποκείμενο της αλλαγής είναι η ίδια η εργατική τάξη. Αποτέλεσμα των αγώνων είναι η διαμόρφωση μαχητικών (και σχετικά μαζικών) πρωτοποριών σε κάθε εργατικό χώρο, σε αντιπαράθεση με τα όρια που βάζει η συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Η κινηματική και πολιτική στήριξη αυτών των πρωτοποριών, η ποσοτική και ποιοτική τους ανάπτυξη, ο συντονισμός τους, η αλληλεγγύη ώστε κανένα κομμάτι να μην μένει μόνο του στη μάχη, εξακολουθούν να είναι τα βασικά καθήκοντα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Η υπεράσπιση της ενότητας της εργατικής τάξης (απέναντι στους διαχωρισμούς συνδικαλισμένοι-αυτοσυνδικαλιστοί, εργαζόμενοι-άνεργοι, δημόσιοι-ιδιωτικοί, κλπ) και των ριζοσπασιτικών πολιτικών της προοπτικών θα κρίνει την εξέλιξη της συνολικότερης μάχης.

Η μάχη ενάντια στο ρατσισμό και τον φασισμό

Κομμάτι της υπεράσπισης της ενότητας της εργατικής τάξης είναι η μάχη ενάντια στο ρατσισμό. Είναι αλήθεια ότι η εκτίμηση αυτή ως θέση αρχής είναι ομόφωνα αποδεκτή μέσα στην Αριστερά. Αλλά, ας μην κρυβόμαστε: η πλειοψηφία της Αριστεράς δεν χάραξε την καθημερινή πολιτική της με βάση αυτή τη γραμμή. Όπως υπήρξαν κομμάτια της αυτονομίας και του αριστερισμού που αρνούνταν τη σημασία των απεργιακών αγώνων, αντιμετωπίζοντάς τους ως “σπασμούς μιας εργατικής αριστοκρα-

τίας που χάνει τα προνόμιά της”, έτσι υπήρξαν και μεγάλα κομμάτια της Αριστεράς που αντιμετώπισαν υποτιμητικά τον αντιρατσισμό ως “ανθρωπισμό” και τον αγώνα για τα δικαιώματα των μεταναστών ως κινηματική πολυτέλεια.

Στις χειρότερες εκδοχές της, αυτή η γραμμή αντιμετώπιζε τους μετανάστες ως “λούμπεν”, “ντεκλασέ” στοιχεία, που πλημμυρίζουν τα κέντρα των πόλεων δημιουργώντας προβλήματα και ευνοούν το “ντάμπινγκ” (τη μείωση) των μισθών των ντόπιων. Η αποδοχή αυτών των επιχειρημάτων από ολόκληρα κομμάτια της Αριστεράς και η απουσία αντιρατσιστικής/αντιφασιστικής δράσης ήταν κομβική στον αφοπλισμό των αγωνιστών του κινήματος και στην άνοδο της Χρυσής Αυγής. Ευτυχώς το αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα έχει στο μεταξύ κάνει άλματα. Η Μανωλάδα είναι ένα τέτοιο άλμα, που με τις κατάλληλες πρωτοβουλίες μπορεί να γίνει σταθμός χωρίς επιστροφή για την Αριστερά στην Ελλάδα.

Στη Μανωλάδα, αυτό που συνέβη δεν ήταν απλά η αποκάλυψη της καπιταλιστικής βαρβαρότητας, ειδικά αυτού του είδους της “ανάπτυξης” που τόσο έχουν επαινέσει οι Παπανδρέου και οι Σαμαράδες. Αυτά ήταν γνωστά εδώ και πολλά χρόνια. Η συγκλονιστική εξέλιξη (που βέβαια, ως συνήθως, χάθηκε από τη δημοσιογραφική κάλυψη) ήταν ότι οι μετανάστες εργάτες σήκωσαν κεφάλι και απαίτησαν τους μισθούς τους, αντιμετώπιζοντας με τα δίκαια των επιστατών. Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και ο φόβος της παρανομίας δεν κατόρθωσαν να λυγίσουν το φρόνημα των εργατών. Κάτω από το βάρος των αντιδράσεων, η κυβέρνηση αναγκάστηκε να συλλάβει επιστάτες και επιχειρηματίες και να στείλει τον Δένδια στη Μανωλάδα. Η συνέχεια ήταν μια μεγάλη συγκέντρωση των αγρεργατών στις 28 Απρίλη με πρωτοβουλία της ΚΕΕΡΦΑ. Και πάλι, αξίζει να προσέξουμε τις αλλαγές: σε αντίθεση με αντίστοιχες παρεμβάσεις της ΚΕΕΡΦΑ στο παρελθόν (βλ. Σκάλα Λακωνίας), η συμμετοχή από σωματεία της περιοχής, κόσμο της αριστεράς και συλλογικότητες ήταν τώρα εντυπωσιακή (το ΚΚΕ έκανε τη δική του κινητοποίηση, ο ΣΥΡΙΖΑ απείχε). Η προοπτική της δημιουργίας ενός σωματείου εργατών γης είναι σήμερα πιο κοντά από ποτέ.

Η Αριστερά πρέπει να διαβάσει σωστά την εμπειρία της Μανωλάδας. Κρίσιμα είναι δύο σημεία: αφενός, οι μετα-

νάστες είναι αναπόσπαστο κομμάτι της εργατικής τάξης, γι’ αυτό και μονόδρομος για την νίκη του εργατικού κινήματος είναι η νομιμοποίηση των μεταναστών και η οργάνωσή τους στα συνδικάτα. Θεωρίες που βλέπουν τη “λύση” του μεταναστευτικού στο ότι οι μετανάστες θα φύγουν από τη χώρα (συνέπεια, μάλιστα, ακόμα και της ρήξης με το ευρώ...) θα πρέπει τώρα να αναθεωρηθούν. Αφετέρου, η ταξική διάσταση του ζητήματος δεν θα πρέπει να οδηγεί σε υποστολή των αντιρατσιστικών επιχειρημάτων. Να το πούμε αλλιώς: η ταξική διάσταση της Μανωλάδας θα πρέπει να σταθεί αφορμή ανάδειξης και όχι εξαφάνισης του αγώνα ενάντια στο ρατσισμό (μιας και “το έγκλημα ήταν ταξικό και όχι ρατσιστικό”, όπως έγραψε ο Ριζοσπάστης...).

Ο ρατσισμός έχει μια διπλή λειτουργία: θεσμοποιεί ένα πλέγμα απαγορεύσεων και νομικών εμποδίων για ένα κομμάτι των εργατών (βλ. στρατόπεδα, Ξένιος Δίας) και των παιδιών τους (βλ. ιθαγένεια), καθιστώντας τους πιο αδύναμους και φτηνούς, ενώ την ίδια στιγμή χρησιμεύει σαν ιδεολογία που διασπά και αποπροσανατολίζει την ταξική οργή της πλειοψηφίας της εργατικής τάξης. Η μάχη ενάντια στον ρατσισμό δεν υποκαθίσταται από την οικονομική ταξική πάλη, τουναντίον αποτελεί απαραίτητη πολιτική πρωτοβουλία για την αποκατάσταση της ενότητας της εργατικής τάξης και τη νικηφόρα προοπτική των αγώνων της.

Το κίνημα ενάντια στην φασιστική απειλή αναδείχτηκε στο κεντρικότερο εμπόδιο απέναντι στην προσπάθεια της Χρυσής Αυγής να χτίσει την εκλογική επιρροή της στο δρόμο. Η 19 Γενάρη είναι η καλύτερη απόδειξη τού τι δυναπότες έχει η αντικαπιταλιστική Αριστερά να μετατρέψει τις πρωτοβουλίες της όχι

σε συνεργασίες γραφείων, αλλά σε τεράστια κινηματικά γεγονότα. Το πλάτημα και το βάθμα αυτών των αντιρατσιστικών πρωτοβουλιών με τα αντιρατσιστικά επιχειρήματα, όπως το έχει δείξει έμπρακτα η ΚΕΕΡΦΑ, μπορεί να είναι η πολιτική συμβολή της ΑΝΤΑΡΣΥΑ στο μέτωπο ενάντια στα Μνημόνια και τους νεοναζί.

Συμμαχίες και αριστερή κυβέρνηση

Στο εσωτερικό της ΑΝΤΑΡΣΥΑ εξακολουθεί να είναι ανοιχτή η συζήτηση για τις απαιτούμενες συμμαχίες στη μάχη ενάντια στα Μνημόνια. Στην πρώτη της Συνδιάσκεψη, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ πρότεινε ένα αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα σαν άμεση διεξοδό από την κρίση, μαζί με ένα “αγωνιστικό μέτωπο ρήξης και ανατροπής” για την κοινή δράση όλων των δυνάμεων της Αριστεράς στο κίνημα και τους αγώνες. Σήμερα, οι ρωγμές που εμφανίζονται στον ΣΥΡΙΖΑ και το ΚΚΕ, αλλά και οι διαφοροποιήσεις που προκάλεσε η κινηματική εμπειρία, δημιουργούν νέες διεργασίες μετωπικής συμπίεσης. Ποιές είναι οι προϋποθέσεις αυτής της συμπίεσης; Και πώς πρέπει να αντιμετωπιστούν πρωτοβουλίες, όπως η συνυπογραφή πλατφόρμας από μειοψηφικό τμήμα αγωνιστών της ΑΝΤΑΡΣΥΑ μαζί με το “Σχέδιο Β” του Αλέκου Αλαβάνου, και;

Στην 1η Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, ένα τμήμα των συνέδρων (κύρια γύρω από τις οργανώσεις Αριστερή Ανασύνθεση και Κομμουνιστική Ανάνεωση) είχαν καταθέσει πρόταση για “αριστερό ριζοσπαστικό μέτωπο” που να συνενώνει ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ και ΑΝΤΑΡΣΥΑ, η οποία δεν υπερψηφίστηκε (έλαβε λιγότερο από το 20% του σώματος). Αναμφίβολα, η τωρινή πρόταση είναι

ένα βήμα μπροστά: απευθύνεται στις αριστερές διαφοροποιήσεις του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ, και όχι στις ηγεσίες τους. Η απεύθυνση στις ηγεσίες του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ για οικοδόμηση κοινού πολιτικού μετώπου ήταν και είναι μια ανταπάτη: υποτιμά το στρατηγικό βάθος των επιλογών των ρεφορμιστικών ηγεσιών της Αριστεράς και παραλύει την αυτοτελή οικοδόμηση του τρίτου πόλου της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς. Το σχέδιο αυτό ορθώς απορρίφθηκε από την Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ (σήμερα το προωθούν δυνάμεις όπως η “Προτοβουλία των 1000”, κλπ).

Ωστόσο, η πλατφόρμα που συνυπογράφηκε και παρουσιάστηκε έναν μήνα πριν τη Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ από τμήμα αγωνιστών της, είναι ταυτόχρονα πολλά βήματα πίσω. Κι αυτό, γιατί η πλατφόρμα αγκαλιάζει τη στρατηγική της διεκδίκησης της κυβερνητικής εξουσίας στο έδαφος του καπιταλισμού, “με βαθιές ριζοσπαστικές/δημοκρατικές αλλαγές στην οικονομία, την πολιτική, την κοινωνία, το κράτος”, τον “ριζικό εκδημοκρατισμό όλων των τομέων της κοινωνικής και πολιτικής ζωής”, κλπ. Πρόκειται για στρατηγικό αποπλισμό της επαναστατικής αριστεράς που η σημασία του υπερβαίνει κατά πολύ την όποια διχογνωμία πάνω στο μέτωπο των συνεργασιών. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχει ήδη τοποθετηθεί στην 1η της Συνδιάσκεψη πάνω στο ζήτημα της “κυβερνητικής προοπτικής”, με καθαρό τρόπο:

“Από αυτή τη σκοπιά, πιστεύουμε ότι το κίνημα και η δυναμική του δεν μπορεί να εγκλωβιστεί σε ανταπάτες για μια «προοδευτική εναλλακτική αριστερή διακυβέρνηση» ή για μια «λαϊκή εξουσία» στο έδαφος της καπιταλιστικής κυριαρχίας... Το ζήτημα της εξουσίας δεν μπορεί παρά να τεθεί με όρους ρήξης και ανατροπής της ταξικής κυριαρχίας του κεφαλαίου, με όρους επαναστατικού περάσματος της πραγματικής εξουσίας στους θεσμούς αυτοοργάνωσης της εργατικής τάξης, με όρους συντριβής του αστικού κράτους... Η θέση μας είναι ότι μια σύγχρονη επαναστατική στρατηγική δεν περνάει μέσα από τη συμμετοχή στη διαχείριση της κυβερνητικής εξουσίας εντός της καπιταλιστικής κυριαρχίας, αλλά από τη συγκρότηση αυτοτελών οργάνων πάλης για την εργατική εξουσία, ανταγωνιστικών και εξωτερικών προς το αστικό κράτος.”

Η άποψη που θέλει την αντικαπιταλιστική αριστερά να θυσιάζει την επανα-

Ο νέος γύρος αγώνων δεν μπορεί παρά να είναι πολύ πιο προωθημένος και στρατηγικά εξοπλισμένος

στατική στρατηγική της για να συμπορευθεί με τις δυνάμεις του “Σχεδίου Β” ή του “Αντιμπεριαλιστικού Μετώπου” δεν θα λύσει το στρατηγικό έλλειμμα της Αριστεράς, όπως το βιώνουμε είκοσι χρόνια τώρα στην πρακτική του ΚΚΕ και του ΣΥΝ/ΣΥΡΙΖΑ, αλλά θα το ανακυκλώσει. Θαρρετά και αποφασιστικά, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ πρέπει να διεκδικήσει τη μετωπική συμπόρευση με τρόπο που θα βοηθή τις διαφοροποιήσεις του ρεφορμισμού να ολοκληρώσουν τη ρήξη μαζί του, και όχι να αφήνουν το θετικό τους βήμα μετέωρο.

Τα επόμενα βήματα: νέος γύρος αγώνων και επαναστατική στρατηγική

Πάνω σε ποιά επόμενα βήματα μπορεί να οικοδομηθεί αυτή η συμπόρευση; Το πρώτο βήμα που θα πρέπει να στοχεύσει και να υλοποιήσει η αντικαπιταλιστική αριστερά είναι ένας νέος γύρος αγώνων απέναντι στην τρικομματική συγκυβέρνηση (κόντρα σε εκτιμήσεις ότι οι αγώνες έχουν τελειώσει, κλπ). Η επιμονή σε νέο γύρο αγώνων δεν είναι “κινηματισμός”, όπως διάφοροι μέσα στην Αριστερά χαρακτηρίζουν οτιδήποτε δεν αφορά την “διεκδίκηση της κυβερνητικής εξουσίας”. Σήμερα ωστόσο ο νέος γύρος αγώνων δεν μπορεί παρά να είναι πολύ πιο προωθημένος, πρακτικά στοχευμένος και στρατηγικά εξοπλισμένος, μετά την τριχόρονη συσσωρευμένη πείρα του κινήματος.

Στρατηγικός εξοπλισμός σημαίνει, πχ, ξεκαθάρισμα ότι κορύφωση του κινήματος ήταν οι καταλήψεις των Υπουργείων τον Οκτώβριο του 2011 και οι απεργίες διαρκείας στους Δήμους, όχι οι ατελείωτες συζητήσεις στις Συνελεύσεις για το στρατιωτικό σχέδιο “περικύκλωσης της Βουλής”. Στον νέο γύρο απολύσεων από το Δημόσιο που ανοίγεται μπροστά μας, αυτή είναι μια εμπειρία που θα πρέπει

να είναι εξαρχής κεκτημένη. Εφαρμοσμένη εργατική ηγεμονία σε μια γειτονιά δεν είναι η δημιουργία κοινωνικού φαρμακείου, αλλά η απεργία του προσωπικού ενός τοπικού νοσοκομείου που κλείνει και που – με τις κατάλληλες πρωτοβουλίες – μπορεί να εξελιχθεί στην Κερατέα ή την Ιερισσό μιας ολόκληρης γειτονιάς ή πόλης. Μπροστά στην επιχειρούμενη διάλυση της υγείας και της παιδείας, η αντικαπιταλιστική Αριστερά έχει να εξασφαλίσει ότι αυτή η εμπειρία δεν θα πάει χαμένη και το κίνημα θα ξεκινήσει από καλύτερες θέσεις.

Κρίσιμες θα είναι οι μάχες για το ξεπούλημα του δημόσιου πλούτου (νερό, ενέργεια, μεταφορές, κλπ), αλλά και οι μάχες για τις συμβάσεις στον ιδιωτικό τομέα. Τα διδάγματα των τριών χρόνων δείχνουν ότι τέτοιες μάχες φτάνουν συχνά σε σταυροδρόμια, είτε γιατί οι εργαζόμενοι δοκιμάζουν τη δύναμή τους εξασκώντας μορφές εργατικού ελέγχου είτε γιατί το κράτος αντιδρά κατασταλτικά μέσω επιστρατεύσεων. Επαναστατική πολιτική σήμερα δεν σημαίνει εγκεφαλικά σχήματα επαναστατικής μετάβασης, αλλά την οργάνωση εκείνου του πολιτικού εργαλείου που θα είναι χρήσιμο για τη νίκη των αγώνων αυτών εδώ και τώρα. Μόνον έτσι θα ανοίξει η όρεξη των εργαζόμενων για συνολικότερο έλεγχο της οικονομίας και της κοινωνίας από τα κάτω, και όχι μέσα από τις αποτυχημένες συνταγές της κυβερνητικής διαχείρισης.

Μέσα σ’ έναν τέτοιο γύρο αγώνων, η αντικαπιταλιστική Αριστερά θα πρέπει να κερδίσει στο αντικαπιταλιστικό της πρόγραμμα, κρίκος του οποίου είναι η ρήξη με το ευρώ και την ΕΕ, πλατύτερα τμήματα της εργατικής τάξης, που ήταν μέχρι σήμερα επιφυλακτικά και πιο πρόσφατα πίστεψαν στην προοπτική μιας εκλογικής νίκης του ΣΥΡΙΖΑ. Σε μια τέτοια προσπάθεια, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ μπορεί να χτίσει τη μετωπική της συμπόρευση με δυνάμεις που αποδεσμεύονται από τον ρεφορμισμό. Αλλά, το σημαντικότερο, μπορεί να οικοδομήσει έναν μαζικό αντικαπιταλιστικό πόλο, μέσα από τον οποίο θα γεννηθεί η επαναστατική Αριστερά που χρειάζεται η εποχή μας. Οι δυνάμεις που στρατεύονται στο Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα θα δώσουν, μέσα από την ενεργητική τους συμμετοχή στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ, τον καλύτερο τους εαυτό για την ευδοκίμηση αυτής της προσπάθειας. ■

Η Αριστερά στην Κύπρο

Η κρίση στην Κύπρο χτύπησε πιο σκληρά από τις προηγούμενες φορές. Ο Ντίνος Αγιομαμίτης θυμίζει την ιστορία του ΑΚΕΛ και εξηγεί γιατί χρειάζεται μια επαναστατική Αριστερά.

Η πρόσφατη κρίση στη Κύπρο με το κούρεμα των καταθέσεων ανέδειξε δύο πολύ σημαντικά στοιχεία.

Το πρώτο είναι το βάθεμα της κρίσης του καπιταλισμού. Το γεγονός ότι αναγκάστηκαν να παραβιάσουν τα ιερά και τα όσια του καπιταλισμού, την ατομική ιδιοκτησία, το δικαίωμα στον πλούτο που προστατεύεται από τους νόμους όλων των καπιταλιστικών κρατών με το κούρεμα των καταθέσεων, την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων με τους περιορισμούς που έβαλαν για εξαγωγή κεφαλαίων από την Κύπρο. Δείχνουν πολύ καθαρά ότι οι παλιές μέθοδοι αντιμετώπισης της κρίσης και της διάσωσης των τραπεζών από το κράτος είτε με την επιβολή φορολογίας είτε με μέτρα άγριας λιτότητας στους εργαζόμενους, δεν είναι αρκετές πια και χρειάζονται πιο δραστηκά μέτρα.

Το δεύτερο στοιχείο που ανέδειξε η κρίση στην Κύπρο είναι την κρίση της αριστεράς. Την αδυναμία της να δώσει αξιόπιστη εναλλακτική πρόταση για προστασία της εργατικής τάξης, των εργατικών κατακτήσεων, του κοινωνικού κράτους και των δημόσιων επιχειρήσεων.

Η χιονοστιβάδα των μέτρων που εξαγγείλε ο Αναστασιάδης είναι πρωτοφανής: κούρεμα καταθέσεων που φτάνει από το 60% μέχρι το 100%, μείωση μισθών, περικοπές θέσεων εργασίας, επιδομάτων, περιορισμοί στους δικαιούχους δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ιδιωτικοποιήσεις.

Η οικονομία της Κυπριακής Δημοκρατίας σαν χρηματοπιστωτικό κέντρο διαλύεται, χιλιάδες εργαζόμενοι χάνουν τις δουλειές τους, εκατοντάδες επιχειρήσεις κλείνουν και πολύς κόσμος οδηγείται στην ανεργία, τη φτώχεια και την εξαθλίωση. Η ανεργία ξεπέρασε το 14% και αναμένεται μέχρι τέλος του χρόνου να φτάσει στο 24%. Το ΑΕΠ έχει ήδη μειωθεί κατά 8,5% και θα πέσει άλλα 2,5% μέχρι το τέλος του 2013 ενώ το

2014 η μείωση αναμένεται να φτάσει το 20%.

Για πρώτη φορά μετά από πολλές δεκαετίες χιλιάδες άνθρωποι βγαίνουν στους δρόμους γεμάτοι θυμό και αγανάκτηση και πολιορκούν το προεδρικό και τη Βουλή. Πολύς κόσμος ακόμη και από αυτούς που πριν μερικές βδομάδες ψήφισαν τον Αναστασιάδη σήμερα τον αναθεματίζουν και ζητούν απαντήσεις για διέξοδο από αυτή τη δραματική κατάσταση. Το ΑΚΕΛ που στήριξε τις περισσότερες από αυτές τις κινητοποιήσεις δεν μπορεί να αξιοποιήσει αυτή την αγανάκτηση και το θυμό σε ένα κίνημα αντίστασης και ανατροπής των μνημονιακών πολιτικών όπως ο κόσμος θέλει.

Το ΑΚΕΛ πρωταγωνιστής

Το ΑΚΕΛ μπορεί να είναι ο πρωταγωνιστής αυτών των κινητοποιήσεων αλλά δεν είναι εύκολο να ξεχάσει κανείς ότι πριν ελάχιστους μήνες ήταν το ίδιο που πρωταγωνίστηκε και στην υιοθέτηση του μνημονίου όταν ήταν κυβέρνηση. Ότι είναι ο ίδιος ο Χριστόφιας που κάλεσε την τρόικα και είναι αυτός που συμφώνησε το πρώτο μνημόνιο τον περασμένο Δεκέμβριο και επέβαλε τις πρώτες μειώσεις μισθών και συντάξεων, το κόψιμο της ΑΤΑ, τις περικοπές κοινωνικών δαπανών, τις φορολογίες και τις έκτακτες εισφορές, υλοποιώντας τους όρους του μνημονίου πριν καν ακόμη υπογραφεί.

Σήμερα βέβαια έχει καταθέσει μια νέα πρόταση που προνοεί συντεταγμένη έξοδο από το ευρώ, δηλαδή συμφωνημένη με την Ε.Ε., έκδοση εγχώριου νομίσματος και σύναψη συμφωνιών απομείωσης του εξωτερικού δημόσιου χρέους και τη σύναψη συμφωνιών στήριξης του νέου νομίσματος με αγορά ομολόγων. Είναι μια πρόταση που στην ουσία προσπαθεί να διαχειριστεί τη κρίση μέσα από την προοπτική του καπιταλισμού και της παραμονής αν είναι δυνατόν μέσα στην Ε.Ε.. Είναι μια πρόταση που πε-

ρισσότερο στοχεύει να αποφύγει την εξάρτηση και τον έλεγχο της τρόικα πάνω στο φυσικό αέριο και πάνω στις εξελίξεις στη περιοχή παρά να δώσει απάντηση στα προβλήματα της ανεργίας, της φτώχειας και της εξαθλίωσης των εργαζομένων.

Παρ όλα αυτά και μόνο η αναφορά σε έξοδο από το ευρώ από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης ήταν αρκετή για να προκαλέσει αναταραχή στην κυβέρνηση Αναστασιάδη, ενώ οι αναταράξεις έφτασαν και στην Αθήνα και τη κυβέρνηση Σαμαρά. Αντιδράσεις υπήρξαν και από τον ΣΥΡΙΖΑ και κομμάτια της Ριζοσπαστικής Αριστεράς στη Κύπρο που θεωρούν ότι η έξοδος από το ευρώ είναι εξ ορισμού καταστροφική. Μια ακόμη ένδειξη της αδυναμίας συνολικότερα της αριστεράς να δώσει μια αξιόπιστη εναλλακτική πρόταση για αντιμετώπιση της κρίσης.

Η πρόταση του ΑΚΕΛ για απεμπλοκή από το μνημόνιο και έξοδο από το ευρώ στηρίζεται σε ξύλινα ποδάρια γιατί προϋποθέτει συμφωνία με την Ε.Ε. τόσο για την έξοδο, όσο και για την υποτίμηση του νέου νομίσματος ώστε να διατηρηθεί σε διαχειρίσιμα επίπεδα η ισοτιμία. Υπάρχει όμως η δυνατότητα να γίνει αυτό; Να επιτρέψουν δηλαδή τα ευρωαφεντικά μια τέτοια προοπτική που θα ανοίξει την πόρτα της εξόδου από το ευρώ και για άλλες χώρες με κίνδυνο να πιναχτεί η ευρωζώνη στον αέρα; Ακόμη και αν υπάρξει, δεν θα δώσει καμιά λύση στο πρόβλημα του χρέους, τον έλεγχο των τραπεζών και στην άγρια πολιτική λιτότητας που έχει επιβληθεί με το μνημόνιο. Αντίθετα το μνημόνιο της τρόικα θα αντικαταστήσει ένα κυπριακής προέλευσης και έμπνευσης μνημόνιο που τα αποτελέσματά του θα είναι περίπου τα ίδια με τα σημερινά.

Στην ουσία το ΑΚΕΛ ψάχνει μια διέξοδο που να μπορεί να γίνει αποδεκτή και από κομμάτια του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού. Γι αυτό και αλληθωρίζει

Διαδήλωση στη Λευκωσία, 19 Μάρτη 2013.

προς το κόμμα του Λιλήκα που ελέγχει δυο βουλευτές αλλά και την ομάδα Νικόλα Παπαδόπουλου μέσα στο ΔΗΚΟ που αμφισβητεί ανοικτά πια τον αρχηγό του κόμματος Μάριο Κάρογιαν. Εξάλλου το μνημόνιο πέρασε με οριακή πλειοψηφία από την Βουλή με 29 ψήφους υπέρ και 27 κατά. Ένας βουλευτής της συγκυβέρνησης να κλονίζονταν ή να αρρωστούσε ξαφνικά όλα θα τινάζονταν στον αέρα.

Η παράδοση του ρεφορμισμού

Δεν είναι η πρώτη φορά που το ΑΚΕΛ ακολουθεί αυτή τη τακτική διαχείρισης και συμμαχιών με κομμάτια του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού. Η ιστορία του είναι γεμάτη από τέτοια παραδείγματα από την εποχή της ίδρυσης του 292 Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου το 1926. Αρχικά η επίδραση της νικηφόρας Οκτωβριανής Επανάστασης επηρέασε την πολιτική του. Έτσι τάχθηκε ανοικτά ενάντια στο αίτημα για ένωση και κατάγγελλε τους υποστηρικτές της σαν «τους χειρότερους εχθρούς γιατί διχάζουν τον λαό ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους». Υποσχόταν μάλιστα να αγωνιστεί για ένα κοινό αντιαποικιακό αγώνα Ελλήνων και Τούρκων εργατών με προοπτική «τη δημιουργία της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Κύπρου». Πολύ νωρίς όμως όταν πια η σταλινική αντεπανάσταση είχε κυριαρχήσει στη Σοβιετική Ένωση και διαμόρφωσε τις εξελίξεις με βάση τα συμφέροντα της, όλα αυτά έδωσαν τη θέση τους στη θεωρία των σταδίων και τις συνεργασίες με τα αστικά κόμματα. Έτσι από το 1928 κιόλας αυτά συνοδεύονταν με εκκλήσεις προς τη δεξιά για συνεργασία: «Βουλευτές, αστοί, μικροαστοί πολιτευτές, εθνικιστές... ελάτε να σχηματί-

Και μόνο η αναφορά σε έξοδο από το ευρώ από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης ήταν αρκετή για να προκαλέσει αναταραχή στην κυβέρνηση Αναστασιάδη

σουμε όλοι μαζί μια ενιαία παράταξη με ενιαίο πρόγραμμα και απαιτήσεις – το διώξιμο της Αγγλίας και την απολύτρωση του λαού μας».

Οι διαφορές με αυτούς που ήταν οι «χειρότεροι εχθροί του λαού» άρχισαν να μπαίνουν στο περιθώριο. Έτσι λίγο αργότερα το 1931 το ΚΚΚ δήλωνε: «*Η διαφορά του προγραμματικού σκοπού των εθνικιστών (ένωση με την Ελλάδα) και των κομμουνιστών (Σοβιετική Δημοκρατία) δεν πρέπει να αποτελέσει εμπόδιο για τη δημιουργία του ενιαίου αντιμπερριαλιστικού μετώπου, η διαφορά αυτή μπορεί να λυθεί μετά την αποχώρηση του μπερριαλισμού από την Κύπρο».*

Από αυτό το σημείο και μετά η προοπτική του Σοσιαλισμού, έστω και με τον τρόπο που το εννοούσε το σταλινικό ΚΚΚ θα αναβάλλεται συνεχώς για το μέλλον.

Βέβαια οι αστοί και οι εθνικιστές αγνόησαν τελειώς τότε τις εκκλήσεις του ΚΚΚ, ενώ η αποικιοκρατία το έβγαλε εκτός νόμου. Παρ' όλα αυτά όμως κατάφερε να ηγηθεί σε αρκετούς και σημαντικούς αγώνες της εργατικής τάξης τη δεκαετία του '30 και του '40, και αρκετές από τις κατακτήσεις που έχει μέχρι σήμερα οφείλονται σε εκείνους τους αγώνες.

Για να ξεπεράσει το πρόβλημα της παρανομίας το ΚΚΚ διαλύεται και δημιουργεί το 1941 το ΑΚΕΛ το οποίο από την αρχή υιοθετεί το σύνθημα της ένωσης. Έτσι η «διαφορά του προγραμματι-

κού σκοπού των εθνικιστών και των κομμουνιστών» εξαφανίζεται. Με κάποιο διάλειμμα το '47 – '48 (περίοδος διασκεπτικής που υποστήριξε την αυτοκυβέρνηση) το ΑΚΕΛ γίνεται ένθερμος υποστηρικτής της ένωσης. Το 1949 μάλιστα εξαγγέλλει εκστρατεία για το μάξιμα υπογραφών υπέρ της ένωσης. Αυτή η εκστρατεία ήταν που έσπρωξε την Εθναρχία για να εξαγγείλει το δικό της ενωτικό δημοψήφισμα στις 15 Γενάρη το 1950. Το ΑΚΕΛ ακυρώνει τη δική του εκστρατεία και στηρίζει με όλες του τις δυνάμεις το ενωτικό δημοψήφισμα των εθνικιστών.

Το πόσο κόστισε αυτή η πολιτική στην εργατική τάξη Έλληνες και Τούρκους στη Κύπρο είναι γνωστό. Δυστυχώς το ΑΚΕΛ ακολουθεί την ίδια πολιτική και όταν η ΕΟΚΑ ξεκινά τον ένοπλο αγώνα για την ένωση. Διαφωνεί με τη μορφή του αγώνα, αλλά συμφωνεί με τον τελικό στόχο που είναι η ένωση που οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στη σύγκρουση με τους τουροκύπριους. Η πολιτική της ταξικής συνεργασίας και η υποστήριξη της ένωσης ήταν η κύρια αιτία που επέτρεψε τελικά στην Εθναρχία και τον Γρίβα να πάρουν την ηγεσία του αντιαποικιακού αγώνα. Το καθοριστικό δεν ήταν η μορφή του αγώνα, αν θα ήταν ένοπλος ή παλλαϊκός, αλλά το περιεχόμενό του. Το ποιες τάξεις θα τον έκαναν με ποιους στόχους και για ποια συμφέροντα. Το ΑΚΕΛ έκανε όλες τις υποκλίσεις απέναντι στους ελληνοκύπριους

Ο Χριστόφιας ανακοινώνει το Μνημόνιο: πολύ αργά για δάκρυα.

αστούς και την εκκλησία. Στο γήπεδο του εθνικισμού όμως και με στόχο το «Ένωσις και μόνον Ένωσις» που επέβαλε η Εθναρχία, το ΑΚΕΛ θα κατέληγε να είναι ο φτωχός συγγενής που όχι μόνο θα απομονώνονταν αλλά θα έβλεπε τα μέλη και στελέχη του να δολοφονούνται από τον Γρίβα που ήθελε να το σβήσει από τον πολιτικό χάρτη. Το ΑΚΕΛ αντί να φτύσει τις συμμαχίες με τους αστούς έφτυσε την ταξική ενότητα με τους Τούρκους εργάτες και τον αγώνα για μια άλλη κοινωνία και προτίμησε την εθνική ενότητα με τους εθνικιστές.

Αυτή δεν ήταν η τελευταία φορά που το ΑΚΕΛ ακολούθησε αυτή τη τακτική. Στήριξε όλες τις πολιτικές και στρατιωτικές επιλογές του Μακάριου και της ελληνοκυπριακής άρχουσας τάξης για εθνικό ξεκαθάρισμα των τουρκοκυπρίων είτε αυτές αφορούσαν τα 13 σημεία για αναθεώρηση του συντάγματος της Ζυρίχης το 1963, είτε αυτές αφορούσαν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των παραστρατιωτικών ομάδων που εξόπλισε ο Μακάριος για να επιβάλουν τη θέληση του στους τουρκοκύπριους.

Πολλές φορές το ΑΚΕΛ δια στόματος Χριστόφια δήλωσε ότι «ποτέ ελληνοκύπριος ή τουρκοκύπριος συμπατριώτης μας δεν βλάφτηκε από το ΑΚΕΛ. Έχουμε τα χέρια μας καθαρά και τη συνείδηση μας ήσυχη». Δεν θα έπρεπε όμως η ηγεσία του ΑΚΕΛ να έχει καθόλου ήσυχη τη συνείδηση της γιατί μπορεί να μην δημιούργησε ένοπλες ομάδες που δολοφονούσαν τουρκοκύπριους αλλά ανέχτηκε και στήριξε τη πολιτική που επέτρεψε σε αυτές τις ομάδες να δρουν. Οι υπεύθυνοι για αυτά τα εγκλήματα όχι μόνο δεν τιμωρήθηκαν ποτέ αλλά απολαμβάνουν τιμές και προνόμια και θεω-

ρούνται ήρωες για αυτά τους τα «ανδραγαθήματα».

Σε όλες τις κρίσιμες στιγμές το ΑΚΕΛ στήριξε τις βασικές επιλογές του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού. Τα ίδια έκανε και μετά τον πόλεμο του '74 που συναινέσε σε μεγάλες περικοπές μισθών, συντάξεων, κατάργηση ανεργιακού επιδόματος και πολλά άλλα. Βέβαια όλοι ξέρουμε ποια ήταν τα τελικά αποτελέσματα εκείνης της οδυνηρής υποχώρησης. Ο ελληνοκυπριακός καπιταλισμός έκανε το οικονομικό του θαύμα και οι βιομήχανοι και οι ξενοδόχοι πραγματοποίησαν αμύθητα κέρδη, ενώ οι εργαζόμενοι με την πρώτη ευκαιρία πετάχτηκαν στο δρόμο.

Τα ίδια έκανε και με την αλλαγή της θέσης του για ένταξη στην Ε.Ε. Να πως παρουσίασε ο Χριστόφιας τότε αυτή την επιλογή: «*Προχωρήσαμε στην απόφαση για διαφοροποίηση της θέσης μας έναντι της ένταξης παρόλο που γνωρίζουμε ότι πιθανόν στον κοινωνικό οικονομικό τομέα θα υπάρξουν τιμήματα. Για χάρη της σωτηρίας της Κύπρου, είμαστε έτοιμοι να πληρώσουμε κάποια τιμήματα.*»

Αριστερή Κυβέρνηση

Με την ίδια λογική το ΑΚΕΛ υποστήριξε και την ένταξη στην Ευρωζώνη. Εκεί όμως που τα πράγματα έγιναν πια ξεκάθαρα ήταν όταν το ίδιο το ΑΚΕΛ με πρόεδρο τον Χριστόφια ανέλαβε την εξουσία. Παρά το ότι από την αρχή δήλωσε ότι δεν θα επιδίωξει «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας» και ότι θα «διαχειριστεί το υπάρχον σύστημα», υποσχέθηκε μια «δίκαιη κοινωνία» για τους εργαζόμενους.

Είναι αλήθεια ότι ο Χριστόφιας προσπάθησε να κάνει αυτά που υποσχέθηκε

τόσο προς την αστική τάξη όσο και προς τους εργαζόμενους. Προώθησε την συμφωνία για την ΑΟΖ με το Ισραήλ, ξεκίνησε τις γεωτρήσεις και προχώρησε σε διαγωνισμό για τα άλλα οικόπεδα. Έκανε ανοίγματα για νέες επενδύσεις από Ρωσία και Κίνα και υπήρξε ένας εξαιρετος πρόεδρος του Συμβουλίου της Ε.Ε. κατά τη διάρκεια της κυπριακής προεδρίας.

Ταυτόχρονα προσπάθησε να προσφέρει και προς την εργατική τάξη, έδωσε πασχάλινο επίδομα στους συνταξιούχους, χάρισε τα χρέη στους αγρότες, έδωσε κάποια επιδόματα σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, προσπάθησε να οργανώσει το σύστημα δημόσιας συγκοινωνίας, και ξεκίνησε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με στόχο ένα λιγότερο εθνικιστικό σχολείο.

Αυτή η πολιτική μπορεί να λειτουργεί όμως όσο η κατάσταση είναι ομαλή, η οικονομία αναπτύσσεται και όλοι μπορούν να ωφελούνται κάπως. Σε συνθήκες κρίσης, όμως, οι επιλογές περιορίζονται και οι δυνατότητες για τέτοιες ισοροπίες εξαφανίζονται.

Σε τέτοιες συνθήκες η «διαχείριση του συστήματος» επιβάλλει κτύπημα της εργατικής τάξης και των κατακτήσεων της. Αυτό ήταν που έκανε το ΑΚΕΛ στα τελευταία χρόνια της διακυβέρνησης του και αυτό είναι που το οδήγησε στην υιοθέτηση του μνημονίου και των πολιτικών λιτότητας.

Οι δυο ψυχές του ΑΚΕΛ

Σίγουρα το ΑΚΕΛ θα προτιμούσε αν ήταν δυνατό να στηρίζει τα συμφέροντα της εργατικής τάξης γιατί αυτή είναι η βάση του. Την ίδια στιγμή όμως ταυτίζει τα συμφέροντα της εργατικής τάξης με τα συμφέροντα του έθνους, της πατρίδας. Πάει καλά η πατρίδα, πάει καλά και η εργατική τάξη. Αυτό είναι σίγουρα λάθος. Ξεχνά ότι η κοινωνία είναι χωρισμένη σε τάξεις με διαφορετικά και ανταγωνιστικά συμφέροντα.

Θέλει και ξεχνά αυτή τη πραγματικότητα γιατί η ίδια έχει μετατραπεί πλέον σε κομμάτι της άρχουσας τάξης. Τα συμφέροντα της ταυτίζονται περισσότερο με τα συμφέροντα του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού παρά με τους φτωχούς εργάτες και αγρότες που αντιπροσώπευε κάποτε. Το ίδιο το κόμμα ελέγχει επιχειρήσεις, εμπορικά κέντρα και σε μεγάλο βαθμό τα συνεργατικά ιδρύματα και κατ' επέκταση ένα μεγάλο μέρος της οι-

Το ΑΚΕΛ θέλει να πατάει πάνω και στις δυο βάρκες, και με τα συμφέροντα της εργατικής τάξης και με τα συμφέροντα της αστικής τάξης

κονομίας σαν συλλογικός καπιταλιστής.

Στην πραγματικότητα έχει δυο ψυχές. Η μια είναι με την εργατική τάξη που είναι η βάση του και μάλιστα το πιο ταξικά συνειδητό κομμάτι της, αυτό με το οποίο διατηρεί ισχυρούς οργανωτικούς δεσμούς που κτίστηκαν με αγώνες, απεργίες, συγκρούσεις και μεγάλες κατακτήσεις, και η άλλη είναι με την αστική τάξη, με τα συμφέροντα της οποίας ταυτίζεται η ηγεσία του.

Στη ουσία το ΑΚΕΛ θέλει να πατάει πάνω και στις δυο βάρκες, και στη βάρκα με τα συμφέροντα της εργατικής τάξης και στη βάρκα με τα συμφέροντα της αστικής τάξης. Αυτό μπορεί να το πετυχαίνει όταν το ποτάμι πηγαίνει ευθεία μπροστά. Όταν όμως το ποτάμι φτάνει σε διχάλα δεν μπορείς να πατάς και στις δυο βάρκες. Εκεί θα πρέπει να διαλέξεις ποιο δρόμο θα πάρεις. Εκεί θα πρέπει να πατήσεις και τα δυο πόδια στην ίδια βάρκα αλλιώς θα ξεσπιστείς. Σε όλες τις διχάλες, σε όλες τις κρίσιμες στιγμές που θα έπρεπε το ΑΚΕΛ να διαλέξει δρόμο, εγκατέλειπε τη βάρκα της εργατικής τάξης και πατούσε και τα δυο του πόδια στη βάρκα της αστικής τάξης. Σε όλη του τη διαδρομή μέχρι σήμερα το ΑΚΕΛ ακολούθησε με συνέπεια αυτή τη τακτική.

Δεν περιμένουμε ότι θα αλλάξει τακτική από δω και μπρος. Όμως σήμερα τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά από το παρελθόν. Σήμερα χιλιάδες εργαζόμενοι, μέλη του ΑΚΕΛ και όχι μόνο για πρώτη φορά βρίσκονται μπροστά σε γεγονότα που τους συγκλονίζουν. Βρίσκονται να χάνουν τους μισθούς, τις συντάξεις, τα ταμεία προνοίας, τη δουλειά τους, τις αποταμιεύσεις τους, διαλύονται οι σχέσεις εργασίας, τα ωράρια, ξεπουλιούνται οι δημόσιες επιχειρήσεις και αναρωτιούνται γιατί. Για πρώτη φορά καταλαβαίνουν ότι βρίσκονται σε αυτή τη θέση εξαιτίας της κερδοσκοπικής μα-

νίας των τραπεζιτών και της αδιαφορίας των πολιτικών και των κυβερνήσεων.

Αυτός ο κόσμος δεν πείθεται από προτάσεις σαν αυτές του Αναστασιάδη τάχα για επανεκκίνηση της οικονομίας που στην ουσία στοχεύουν να καλλιεργήσουν το ρατσισμό απέναντι στους μετανάστες και τους τουρκοκύπριους, τους οποίους αποκλείουν από την πρόσβαση σε δουλειά και στα δημόσια νοσηλευτήρια, ή στοχεύουν να χαρίσουν μερικά ακόμη εκατομμύρια στους ξενοδόχους και τους βιομήχανους επιδοτώντας κάποιους μισθούς. Ούτε πείθεται από προτάσεις σαν αυτή του ΑΚΕΛ έστω και αν αναφέρεται σε έξοδο από το Ευρώ. Η έξοδος από το Ευρώ χωρίς μια σειρά ριζοσπαστικά μέτρα δεν δίνει καμιά απάντηση στα προβλήματα που απασχολούν τον κόσμο.

Ποιος θα καλύψει το κενό;

Το μόνο που μπορεί να σώσει τους εργαζόμενους είναι μια πολιτική ανυπακοής στους εκβιασμούς της Τρόικα και της Ε.Ε. που να δηλώνει ξεκάθαρα ότι την κρίση πρέπει να πληρώσουν αυτοί που την προκάλεσαν οι καπιταλιστές και οι τραπεζίτες. Μια πολιτική ρήξης με το ευρώ και την Ε.Ε. που να λέει ότι δεν χρειαζόμαστε κανένα δάνειο από αυτούς. Λεφτά για τις ανάγκες του κράτους, για να λειτουργήσουν τα νοσοκομεία, τα σχολεία, η δημόσια υπηρεσία υπάρχουν αρκεί να σταματήσουμε να τους πληρώνουμε τα χρέη. Το 2012 πληρώσαμε 1 δις ευρώ σε τόκους. Τον Ιούνιο θα πρέπει να πληρώσουμε άλλο 1,8 δις σε κρατικά ομόλογα που λήγουν. Το 2015 θα πρέπει να πληρώσουμε άλλα 6,5 δις. Δηλαδή η τρόικα μας δανείζει για

να της πληρώσουμε τα χρέη.

Γιατί όμως θα πρέπει να πληρώσουμε εμείς αυτά τα χρέη; Γιατί θα πρέπει να πληρώσουμε τα 11,4 δις του ΕΛΑ που έδωσε στη Λαϊκή και την Τράπεζα Κύπρου η ΕΚΤ. Γιατί να μην τα πληρώσει η ίδια η ΕΚΤ που δάνειζε μια ήδη χρεοκοπημένη και μια αφερέγγυα τράπεζα.

Χρειάζεται μια πολιτική που να απαιτεί την διαγραφή αυτού του χρέους, την παύση πληρωμών στους τραπεζίτες, την κρατικοποίηση των τραπεζών χωρίς αποζημίωση και κάτω από εργατικό έλεγχο ώστε να εξυπηρετηθούν οι πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας. Χρειάζεται η φορολόγηση του πλούτου και της εκκλησίας. Αυτά είναι τα μέτρα που μπορούν να βοηθήσουν να ξεφύγουμε από την κρίση και τα μνημόνια

Αυτά μόνο ένα μαζικό εργατικό κίνημα μπορεί να τα επιβάλει με τις απεργίες, τις καταλήψεις και την αντίσταση σε κάθε μέτρο εφαρμογής του μνημονίου. Εκείνο που χρειάζεται είναι μια επαναστατική αριστερά που να στηρίζει και να στηρίζεται από ένα τέτοιο κίνημα. Που να μπορεί να συνδεθεί με τους αγώνες των εργαζομένων στην υπόλοιπη Ευρώπη αλλά και τη γύρω περιοχή, που να στηρίζει και να στηρίζεται σε αυτούς τους αγώνες για να κάνει τη μεγάλη ανατροπή. Το ΑΚΕΛ έχασε εδώ και πολύ καιρό τη δυνατότητα να παίξει αυτό το ρόλο. Αν δεν το κάνουμε εμείς, όσοι δηλαδή μιλάμε στο όνομα της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, αν δεν καλύψουμε αυτό το κενό τότε θα υπάρξουν άλλες δυνάμεις που θα το κάνουν σπρώχνοντας τα πράγματα προς τη βαρβαρότητα. Δεν πρέπει να αφήσουμε κάτι τέτοιο να γίνει. ■

30 Απρίλη 2013, έξω από την κυπριακή Βουλή, ενώ ψηφίζεται το Μνημόνιο.

Η Μαρία Στύλλου
εξιστορεί τις διεργασίες
που οδήγησαν στο
εκρηκτικό κίνημα του '60
και βγάζει διδάγματα
για το σήμερα.

Στις 22 Μάη 1963 η Επιτροπή για τη Διεθνή Ύφεση και την Ειρήνη της Θεσσαλονίκης οργανώνει συγκέντρωση στο κέντρο της πόλης με ομιλητή τον βουλευτή της ΕΔΑ Γρηγόρη Λαμπράκη. Σε αυτή τη συγκέντρωση ο Λαμπράκης δολοφονείται από μέλη μιας φασιστικής κίνησης ταγματασφαλιτών που είχαν στενή συνεργασία με την αστυνομία.

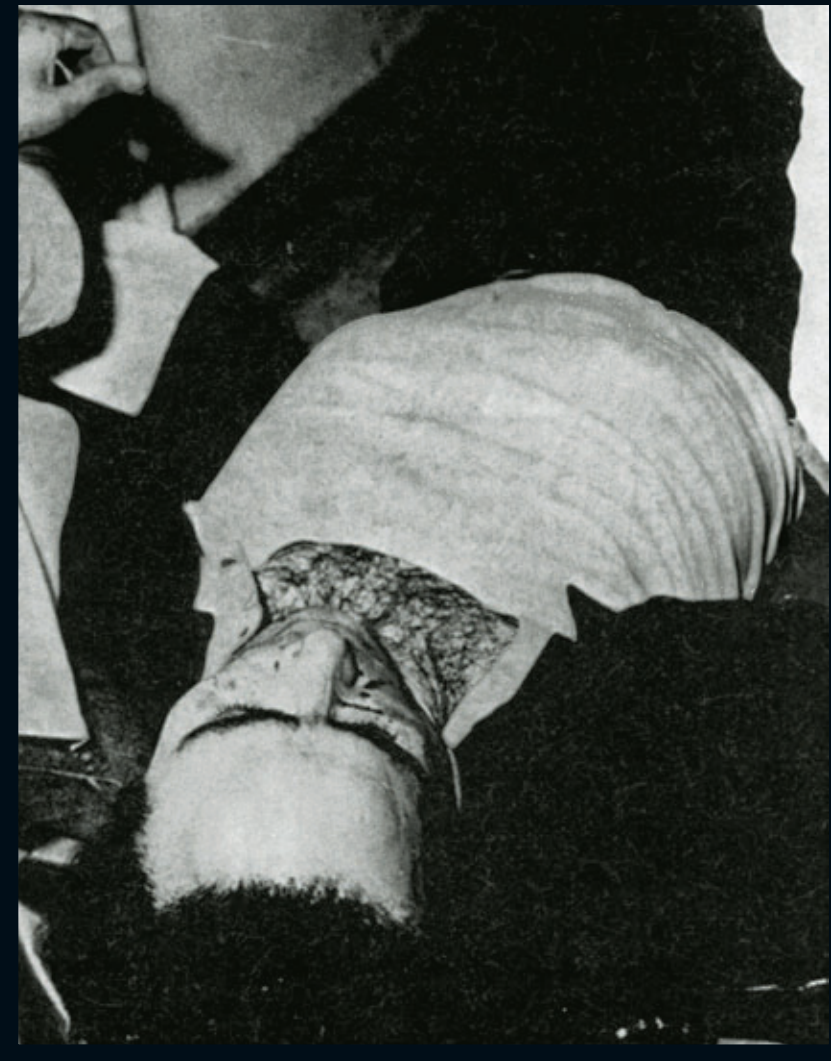
Η δολοφονία δεν ήταν ούτε τυχαία, ούτε έξω από τον έλεγχο της κυβέρνησης. Ο Γρηγόρης Λαμπράκης ήταν αυτός που είχε πρωτοστατήσει στο κίνημα ειρήνης, στις κινητοποιήσεις ενάντια στη βασίλισσα Φρειδερίκη όταν είχε επισκεφθεί το Λονδίνο και πάνω απ' όλα αυτός που είχε σπάσει την κυβερνητική απαγόρευση της Μαραθώνιας πορείας ειρήνης τον Απρίλη εκείνης της χρονιάς.

Ήταν η περίοδος που τα κινήματα για τον πυρηνικό αφοπλισμό είχαν πάρει μεγάλες διαστάσεις. Στη Βρετανία η περιβόητη πορεία του Aldermaston ήταν το ξεκίνημα για την ανάδειξη μιας νέας αριστεράς με αίτημα τον μονομερή αφοπλισμό σε σύγκρουση με τους ιμπεριαλιστές της Δύσης. Στην Ελλάδα δημιουργήθηκε ο «Σύνδεσμος Νέων για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό – Μπέρτραν Ράσελ» (από το όνομα του βρετανού φιλόσοφου που στήριζε το κίνημα ειρήνης), με τη συμμετοχή φοιτητών και νεολαίων εμπνευσμένων από τις αντίστοιχες διεθνείς πρωτοβουλίες. Πρωταγωνιστικό ρόλο στην όλη προσπάθεια έπαιξε ο Μιχάλης Περιστεράκης.

Αυτή η κίνηση πήρε την πρωτοβουλία να οργανωθεί και στην Αθήνα η Μαραθώνια Πορεία Ειρήνης στις 21 Απριλίου του 1963. Ήταν η πρώτη πορεία και η κυβέρνηση την έβγαλε αμέσως παράνομη.

Αυτό σήμαινε ότι κάθε πρόσβαση στον Μαραθώνα και σε όλη τη διαδρομή μέχρι την Αθήνα ήταν αποκλεισμένη από χιλιάδες αστυνομικούς, χωροφύλακες και φασίστες από τις λεγόμενες «παράκρατικές» ομάδες. Αυτός που έσπασε

50 χρόνια από τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη

την απαγόρευση ήταν ο Λαμπράκης. Επικαλούμενος τη βουλευτική του ιδιότητα κατάφερε να βαδίσει αρκετά χιλιόμετρα από τον Τύμβο του Μαραθώνα. Στο Πικέριμι σταματάει για να καταθέσει λουλούδια σε ένα μνημείο εκτελεσμένων από τους Ναζί, αλλά η αστυνομία τον εμποδίζει. Κατάφερε να προχωρήσει κι άλλο προς την Αθήνα, αλλά στο τέλος τον συλλαμβάνουν. Δεν ήθελαν να φτάσει και να συναντηθεί με τον κόσμο

που είχε αρχίσει να συγκεντρώνεται σε σημεία της διαδρομής και ιδιαίτερα στον κόμβο της Βασιλίσσης Σοφίας με τη Λεωφόρο Αλεξάνδρου. Εκείνη τη μέρα ο αριθμός των συλλήψεων ξεπέρασε τις 1000 από άτομα που προσπαθούσαν να μπουν στην πορεία.

Με νοιά τα γεγονότα της πορείας η Επιτροπή Ειρήνης της Θεσσαλονίκης αποφασίζει συγκέντρωση στο κέντρο της πόλης κλείνοντας ένα μεγάλο χώρο

στην πλατεία Αριστοτέλους και καλώ-
ντας για ομιλητή τον Λαμπράκη.

Η κυβέρνηση αποφάσισε ότι ήταν η στιγμή όχι μόνο να τιμωρήσει τον Λαμπράκη αλλά και να τρομοκρατήσει τον κόσμο που σήκωνε κεφάλι. Κινητοποιή-
σε «υποδοχή» με αντισυγκέντρωση με την κάλυψη όλης της αστυνομίας, της χωροφυλακής, αλλά κυρίως μιας οργάνωσης ταγματασφαλιτών με την ονομασία «Σύνδεσμος Αγωνιστών και Θυμάτων Εθνικής Αντιστάσεως Βορείου Ελλάδος».

Πρόεδρος του Συνδέσμου ήταν ο Ξενοφών Γιοσμάς που είχε καταδικαστεί ερήμην σε θάνατο από το ειδικό δικαστήριο διωσιλόγων Θεσσαλονίκης. Όταν είχε βγει από τις φυλακές Επταπυργίου ανέπτυξε πολιτική δράση μαζί με άλλους ταγματασφαλίτες και συνδέθηκαν με την κυβέρνηση και το κόμμα της ΕΡΕ στη Θεσσαλονίκη. Ο Σύνδεσμος ίδρυσε και οικοδομικό συνεταιρισμό με σκοπό τη δημιουργία ενός «όμορφου συνωικισμού εθνικοφρόνων χριστιανών». Και οι δυο κινήσεις στελεχώθηκαν από ανθρώπους που έφεραν πολλές κατοχικές περγαμηνές συνεργασίας με τους Γερμανούς Ναζί.

«Στις 30 Αυγούστου 1944, μια ομάδα της ΟΠΛΑ προβολούσε επανειλημμένως κατά τον καφενεϊόν του Απόστολου Μπόνου επί της οδού Αγίας Μαρίνας Άνω Τούμπας ... γιατί αποτελούσε τόπο συνάντησης για τους ενόπλους των Ταγμάτων Ασφαλείας. ... Δεκαέξι χρόνια αργότερα, στις 3 Γενάρη 1960, στο ίδιο καφενεϊόν του Μπόνου («Τα 6 γουρουνάκια»), 20 άνθρωποι υπέγραψαν το ιδρυτικό του Συνδέσμου».¹

Αυτή η «Συμμορία της Καρφίτσας» οργάνωσε την αντισυγκέντρωση έξω από το χώρο όπου θα μιλούσε ο Λαμπράκης. Τα συνθήματα που φώναζαν ήταν «Τι ζητούν οι Βούλγαροι στη Μακεδονία» και «Η ΕΔΑ στη Βουλγαρία». Στο τέλος της εκδήλωσης μια ομάδα τραμπούκων με ένα τρίκυκλο όρμησε πάνω στον Λαμπράκη, τον χτύπησε στο κεφάλι και τον έριξε κάτω. Στο νοσοκομείο όπου μεταφέρθηκε έγιναν απεγνωσμένες προσπάθειες αλλά από την αρχή ήταν κλινικά νεκρός.

Ο Γρηγόρης Λαμπράκης πέθανε στις 27 Μάη και η κηδεία του που έγινε στις 28 στη Μητρόπολη της Αθήνας συνοδεύτηκε από μια λαοθάλασσα που ξεπερνούσε το ένα εκατομμύριο κόσμου. Κάτω από αυτή την πίεση, ο Καραμανλής αναγκάστηκε να παραιτηθεί και λίγο

Οι νέοι του συλλόγου “Μπέριτταν Ράσελ” στην κηδεία του Λαμπράκη.

αργότερα έπεσε η κυβέρνηση. Στις εκλογές τον Νοέμβριο του 1963 νίκησε η Ένωση Κέντρου με επικεφαλής τον Γεώργιο Παπανδρέου.

Στραπάτσο

Η κατάρρευση της κυβέρνησης της ΕΡΕ ήταν μεγάλο στραπάτσο για την κυρίαρχη τάξη και επιδείνωσε την πολιτική αστάθεια που ήδη υπήρχε. Έλπιζαν ότι με τη δολοφονία θα αποκτούσαν ξανά τον έλεγχο των εξελίξεων που είχαν χάσει. Αλλά βρέθηκαν μπροστά σε γεγονότα που δεν είχαν υπολογίσει. Ο Καραμανλής αναγκάστηκε όχι μόνο να παραιτηθεί αλλά και να φύγει στο Παρίσι κρυφά με ψεύτικο διαβατήριο με το όνομα Τριανταφυλλίδης. Είχαν αρχίσει οι αποκαλύψεις για τους ενόχους και τις διασυνδέσεις τους.

Η ΕΡΕ, όταν κέρδισε για πρώτη φορά τις εκλογές το 1956 με νέο τότε αρχηγό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, είχε σχηματίσει κυβέρνηση με τρεις φιλόδοξους στόχους. Ο πρώτος ήταν η σύνδεση της ελληνικής οικονομίας με την Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά που τότε ξεκινούσε. Ο δεύτερος, να παίξει το ρόλο του ορμητήριου του ΝΑΤΟ για την περιοχή της Μέσης Ανατολής σε ανταγωνισμό με την Τουρκία που διεκδικούσε τον ίδιο ρόλο.

**Αυτός ο νέος κόσμος
δεν κουβαλούσε τις
εμπειρίες της ήττας
στον Εμφύλιο και
ξεκίνησε αμέσως
να δίνει μάχες**

Και ο τρίτος, να μην αφήσει την Αριστερά και το κίνημα να σηκώσουν κεφάλι.

Ήταν και οι τρεις στόχοι δύσκολοι και φιλόδοξοι, αν θυμηθούμε ότι το 1956 ήταν η χρονιά της αποτυχημένης επέμβασης των Αγγλογάλλων στο Σουέζ, η Κύπρος είχε ξεκινήσει τον αντιαποικιακό αγώνα το 1955 και οι ευρωπαϊκές χώρες ήταν διαιρεμένες ανάμεσα στην Αγγλόφιλη Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών και τη Γαλλογερμανική Κοινή Αγορά που αργότερα έγινε ΕΟΚ και ΕΕ. Η άρχουσα τάξη αντιμετώπιζε διλήμματα και η συνοχή της ήταν δύσκολη. Ωστόσο πιο δύσκολος αποδείχθηκε ο τρίτος στόχος.

Το 1958 η ΕΡΕ αναγκάζεται να κάνει ξανά εκλογές επειδή μια σειρά επώνυμα στελέχη διαφώνησαν και αποχώρησαν και από την κυβέρνηση και από το κόμμα. Το αποτέλεσμα δεν ήταν να γίνει αξιωματική αντιπολίτευση το Κέντρο όπως όλοι υπολόγιζαν, αλλά η ΕΔΑ. Λιγότερο από εννιά χρόνια από το τέλος του Εμφύλιου, με τις φυλακές και τα ξερονήσια γεμάτα κόσμο της Αριστεράς, με τα έκτακτα μέτρα σε ισχύ, ο κόσμος δεν φοβήθηκε να ψηφίσει την Αριστερά.

Είναι λάθος να θεωρείται η εκλογική άνοδος της Αριστεράς το 1958 σαν ένα τυχαίο γεγονός που οφειλόταν ενμέρει στον εκλογικό νόμο και ενμέρει στην κρίση του Κέντρου. Η αυτοπεποίθηση από τη μαζική στροφή αριστερά εκφράστηκε και με την άνοδο των εργατικών αγώνων και με το νέο φοιτητικό κίνημα που ήδη είχε ξεκινήσει και γνώρισε κλιμάκωση στις αρχές της δεκαετίας του 60.

Το 1961 γίνονται νέες εκλογές, αυτές που έμειναν στην ιστορία με το όνομα «εκλογές βίας και νοθείας». Η ΕΡΕ κέρδισε ξανά, η Ένωση Κέντρου έγινε αξιωματική αντιπολίτευση και η ΕΔΑ έπεσε στην τρίτη θέση. Όμως εκείνο το

αποτέλεσμα δεν ήταν ικανό να σταματήσει το κίνημα που είχε ξεδιπλωθεί. Ίσα-ίσα οι μάχες έγιναν πιο πολιτικές, η σύνδεση των αγώνων με το αίτημα να φύγει η κυβέρνηση έγινε πιο γενικευμένη και τα ζητήματα μέσα στους κόλπους της Αριστεράς αναδείχθηκαν πιο έντονα.

Σε εκείνες τις συνθήκες έγινε η δολοφονία του Λαμπράκη και γι' αυτό γύρισε τόσο γρήγορα σαν μπουμερανγκ στους πρωταγωνιστές της.

Το εργατικό κίνημα

Το σύνθημα στις εργατικές διαδηλώσεις μετά την πρόση της ΕΡΕ ήταν «Θα σε διώξουμε Μακρή, όπως τον Καρμανλή». Ο Φώτης Μακρής ήταν ο διορισμένος Πρόεδρος σε μια διορισμένη Διοίκηση της ΓΣΕΕ από το τέλος του Εμφύλιου. Κάθε συνδικάτο για να γραφτεί στη ΓΣΕΕ έπρεπε να υπογράψει δήλωση νομιμοφροσύνης και όσα δεν υπέγραφαν αποκλείονταν. Η λεγόμενη «Διακήρυξις» των Μακρήδων δήλωνε ότι «το ελληνικόν συνδικαλιστικόν κίνημα μάχεται με συνέπειαν τον Κομμουνισμόν και τα ολοκληρωτικά συστήματα και ... πιστεύει εις την Συνεργασίαν των τάξεων» (αναφέρεται από τον Δημήτρη Λιβεράτο στο βιβλίο του «Η κίνηση των 115»).

Ο αριθμός των σωματείων έξω από τη ΓΣΕΕ συνεχώς μεγάλωνε. Όταν ξεκίνησε η πρωτοβουλία συντονισμού συνδικάτων εκτός ΓΣΕΕ γύρω στα μέσα του 1962, ο αριθμός τους δεν ξεπερνούσε τα 40, αλλά μέσα σε δυο χρόνια, τον Μάη του 1964 είχαν φτάσει τα 400. Μπορεί να ονομάστηκε «Κίνηση των 115» από την ιδρυτική της συνάντηση, αλλά ο αριθμός εκείνος γρήγορα ξεπεράστηκε. Για ένα ολόκληρο διάστημα λειτούργησε σαν ραχοκοκαλιά του εργατικού κινήματος που διεκδικούσε ταυτόχρονα και καλύτερες συνθήκες και τον έλεγχο της ΓΣΕΕ. Όπως γράφει ο Λιβεράτος «η συγκρότηση των 115 το 1962 ήταν αποτέλεσμα της αγωνιστικής έκρηξης με αιτήματα οικονομικά και ασφαλιστικά, απειλούμενα από την κυβερνητική πολιτική».²

Δυνατή περιγραφή των εργατικών αγώνων στο ξεκίνημα του 1960 δίνει ο Ηλίας Στάβερης στο βιβλίο του για τους οικοδόμους:

«Μια ιστορική στιγμή για το οικοδομικό συνδικαλιστικό κίνημα είναι η πανοικοδομική απεργία την Πέμπτη 1 Δεκέμβρη του 1960 με κεντρικό αίτημα την

Σωματείο πλακάδων οικοδόμων. Πρωτομαγιά 1962.

Η «Κίνηση των 115» λειτούργησε σαν ραχοκοκαλιά του εργατικού κινήματος

απόσυρση του “αντιασφαλιστικού νομοσχεδίου”. Η απεργία είχε καταληκτική επιτυχία. Στη συγκέντρωση έξω από το ΕΚΑ στις 8 το πρωί είχαν συγκεντρωθεί πάνω από δεκαπέντε χιλιάδες και όταν ξεκίνησαν οι ομιλίες γύρω στις 9:30 η συγκέντρωση απλωνόταν από την Πλατεία Κουμουνδούρου μέχρι τη Ζήνωνος.

«Η κυβέρνηση σε πανικό κινητοποίησε όλη την αστυνομία, ακόμα και επίλεκτες δυνάμεις του στρατού για να διαλύσει τους απεργούς. Κάποια στιγμή ακούγονται πυροβολισμοί από την οδό Πειραιώς και μαζί οι φωνές των απεργών “μας σκοτώνουν”, “ρίχνουν στο ψαχνό”. Το ποτάμι της οργής ξεχειλίζει. Οι οικοδόμοι αρπάζουν ξύλα από την αποθήκη που βρίσκεται στην οδό Αγησιλάου. Ξηλώνουν τις πλακες από τα πεζοδρόμια και ετοιμάζονται να υπερασπιστούν με όλα τα μέσα τη ζωή τους».³

Την επόμενη μέρα κατεβαίνουν σε απεργία συμπαράστασης εκτός από τους

οικοδόμους και μια σειρά συνδικάτα. Το Εργατικό Κέντρο, οι Τυπογράφοι, οι Λογιστές, οι οδηγοί και εισπράκτορες των λεωφορείων, οι εργαζόμενοι στο φωταέριο, στην Ηλεκτρική Εταιρία και άλλοι.

Η απεργία των οικοδόμων δεν ήταν κεραυνός «εν αιθρία». Η χρονιά του 1960 ήταν γεμάτη από μικρές ή μεγάλες κινητοποιήσεις που βρήκαν την κλιμάκωσή τους στη 1 Δεκέμβρη. Από εκεί και πέρα τίποτα δεν ήταν το ίδιο. Η απεργία των οικοδόμων γίνεται το παράδειγμα για όλους τους αγώνες που θα ακολουθήσουν.

Οι εκλογές της «βίας και νοθείας» του 1961 αντί να φοβίσουν το κίνημα, το δυναμώνουν. Οι αγώνες, εργατικοί και φοιτητικοί βάζουν θέμα να πέσει η κυβέρνηση. Εργατικές κινητοποιήσεις έχουν σαν σύνθημα «Κάτω η κυβέρνηση των ΧιτλερΕδων», όταν η κυβέρνηση τολμάει να κατεβάσει νομοσχέδιο για την «Προστασία της Εθνικής Ασφάλειας» και τον περιορισμό των απεργιών.

Το 1963 ξεκινάει με ξεσηκωμό και απεργίες στο χώρο της Παιδείας. Δάσκαλοι και καθηγητές ξεκινάνε απεργία διαρκείας από τα μέσα Γενάρη. Στις 10 Γενάρη είχε γίνει συγκέντρωση χιλιάδων φοιτητών στα Προπύλαια με αίτημα 15%

του προϋπολογισμού για την Παιδεία.

Τον Φλεβάρη η κυβέρνηση αποσύρει το νομοσχέδιο περί «Μέτρων Ασφαλείας» και όλοι γιορτάζουν τη νίκη με μεγάλη συγκέντρωση στον Παναθηναϊκό. Τα συνεργαζόμενα σωματεία συγκροτούν και επίσημα την κίνηση των «115» και οργανώνουν συγκεντρώσεις σε όλη την Ελλάδα.

Το φοιτητικό κίνημα

Το φοιτητικό κίνημα γνώρισε ανάπτυξη όπως και διεθνώς στα τέλη της δεκαετίας του 50 και σε όλη τη δεκαετία του 1960. Τα πανεπιστήμια βρισκόνταν σε φάση μαζικοποίησης. Την ακαδημαϊκή χρονιά 1955-56 παρακολούθησαν τις σχολές 16.000 φοιτητές, το 1960-61 έφτασαν περίπου τις 27.000 και το 1965-66 τις 55.000. Χαρακτηριστικό είναι ότι υπήρχαν σχολές όπου η πλειοψηφία ήταν γυναίκες και αυτό δεν περιοριζόταν στη Φιλοσοφική, αλλά και στη Νομική και στο Πολυτεχνείο με αιχμή την Αρχιτεκτονική και την Καλών Τεχνών.

Αυτός ο νέος κόσμος δεν κουβαλούσε τις εμπειρίες της ήττας στον Εμφύλιο και ξεκίνησε αμέσως να δίνει μάχες ενάντια στις συνθήκες που είχε να αντιμετωπίσει. Μάχες για να καταργηθούν τα δίδακτρα, συγκρούσεις με την αστυνομία για φύγει από τις σχολές και να κατακτηθεί το άσυλο, προσπάθειες για να συγκροτηθούν νέοι σύλλογοι.⁴

Η προσπάθεια για να δημιουργηθούν οι φοιτητικοί σύλλογοι και να συντονιστούν μέσα από τη ΔΕΣΠΑ (Διοικούσα Επιτροπή Σχολών Πανεπιστημίου Αθήνας) είχε να συγκρουστεί με τα εμπόδια που έβαζε η Ασφάλεια και οι διοικήσεις των σχολών σε κάθε βήμα.

Η δεκαετία του 60 ήταν εκρηκτική και παγκόσμια και στην Ελλάδα. Ήταν το ξεκίνημα των αντικαπιταλιστικών ιδεών στα πανεπιστήμια. Εμφανίζονται μια σειρά κινήσεις και έντυπα που δεν επηρεάζονται πια από τις ιδέες του ρεφορμισμού γενικότερα και της ΕΔΑ συγκεκριμένα. Οι διεθνείς εξελίξεις, το αντιπολεμικό κίνημα, η σινοσοβιετική σύγκρουση, τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και η Λατινική Αμερική κλονίζουν την κυρίαρχη αντίληψη του ειρηνικού κοινοβουλευτικού δρόμου.

Παράλληλα με τα μεγάλα συλλαλητήρια για την Παιδεία, με συνθήματα όπως «Προίκα στην Παιδεία, όχι στη Σοφία» (σε σύγκρουση με τα ανάκτορα καθώς τότε γινόταν ο γάμος της πριγκίπισσας Σοφίας που ακόμα είναι βασίλισσα της Ισπανίας) και «Να σπουδάσουν και οι φτωχοί», η ριζοσπαστικοποίηση εκφραζόταν και με τη δημιουργία των πρώτων ομάδων της επαναστατικής αριστεράς.

Η ΕΡΕ για να ελέγξει την κατάσταση στις σχολές δημιουργεί την ΕΚΟΦ (Εθνική Κοινωνική Οργάνωση Φοιτητών), Αυτό προκαλεί πολιτικές συγκρούσεις για τη διάλυσή της, πράγμα καθόλου εύκολο καθώς είχε τη στήριξη όλων των κρατικών μηχανισμών. Η ΕΚΟΦ μπορούσε με τη βοήθεια της αστυνομίας να σπάει συγκεντρώσεις, να επιτίθεται σε διαδηλώσεις και να διαλύει συνεδριάσεις φοιτητικών συλλόγων όπου έχανε τον έλεγχο. Ήταν φυτώριο της Δεξιάς και μια σειρά στελέχη της από εκείνη την περίοδο έγιναν βουλευτές, υπουργοί και δήμαρχοι με τη Νέα Δημοκρατία στη Μεταπολίτευση.

Μέσα από τέτοιες μάχες έφτασε το

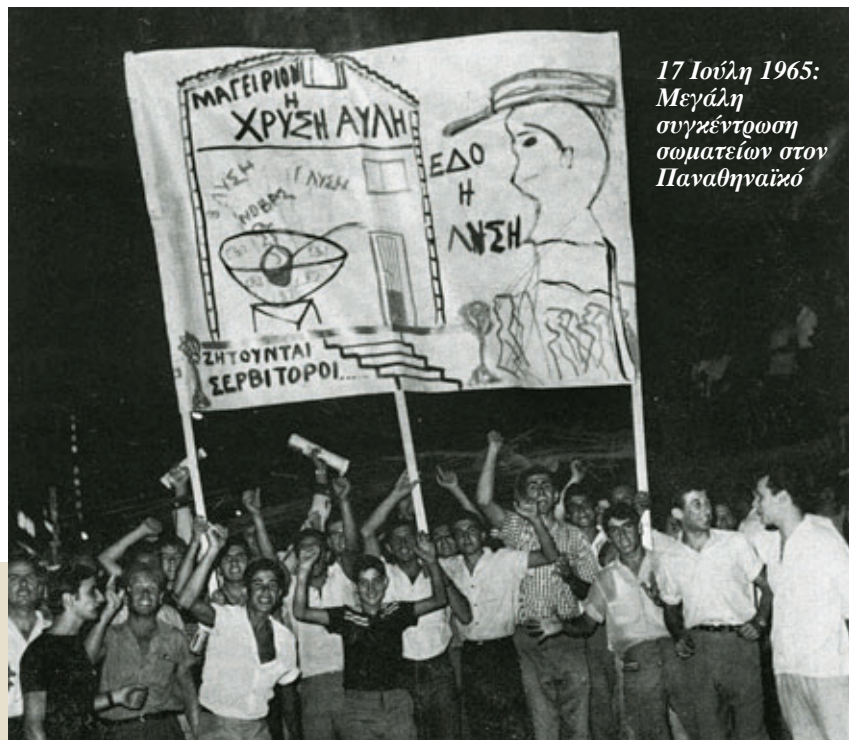
φοιτητικό κίνημα να έχει το ριζοσπαστισμό που έπαιξε σημαντικό ρόλο στα Ιουλιανά του 1965.

Η χαμένη ευκαιρία της Αριστεράς

Υπήρχαν τρεις μεγάλες ευκαιρίες για την Αριστερά στην Ελλάδα εκείνη την εποχή με την ΕΔΑ να καθορίζει τις πολιτικές εξελίξεις και να ανοίξει δρόμο για μια επαναστατική προοπτική. Η πρώτη ευκαιρία άνοιξε με την εκλογική επιτυχία του 1958 και την περίοδο παρατεταμένης πολιτικής κρίσης που ακολούθησε. Η δεύτερη ήταν μετά τη δολοφονία του Λαμπράκη, την κατάρρευση της ΕΡΕ και τη άνοδο του εργατικού και φοιτητικού κινήματος. Και η τρίτη ήταν τα Ιουλιανά του 1965, όταν χιλιάδες πλημμύριζαν τους δρόμους της Αθήνας με σύνθημα τη Γενική Πολιτική Απεργία ενώ η κυρίαρχη τάξη δεν είχε πολιτική λύση και οι θεσμοί που τη στήριζαν κλυδωνίζονταν. Ήταν η στιγμή που ο χαρακτήρισμός της επαναστατικής κατάστασης ως η στιγμή που «οι από πάνω» δεν μπορούν και οι από κάτω» δεν θέλουν» περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο την πραγματικότητα.

Τα Κομμουνιστικά Κόμματα στη Δύση βγήκαν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με την αντιμετώπιση ότι δεν πρόκειται να διεκδικήσουν την εξουσία με επαναστατικά μέσα. Αυτό δεν ισχύει μόνο για το ΚΚΕ που παρέδωσε τα όπλα στη Βάρκιζα, αλλά και για τα ΚΚ της Ιταλίας και της Γαλλίας. Τα κινήματα της αντιφασιστικής Αντίστασης, ιδιαίτερα στην Ιταλία, είχαν δημιουργήσει συνθήκες όπου οι εργάτες είχαν τη δύναμη να καταλαμβάνουν εργοστάσια και να ελέγχουν ολόκληρες πόλεις. Οι ηγεσίες των ΚΚ όμως, είχαν επιλογή τη συμμετοχή σε κυβερνήσεις συνεργασίας όπου το πάνω χέρι το είχαν τα αστικά κόμματα.

Αυτή η εικόνα μας είναι απαραίτητη για να μην ψάχνουμε τις ρίζες των μεγάλων επιλογών στην έκβαση του Εμφυλίου ή σε ποιο τμήμα της Συμφωνίας της Γιάλτας ανήκε κάθε χώρα. Η συνολική προοπτική που έβαζαν εκείνες οι ηγεσίες λογοδοτούσε στη στρατηγική των «Λαϊκών» μετώπων που είχε διαμορφωθεί στη δεκαετία του 1930. Η Βάρκιζα υπήρχε μέσα στο Σύμφωνο Σοφούλη-Σκλάβαινα του 1936 και αντίστοιχα ισχύουν για τα ΚΚ Γαλλίας και Ιταλίας. Οι συμβιβασμοί του Τολιάτι στην μεταπολεμική Απελευθέρωση της Ιταλίας εί-

17 Ιουλίου 1965:
Μεγάλη
συγκέντρωση
σωματείων στον
Παναθηναϊκό

6 Απριλίου 1964: πάνω από 100 χιλιάδες διαδηλώνουν για την απομάκρυνση του Μακρή.

χαν πρόδρομο τους συμβιβασμούς του Μορίς Τορέξ στις καταλήψεις των εργοστασίων στη Γαλλία του 1936.

Στην Ελλάδα, η δημιουργία της ΕΔΑ το 1951 ήταν η απόπειρα του ΚΚΕ και μιας σειράς από κινήσεις και προσωπικότητες που είχαν συνεργαστεί στο ΕΑΜ να αντιμετωπίσουν την παρέμβασή τους στην εκλογική και κοινοβουλευτική δράση: «Η ΕΔΑ ήταν μια πολιτική συμμαχία, ένας συνασπισμός πολιτικών κομμάτων που διεκδικούσε ευρείες κοινωνικές αναφορές και σκοπό είχε να επιβληθεί στη χώρα να εξασφαλίσει μια πορεία ανάπτυξης, στη βάση της άρσης των διαιρέσεων του παρελθόντος. Σύμφωνα και με το κείμενο Προγραμματικών Αρχών που δημοσιεύτηκε το 1952 και εξειδίκευσε τις αρχικές δεσμεύσεις, η ΕΔΑ ήταν το κόμμα που αγωνιζόταν για να ξεφύγει η χώρα από την μόνιμη οικονομική και πολιτική κρίση ώστε να μπει ο ελληνικός λαός αδελφομένος στο δρόμο της ανάπτυξης».⁵

Το πρώτο Συνέδριο της ΕΔΑ γίνεται το 1959, οχτώ χρόνια μετά την ίδρυσή της και παίρνει απόφαση να βάλει τέρμα στο σχήμα του συνασπισμού κινήσεων και να γίνει ενιαίο κόμμα. Η οργανωτική απόφαση δεν σημαίνει και αριστερή στροφή στο πρόγραμμά της. Τα αντίθετο ισχύει. Σύμφωνα με την εισήγηση του Ηλία Ηλιού στο συνέδριο: «Η ΕΔΑ είναι το νέο κόμμα της Εθνικής Δημοκρατικής Αλλαγής ... Είναι λάθος να λέμε πως στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας στάθηκε πάντα ανασταλτικός παράγοντας το ελληνικό κεφάλαιο. Το σωστό φυσικά είναι ότι ανασταλτικός παράγοντας στάθηκε και στέκεται το ξένο μονοπωλιακό κεφάλαιο

και η πλουτοκρατική ολιγαρχία που είναι δεμένη μαζί του».

Αυτή η τοποθέτηση περιλάμβανε τη συμμαχία με όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης έξω από την ΕΡΕ, και σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και με κομμάτια του κυβερνώντος κόμματος. Όπως έλεγε ο Αντώνης Μπριλάκης σε μια από τις εισηγήσεις προς το Α' Συνέδριο: «Χρειάζεται η συγκέντρωση όλων των δυνάμεων που είναι αντικειμενικά δυνάμεις της αλλαγής και που ενδιαφέρονται για την εθνική δημοκρατική αλλαγή ... Η φιλελεύθερη και κεντρώα γενικά αντιπολίτευση λόγω των δυνάμεων που εκφράζει δεν μπορεί να παίζει το ρόλο της προπομπής. Όμως η ισότιμη συμμετοχή της στην πατριωτική συμμαχία είναι απαραίτητη και σωστά επιδιώκεται με κάθε τρόπο».⁶

Οι αποφάσεις εκείνου του συνεδρίου άνοιγαν όλες τις πόρτες για να μετατραπεί η ΕΔΑ σε ουρά της Ένωσης Κέντρου, όπως και έγινε στη συνέχεια. Στις εκλογές του 1961 και ξανά το 1963 και '64 η ΕΔΑ προμολόγησε σε μια σειρά περιοχές την ψήφο στην Ένωση Κέντρου.

Η ηγεσία δεν περιορίστηκε σε δεξιές εκλογικές συμμαχίες, αλλά κινήθηκε να χτυπήσει μέσα και έξω από το κόμμα τα πιο μαχητικά και ριζοσπαστικά κομμάτια που της δημιουργούσαν προβλήματα σε αυτή της την επιλογή. Ήδη από το Α' Συνέδριο είχαν προκύψει πολλές αντιδράσεις στις κομματικές οργανώσεις και ιδιαίτερα μέσα στη Σπουδάζουσα και στις εργατικές οργανώσεις. Μετά τη δολοφονία του Λαμπράκη, η ηγεσία της ΕΔΑ διαλύει τη Σπουδάζουσα και τη νεολαία της μέσα στη Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη.

«Για μια ακόμη φορά η νεολαία επέμενε στον αυτοκαθορισμό της και αγωνούνταν τις δυναμικές παραινήσεις της ηγεσίας του ΚΚΕ-ΕΔΑ. Έτσι τα πραξικοπήματα έγιναν τρόπος ύπαρξης της καθοδήγησης. Στο τέλος κατάλαβαν ότι το πρόβλημα μπορούσε να αντιμετωπιστεί ΜΟΝΟ με την κατάργησή του, διέλυσαν την οργάνωση και παροχέτευσαν το δυναμικό της στην άμορφη, χωρίς πολιτικό και κριτικό προβληματισμό και χωρίς παρελθόν μαζική Δ.Ν.Λαμπράκη. Με τις διαδικασίες αυτές έχει σχέση και ο διωγμός και δημόσιος κατατρογμός των αγωνιστών Σωτήρη Πέτρουλα και Μ. Παπουλία».⁷

Κάπως έτσι έφτασε η ΕΔΑ να παίζει πυροσβεστικό ρόλο όταν η κοινωνική και πολιτική κρίση κορυφώθηκε το καλοκαίρι του 1965.⁸ Το σημερινό κίνημα έχει πολλά να διδαχθεί από τα συγκλονιστικά εκείνα γεγονότα πριν από πενήντα χρόνια, για να μην αφήσουμε ρεφορμιστικές ηγεσίες να χαράμισουν ξανά τις ευκαιρίες. ■

1. Στράτος Δορδανάς, «Η οργάνωση της Καρφίτσας, κράτος και παρακράτος στη Θεσσαλονίκη στη δεκαετία του 1960», στο συλλογικό: *Η σύντομη δεκαετία του 60*, Ελληνική Εταιρία Πολιτικής Επιστήμης.
2. Δημήτρης Λιβιεράτος, *Η Κίνηση των 115 - Κοινωνικοί αγώνες 1962-67*, εκδόσεις Προσκήνιο-Άγγελος Σιδεράτος.
3. Ηλίας Στάβερης, *Οικοδόμοι*, εκδόσεις Παρασκήνιο, 2003.
4. Χρίστος Λάζος, *Το ελληνικό φοιτητικό κίνημα*, εκδόσεις Γνώση, 1987.
5. Μιχάλης Λυμπεράτος, *Από το ΕΑΜ στην ΕΔΑ*, εκδόσεις Στοχαστής, 2011, σελ. 157.
6. Τάσος Τρίκκας, *ΕΔΑ, το νέο πρόσωπο της Αριστεράς*, Α τόμος, σελ. 670, εκδόσεις Θεμέλιο, 2009.
7. Χρίστος Λάζος, στο ίδιο.
8. Δημήτρης Λιβιεράτος, Λεάνδρος Μπόλαρης, Μαρία Στύλλου, *Ιουλιανά 1965*, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2005.

Όσο μεγαλώνει η οικονομική καταστροφή που σπέρνει η καπιταλιστική κρίση και η πολιτική της διπλής τρούικας, τόσο πιο έντονη γίνεται η σύζηση για την εναλλακτική πρόταση που πρέπει να διατυπώσει η Αριστερά. Σ' αυτή την σύζηση εκφράζονται και συμπυκνώνονται στρατηγικοί προσανατολισμοί που δεν είναι και τόσο καινούργιοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι αναφορές στην ανάγκη διατύπωσης ενός σχεδίου παραγωγικής ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας μέσα από τη ρήξη με το ευρώ και την ΕΕ.

Ιστορική αναφορά

Κοινό σημείο αναφοράς, είτε δηλώνεται είτε όχι, είναι για άλλη μια φορά το ΕΑΜ και το ΚΚΕ της δεκαετίας του '40 και πιο συγκεκριμένα, οι επεξεργασίες της ομάδας γύρω από το περιοδικό Ανταίος (1945-1951) και το βιβλίο του Δημήτρη Μπάτση¹ «*Η Βαρεία Βιομηχανία στην Ελλάδα - Η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων. Το οικονομικό σχέδιο για την εκβιομηχάνιση: Εκβιομηχάνιση και βιωσιμότητα*» (πρώτη έκδοση 1947).

Την άνοιξη του 1944 το ΕΑΜ και το ΚΚΕ άρχισαν να συγκροτούν με στέγη το Τεχνικό Επιμελητήριο και τις Ομάδες Μελέτης Σχεδιοποιημένης Ανοικοδόμησης, επιτροπές που θα διατύπωναν το πρόγραμμα της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης της οικονομίας και της κοινωνίας, που θα έδιναν έναν πιο σαφές περιεχόμενο στη Λαϊκή Δημοκρατία. Ο όρος αυτός είχε χρησιμοποιηθεί από την ηγεσία του ΚΚΕ ήδη από την άνοιξη του 1943 για να περιγράψει τις άμεσες μετα-

«Παραγωγική ανασυγκρότηση» ή εργατική εξουσία;

Πώς μπορεί η εργατική τάξη να ξεφύγει από τις καταστροφές της καπιταλιστικής κρίσης; Ο Λέανδρος Μπόλαρης θυμίζει το οικονομικό πρόγραμμα του ΕΑΜ, εξηγεί τα όριά του και προτείνει εναλλακτικές λύσεις.

πολεμικές επιδιώξεις του και το 1945 το ΕΑΜ (Πολιτικός Συνασπισμός Κομμάτων πλέον) τον είχε υιοθετήσει ως πρόγραμμά του.

Μετά τα Δεκεμβριανά, αυτό το δυναμικό συσπειρώνεται γύρω από το περιοδικό «Ανταίος» που άρχισε να εκδίδεται τον Μάη του 1945 αρχικά ως δεκαπενθήμερη έκδοση για τη «μελέτη των προβλημάτων της ανοικοδόμησης». Ο Δημήτρης Μπάτσης ήταν ο συντάκτης ύλης του περιοδικού και αργότερα ο εκδότης και ο διευθυντής του, ουσιαστικά η «ψυχή» του.²

Τον Σεπτέμβριο του 1945 ιδρύθηκε η Εταιρεία Μελέτης Νεοελληνικών Προβλημάτων «Επιστήμη-Ανοικοδόμηση» (ΕΠ.ΑΝ) με μαγιά την ομάδα που έβγαζε τον Ανταίο. Η πρώτη έκδοσή της «Βαρείας Βιομηχανίας» ήταν εισήγηση του Μπάτση σε μια από τις επιτροπές της ΕΠ.ΑΝ.

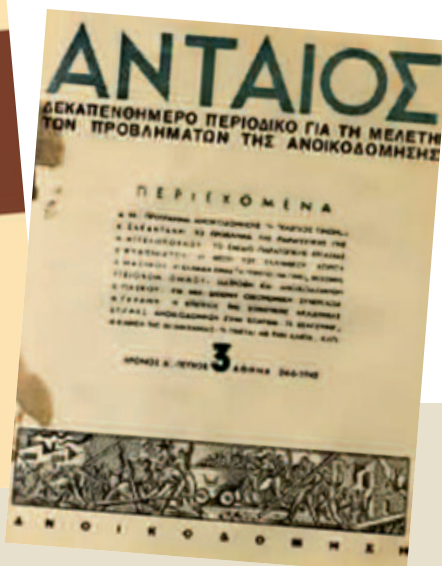
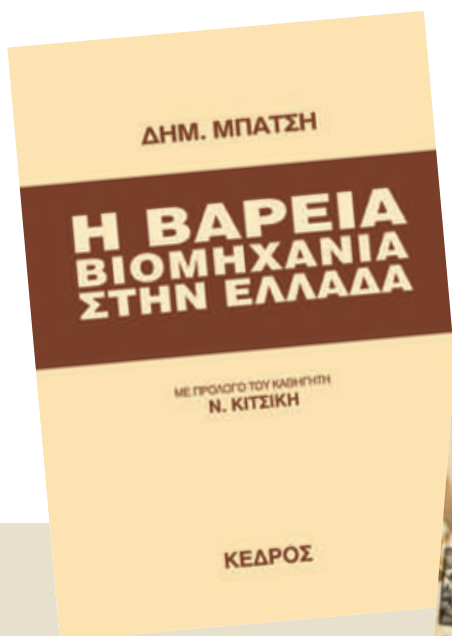
Η ΕΠ.ΑΝ ήταν, για να χρησιμοποιήσουμε σημερινή ορολογία, το think tank του ΕΑΜ. Στο ΔΣ της Εταιρείας συμμε-

τείχαν μερικοί από τους πιο γνωστούς επιστήμονες και ακαδημαϊκούς. Ο Νίκος Κιτσίκης, πρόεδρος του Πολυτεχνείου και για κάποια χρόνια στη δεκαετία του '30 πρόεδρος του ΤΕΕ, ο καθηγητής Άγγελος Αγγελόπουλος – της γνωστής οικογένειας των βιομηχάνων – που είχε κάνει και υπουργός της Κυβέρνησης Βουνοῦ και μετά της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας του Γ. Παπανδρέου, ο καθηγητής και διάσημος χειρουργός Πέτρος Κόκκαλης, ο αρχιτέκτονας και καθηγητής του ΕΜΠ Ιωάννης Δεσποτόπουλος, ο νομικός Ηλίας Ηλιού ο μετέπειτα κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της ΕΔΑ, η συγγραφέας Διδώ Σωτηρίου, ο Σεραφεύμ Μάξιμος³ με την ιδιότητα του δημοσιογράφου και άλλοι.

Το πρώτο άρθρο της ιδρυτικής πράξης της ΕΠ.ΑΝ έδινε το στίγμα των σκοπών της:

«*Η έρευνα και μελέτη των οικονομικών, τεχνικών, και κοινωνικών προβλημάτων της ανόρθωσης και της ανοικοδόμησης της Χώρας, για την εξυπηρέτηση του λαού και την αδέσμευτη αξιοποίηση των παραγωγικών της δυνάμεων, στα πλαίσια μιας δημοκρατικής εξέλιξης και μιας οικονομικής και εθνικής ανεξαρτησίας, βασισμένης στο πνεύμα της διεθνούς συνεργασίας*» (Ανταίος, αρ. 8, 20/9/1945).

Τι σήμαινε συγκεκριμένα αυτό; Στο πρώτο τεύχος του Ανταίου, ο Ν. Κιτσίκης υποστήριξε ότι «*η εκβιομηχάνιση της χώρας μας πρέπει να είναι ο σκοπός όλων εκείνων που θα διευθύνουν και θα κανονίσουν τις τύχες του Έθνους μας*». Η εκβιομηχάνιση μπορούσε να βασιστεί

23 Οκτώβρη 1944, Κυβέρνηση "Εθνικής Ενότητας".
Στα δεξιά του Παπανδρέου οι Κανελλόπουλοι, στα αριστερά του οι εκπρόσωποι του ΕΑΜ.

στην σχεδιασμένη εκμετάλλευση των υδατοπτώσεων και του ορυκτού πλούτου με σκοπό την δημιουργία βαριάς βιομηχανίας:

«Ναυπηγεία και εργοστάσια κατασκευής μηχανών πρέπει να ιδρυθούν, βιομηχανίες μηχανολογικές και άλλες ελαφρότερες με πρώτη ύλη τα μέταλλα αυτά ή άλλες πρώτες ύλες, πρέπει να εγκατασταθούν όχι μόνο για εσωτερική κατανάλωση, αλλά γενικότερα για ικανοποίηση των αναγκών ολόκληρης της Ανατολικής Μεσογείου. Οφείλουμε να έχουμε υπόψη μας ότι μεταφορικά μέσα, μηχανές και εργαλεία θα κατασκευάζονται εδώ, το υλικό για τις κατασκευές – γερανούς, γέφυρες, κτίρια, σιδηροδρόμους – θα παράγεται εδώ, ο γεωργικός τεχνικός εξοπλισμός θα συντελείται και αυτός εδώ». Ο Κιτσίκης υποστήριξε ότι με το κατάλληλο σχέδιο η ελληνική οικονομία μπορεί να αποκτήσει από ένα ισχυρό κλάδο χαλυβουργίας μέχρι «αεροτεχνική βιομηχανία σε σοβαρή κλίμακα».

Τέτοιες επεξεργασίες αποτέλεσαν τη βάση για το βιβλίο του Μπάτση (το προλογίζει άλλωστε ο Κιτσίκης). Σ' αυτό το βιβλίο υποστηρίζει ότι η Ελλάδα όχι μόνο μπορεί αλλά και πρέπει να αποκτήσει βαριά βιομηχανία για να απαλλαγεί από τα δεσμά της καθυστέρησης και της εξάρτησης από τον δυτικό ιμπεριαλισμό. Διατυπώνει ένα λεπτομερές σχέδιο πρώτα για την ανάπτυξη του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και μετά βασικών κλάδων βαριάς βιομηχανίας. Και επιμένει ότι αυτά μπορεί να τα πετύχει μόνο ένα καθιερωμένο λαϊκής δημοκρατίας που θα «ανεπτυχθεί» στο σοσιαλισμό. Το πρότυπο – και η απόδειξη ότι είναι δυνατόν – είναι οι «επιτυχίες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης» στην Ρωσία του Στάλιν.

Υπόβαθρο αυτών των εκτιμήσεων ήταν

Το πρόγραμμα του Ανταίου προοριζόταν ως το οικονομικό πρόγραμμα μιας κυβέρνησης με τη συμμετοχή της Αριστεράς

η συνολικότερη ανάλυση του ΚΚΕ για την ελληνική κοινωνία. Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 το ΚΚΕ είχε εγκαταλείψει την στρατηγική της σοσιαλιστικής επανάστασης, υπέρ μιας στρατηγικής σταδίων. Πρώτα η «ολοκλήρωση» της αστικοδημοκρατικής επανάστασης, η απαλλαγή της χώρας από τα δεσμά της εξάρτησης και της καθυστέρησης, και κατόπιν ο σοσιαλισμός. Ο σοσιαλισμός δεν ήταν ώριμος γιατί η Ελλάδα ήταν καθυστερημένη, ο καπιταλισμός είχε αναπτυχθεί στρεβλά, ήταν εξαρτημένος και με «μισοφουδαρχικά υπολείμματα».

Έγραφε για παράδειγμα ο Δ. Μπάτσης στον Ανταίο ότι «Η διαφορά της οικονομίας μας από την οικονομία των αναπτυγμένων καπιταλιστικά χωρών είναι πως χωρίς να αναπτυχθούν οι παραγωγικές δυνάμεις πραγματοποιήθηκε η συγκέντρωση κεφαλαίου σε λίγα συγκροτήματα εκμεταλλευτικά. Τα συγκροτήματα αυτά είναι οι μεγάλες τράπεζες, οι μεγάλες βιομηχανίες και τα συγκροτήματα των μεγαλεμπόρων». Πρόκειται για «τεχνητά μονοπώλια» που δεν αναπτύχθηκαν «φυσικά», οι βιομηχανίες είναι «δασοβίβιοτες» με «αντιοικονομικό χαρακτήρα», «παρασιτικές». (Ανταίος, Νο 48/7/1945). Στο βιβλίο του συνε-

χίζει στην ίδια ανάλυση: «Στην Ελλάδα δεν λύθηκε το αγροτικό ζήτημα. Δεν πραγματοποιήθηκε πλατιά εσωτερική αγορά που θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την απαραίτητη συσσώρευση, για μια ολοκληρωμένη καπιταλιστική ανάπτυξη».⁴

Συμμαχίες

Το πρόγραμμα που διατυπώνεται μέσα από τις σελίδες του Ανταίου δεν είναι ξεχωριστό από την συνολική πολιτική του ΚΚΕ και του ΕΑΜ την ίδια περίοδο. Δεν ήταν δυο διαφορετικά πράγματα: από τη μια η πολιτική της ηγεσίας του ΚΚΕ με τους συμβιβασμούς, τις ανακολουθίες και τα αδιέξοδα που οδήγησαν το κίνημα στην ήττα και από την άλλη οι αναλύσεις του Κιτσίκη, του Μπάτση ή και του Αγγελόπουλου. Οι δεύτερες ήταν η εξειδίκευση της πρώτης στο τομέα της οικονομίας. Συγκεκριμένα, προοριζόταν ως το οικονομικό πρόγραμμα μιας κυβέρνησης με τη συμμετοχή και την ηγεμονία της Αριστεράς.

Αυτό που πρότεινε το ΚΚΕ μέσω του ΕΑΜ ήταν ένας μεγάλος κοινωνικός συνασπισμός που χωρούσαν οι πάντες πλην της «παρασιτικής», «αντιοικονομικής» ολιγαρχίας (κεντρικό ρόλο κατείχε το «συγκρότημα της Εθνικής Τράπεζας»). Σε πολιτικό επίπεδο αυτό σήμαινε κυβέρνηση δημοκρατική με την συμμετοχή του ΕΑΜ που θα εξασφάλιζε την ομαλή δημοκρατική πορεία της χώρας και θα έβαζε μπρος την ανοικοδόμηση της κοινωνίας με βάση αυτό το πρόγραμμα. Ένα πρόγραμμα που όπως είχε τονίσει ο Άγγελος Αγγελόπουλος πάλι από τις σελίδες του Ανταίου θα βασιζόταν στην «ισότητα στη θυσία» (τεύχος 13-14) κεφαλαίου και εργασίας και όχι στην ανατροπή του καπιταλισμού. Άλλω-

στε και ο Ζαχαριάδης, ο γραμματέας του ΚΚΕ είχε τονίσει το 1945 ότι η λαϊκή δημοκρατία: «δεν καταργεί την ατομική ιδιοκτησία ούτε την ιδιωτική πρωτοβουλία. Απεναντίας, ενισχύει κάθε πατριώτη έμπορο και βιομήχανο που ξαίρουν να συνδυάζουν τη δουλειά τους με το κοινό συμφέρο και όφελος που είναι και το πρωτεύον και κυρίαρχο».⁵

Στην ουσία, το ΚΚΕ και το ΕΑΜ εμψύχωναν την πολιτική της «εθνικής ενότητας» που είχαν ακολουθήσει στην Κατοχή, διαμορφωμένη σε νέες συνθήκες. Ξέρουμε καλά ότι αυτή η πολιτική έφερε τους μεγάλους συμβιβασμούς που οδήγησαν το κίνημα της Αντίστασης στην συντριβή. Η φρασεολογία ενάντια στην «παρασιτική ολιγαρχία» και το ξεπούλημα στον ξένο ιμπεριαλισμό μπορεί να ακούγεται σήμερα ριζοσπαστική, αλλά το πρόγραμμα που την συνόδευε δεν ήταν. Το 1934 ο Παντελής Πουλιόπουλος ασκώντας κριτική στις αποφάσεις της 6ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ που άλλαξαν τον στρατηγικό προσανατολισμό του κόμματος, έγραφε ότι παρά «το φρασεολογικό υπερριζοσπαστισμό της»:

«Δασκαλεύει με την απόφασή της την ελληνική μπουρζουαζία πόσο συμφέρον θα είχε για την εύρυθμη της εσωτερικής αγοράς της και την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, αν καταργούσε τις προαναφερόμενες "φεουδαρχικές σχέσεις";(;) και δεν ήταν τόσο αντιδραστική για να καταντήσει σε έναν επονείδιστο "αστικοιφλικάδικο συνασπισμό"».⁶

Το 1934 η ηγεσία του ΚΚΕ μιλούσε για «λίγο πολύ γρήγορο πέρασμα» στην σοσιαλιστική επανάσταση και έντυνε την νέα στρατηγική με παλιά ρούχα, όπως συνθήματα για σοβιέτ. Χρειάστηκαν μόλις δυο χρόνια για να φτάσει στο Σύμφωνο Σοφούλη-Σκλάβαινα και τις ατέλειδες προσπάθειες να στήσει μεγάλες «αντιφασιστικές» συμμαχίες με τους Φιλελεύθερους (ακόμα και τους Λαϊκούς). Κι από κει, μετά το διάλειμμα της δικτατορίας του Μεταξά, στην «εθνική ενότητα» που χαντάκωσε το κίνημα της Αντίστασης.

Και το εργατικό κίνημα;

Η συνολική στρατηγική μεταφραζόταν σε μια συγκεκριμένη στάση στο ίδιο το εργατικό κίνημα. Σε μια γραμμή «αυτοσυγκράτησης» στους αγώνες, και στην προοπτική ότι η εργατική τάξη θα βάλει πλάτη στην «ανασυγκρότηση».

Το 1945 ήταν η χρονιά που η Αριστερά, με την παράταξη του ΕΡΓΑΣ, κατακτάει το ένα μετά το άλλο τα Εργατικά Κέντρα, τις Ομοσπονδίες και τα μεγάλα πρωτοβάθμια σωματεία. Τον Μάρτη του 1946 στο 8ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ αποτυπώνεται αυτή η πορεία με τον ΕΡΓΑΣ να έχει την συντριπτική πλειοψηφία των αντιπροσώπων στο συνέδριο.

Το ζήτημα είναι πως αξιολογήσει αυτή τη δύναμη. Η σύντομη απάντηση είναι: διστακτικά και με το σταγονόμετρο. Για παράδειγμα, όταν ορκίστηκε η κυβέρνηση Σοφούλη στα τέλη Νοέμβρη το ΚΚΕ έσπευσε να την στηρίξει, ελπίζοντας ότι θα πάρει μέτρα ενάντια στη δεξιά τρομοκρατία και θα ανοίξει το δρόμο για τις «ομαλές δημοκρατικές εξελίξεις» και την συμμετοχή του ΕΑΜ στην κυβέρνηση. Κομμάτι της στήριξης ήταν και η «ανακωχή» στις απεργίες. Άλλο παράδειγμα: η αντίδραση της ΓΣΕΕ στο Γ' Ψήφισμα το καλοκαίρι του 1946 – ένα εμφυλιοπολεμικό νομοθέτημα που περιόριζε δραστικά – ανάμεσα στ' άλλα και τις συνδικαλιστικές ελευθερίες. Η απάντηση ήταν μια τυπική 24ωρη απεργία.

Τον Γενάρη του 1946 ο Σ. Μάξιμος δημοσίευσε στον Ανταίο (τεύχη 13-14) ένα άρθρο «έλεγχος-επίταξη-εθνικοποίηση». Το πρώτο, είναι ο εργατικός έλεγχος στην παραγωγή που όπως γράφει, σε μια αναλαμπή απ' τα επαναστατικά του χρόνια, «είναι αίτημα της μισθωτής εργασίας στην ιστορική της προσπάθεια να καταστεί το καθολικό στοιχείο της κοινωνίας» δηλαδή να απελευθερώσει όλη την κοινωνία παίρνοντας την εξουσία. Το εντυπωσιακό είναι ότι ο Μάξιμος δεν φέρνει ούτε ένα παράδειγμα τέτοιων πρωτοβουλιών στην Αντίσταση και στη μεταδεκεμβριανή περίοδο. Κι όμως, τέτοιες πρωτόλειες μορφές εργατικού ελέγχου υπήρχαν και στην κατοχή και μετά: τον Αύγουστο του 1945 για παράδειγμα «έγινε στην Αθήνα συνάντηση 65 εργοστασιακών επιτροπών, στην οποία μεταξύ άλλων ζητήθηκε η συμμετοχή των εργαζόμενων στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Οι επιτροπές αυτές θμιζούν τις εργοστασιακές επιτροπές του Εργατικού ΕΑΜ και η ιδέα της δημιουργίας τους προερχόταν κατά πάσα πιθανότητα από αυτές».⁷

Η απουσία δεν είναι τυχαία. Ο ρόλος της εργατικής τάξης σε όλα αυτά τα σχέδια «παραγωγικής ανασυγκρότησης» και «ανοικοδόμησης» ήταν στα λόγια «πρωτοπόρος». Στην πράξη ήταν υπο-

ταγμένος στις επιδιώξεις της συμμαχίας τότε με τους «πατριώτες βιομήχανους» τότε με το «παραγωγικό κεφάλαιο» άλλοτε με την «μη-μονοπωλιακή» αστική τάξη. Ο «εργατικός έλεγχος», όπου αναφερόταν, δεν σήμαινε περισσότερα από την συμμετοχή των συνδικάτων στη διοίκηση εθνικοποιημένων και μη επιχειρήσεων. Δεν τα αντιμετώπιζε σαν όργανα μιας εν δυνάμει δυαδικής εξουσίας στο εργοστάσιο και την κοινωνία αλλά σαν εταίρους στην κοινή εθνική προσπάθεια.

Με ποιο στόχο; Ένα άλλο άρθρο στον Ανταίο (τεύχη 6 και 7, Αύγουστος και Σεπτέμβρης 1945) με τίτλο «Ανοικοδόμηση και το πρόβλημα της Εργασίας» δίνει μια γεύση. Με την «κινήτοποίηση της εργασίας»:

«Α) θα γίνει δυνατό να αυξηθεί θεαματικά η εντατικότητα και η αποδοτικότητα Β) η φτηνή και άφθονη εργατική δύναμη θα περιορίσει τα απαιτούμενα, για κάθε κλάδο παραγωγής, κεφάλαια ... Ζ) Η συνεργασία λαϊκού κράτους και εργαζόμενων θα περιορίσει και σιγά σιγά θα εξαφανίσει τη ζημιά που προκαλείται από την ανεργία και από τις συγκρούσεις κεφαλαίου και εργαζόμενων – απεργίες, lock out, αναταραχή της οικονομικής ζωής – και θα παρακάμψει αυτόματα όλες τις δυσχέρειες που γεννιούνται από την ύπαρξη των προστατευτικών της εργασίας νόμων. Το κόστος παραγωγής δεν θα επιβαρύνεται από το κόστος απόλυσης του πλεονάζοντος προσωπικού, αφού η ολοκληρωτική απασχόληση των εργαζόμενων δεν θα δημιουργεί τέτοιες περιπτώσεις, το δε βάρος μιας ολοκληρωμένης και ουσιαστικής κοινωνικής ασφάλισης θα είναι ασήμαντο μπροστά στον όγκο της παραγωγής».

Ήταν προτάσεις που ανέκοπταν τη δυναμική των εργατικών αγώνων, την προοπτική τους, και υπέτασαν τα συμφέροντα της εργατικής τάξης στην επιδίωξη μιας χίμαιρας.

Η αποτυχία του κρατικού καπιταλισμού

Το οικονομικό μοντέλο που υποστήριξε ο Ανταίος εφαρμόστηκε σε άλλες χώρες. Πουθενά δεν εκπλήρωσε τις ελπίδες και τις φιλοδοξίες που το συνόδευαν.

Οι παραλλαγές ήταν σημαντικές. Έγινε το πρόγραμμα της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης στην Ευρώπη που πρόβαλλαν Κομμουνιστικά Κόμματα όπως της Γαλλίας και της Ιταλίας. Αυτά τα

1 Μάρτη 1946, ξεκινάει το 8ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ.
Η Αριστερά πήρε συντριπτική πλειοψηφία.

κόμματα συμμετείχαν σε κυβερνήσεις εθνικής ενότητας μέχρι το 1947 και συνεχίζαν να το προβάλλουν και μετά.

Στο πρώτο κιόλας τεύχος του Ανταίο προβάλλεται με διθυραμβικούς τόνους το «πρόγραμμα της εθνικοποίησης στην Γαλλία», δηλαδή το κοινό πρόγραμμα με το οποίο κατέβηκαν στις εκλογές του 1945 το Κομμουνιστικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα της χώρας. Οι κυβερνήσεις που συμμετείχε το ΚΚΓ εθνικοποίησαν το τομέα της ενέργειας – ανθρακωρυχεία, ηλεκτρισμός και αέριο όπως επίσης και την αυτοκινητοβιομηχανία Ρενό. Στην Ιταλία οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις έβαλαν μπροστά πλάνα οικονομικού σχεδιασμού. Η συνέχεια ήταν η έξωση των Κομμουνιστικών Κομμάτων από την κυβέρνηση, το εργατικό κίνημα στη γωνία και ο Ψυχρός Πόλεμος. Τα προγράμματα «ανασυγκρότησης» δεν έγιναν αφετηρία της μετάβασης στο σοσιαλισμό αλλά του αφοπλισμού του εργατικού κινήματος.

Το πρότυπο της σταλινικής Ρωσίας ασκούσε τεράστια έλξη στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και καθεστώτα είτε δήλωναν κομμουνιστικά είτε όχι από το Βιετνάμ μέχρι την Αίγυπτο του Νάσερ. Η εκβιομηχάνιση με κέντρο το κράτος και τα οικονομικά πλάνα του θα έσπαγε τα δεσμά της καθυστέρησης και της φτώχειας. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι μεγάλες ελπίδες διαψεύστηκαν. Για παράδειγμα, τα πεντάχρονα πλάνα και η προσπάθεια να χτιστεί μια βαριά βιομηχανία δεν μετέτρεψαν την Αίγυπτο σε μια μεγάλη οικονομική δύναμη-ηγέτιδα όλου του Αραβικού κό-

Τα προγράμματα «ανασυγκρότησης» δεν έγιναν αφετηρία της μετάβασης στο σοσιαλισμό αλλά του αφοπλισμού του εργατικού κινήματος

σμου. Η εργατική τάξη παρέμεινε φιμωμένη πολιτικά και συνδικαλιστικά να σηκώνει το βάρος της «εθνικής προσπάθειας». Από τα πεντάχρονα πλάνα του Νάσερ η Αίγυπτος πέρασε με το ίδιο καθεστώς στον Μουμπάρακ και τα προγράμματα σταθεροποίησης του ΔΝΤ.⁹

Υπήρχαν παραδείγματα που για ένα διάστημα έμοιαζαν πετυχημένα. Η Νότια Κορέα, η Ταϊβάν, η Σιγκαπούρη και το Χονγκ Κονγκ γνώρισαν θεαματικούς ρυθμούς ανάπτυξης με πρωτοπορία τη βαριά βιομηχανία (ναυπηγεία, χαλυβουργία, αυτοκινητοβιομηχανία, πετροχημικά) στις δεκαετίες του '60 και του '70. Η κρατική χρηματοδότηση και ο σχεδιασμός έδωσαν την ώθηση. Στη Ν. Κορέα το κράτος κατήρτιζε τρίμηνα πλάνα με δείκτες για την παραγωγή, τις πωλήσεις ακόμα και τη ποιότητα των προϊόντων. Η δικτατορία του στρατηγού Παρκ ήταν φυσικά ένα σκληρό αντικομμουνιστικό καθεστώς.

Οι βιομηχανίες αυτών των χωρών έφτασαν να διεκδικούν μερίδια στις αγορές και τις επενδύσεις των «μητρο-

πόλεων» του παγκόσμιου καπιταλισμού. Όμως, τελικά, στη δεκαετία του '80 και στη δεκαετία του '90 δεν μπόρεσαν να ξεφύγουν από τη μέγγλη της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τον παγκόσμιο καπιταλισμό.⁹

Καμιά χώρα, όσο ισχυρή βιομηχανική βάση και αν είχε χτίσει πίσω από τα προστατευτικά τείχη της κρατικής παρέμβασης δεν μπορούσε να ξεφύγει τις πιέσεις να βγει στην παγκόσμια αγορά για να μη μείνει πίσω στη κούρσα του ανταγωνισμού. Και καμιά δεν μπορούσε να ελέγξει τις καταστροφικές συνέπειες των κρίσεων που φέρνει η τυφλή ανταγωνιστική συσσώρευση κεφαλαίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Το μοντέλο «κρατικού καπιταλισμού» – όρος που είχαν χρησιμοποιήσει ο Μπουχάριν και ο Λένιν στις αρχές του 20ου αιώνα – έχει αποτύχει σε όλες τις εκδοχές του.

Το μοντέλο της εργατικής εξουσίας και του διεθνισμού

Η αντικαπιταλιστική, επαναστατική αριστερά έχει να προτείνει το δικό της «μοντέλο» για την ανασυγκρότηση της οικονομίας. Η «ψυχή» αυτού του προγράμματος είναι αυτό που ο Σεραφείμ Μάξιμος ανέφερε φευγαλέα στο άρθρο του στον Ανταίο χωρίς να δίνει συνέχεια, δηλαδή ο ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ. Η επιμονή στην κλιμάκωση και τον συντονισμό των εργατικών αγώνων σήμερα, δεν είναι ένας απλός «κινηματισμός» που περιορίζεται στην απόκρουση των βάρβαρων επιθέσεων της άρχουσας τάξης. Είναι κομμάτι της στρατηγι-

κής που θεωρεί την εργατική τάξη ως το υποκείμενο της εφαρμογής αυτού του συνολικού αντικαπιταλιστικού προγράμματος.

Στη Ρωσία του 1917 οι επαναστατημένοι εργάτες βρέθηκαν αντιμέτωποι με την οικονομική κατάρρευση που προκάλυψε ο πόλεμος. Οι μπολσεβίκοι πάλευαν για «ειρήνη, γη, ψωμί» αλλά και για «όλη η εξουσία στα σοβιέτ». Ο Λένιν επέμενε ότι οι συνελύσεις των εργατών μπορούν να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα κερδοσκοπίας, είτε πρόκειται για το χρήμα είτε για τα αποθέματα αγαθών, και να εξασφαλίσουν την ομαλή λειτουργία της παραγωγικής διαδικασίας και τη διανομή των απαραίτητων προϊόντων στον πληθυσμό.

Θωρακισμένη με αυτό τον τρόπο η εργατική εξουσία στη Ρωσία θα αντιστεκόταν στην πολιορκία των καπιταλιστών μέχρι να νικήσουν οι επαναστάσεις στην Γερμανία και την Ευρώπη που θα πρόσφεραν την υλική βάση για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού. Ενός ανώτερου οικονομικού συστήματος όπου η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας θα γίνεται με βάση τις ανάγκες της μεγάλης πλειοψηφίας της κοινωνίας. Ο διεθνισμός ήταν δηλαδή το δεύτερο στοιχείο που καθόριζε την στρατηγική των μπολσεβίκων.

Λίγα χρόνια μετά, η Αριστερή Αντιπολίτευση γύρω από τον Τρότσκι διατύπωνε το δικό της οικονομικό πρόγραμμα σε αντιπαράθεση με το πρόγραμμα της ανερχόμενης γραφειοκρατίας για «σοσιαλισμό σε μια μόνο χώρα». Το κέντρο του ήταν η μεταφορά πόρων στη βιομηχανία και η σχεδιασμένη ανάπτυξη της. Αυτό το πρόγραμμα ήταν σχεδιασμένο έτσι ώστε να ανεβάσει το βιοτικό επίπεδο της εργατικής τάξης, να αναζωογονήσει τη δημοκρατία στα σοβιέτ και το κόμμα.¹⁰ Δεν είχε στόχο να χτίσει μια οικονομία που θα «φτάσει και θα ξεπεράσει» τη Δύση με τις θυσίες των εργατών και των αγροτών, αντίθετα διακηρύττει ότι το ξεπέραςμα των προβλημάτων της απομονωμένης Ρωσίας βρίσκεται στην εξάπλωση και της νίκη της προλεταριακής επανάστασης.

Με αυτή την οπτική, του εργατικού ελέγχου και του διεθνισμού πρέπει να δούμε τα μεταβατικά αιτήματα, του αντικαπιταλιστικού προγράμματος ανατροπής σήμερα. Είναι πρόγραμμα που απαντάει στις άμεσες, πιστικές ανάγκες των εργατών και δίνει τη γέφυρα για την εργατική εξουσία και τη διεθνιστική προοπτι-

κή της.

Η διαγραφή του χρέους, η εθνικοποίηση των τραπεζών και των μεγάλων επιχειρήσεων με εργατικό έλεγχο, είναι αδιανόητα χωρίς ταυτόχρονη έξοδο από το ευρώ και την ΕΕ, χωρίς «εθνικοποίηση» του νομίσματος. Δεν μπορείς να διαγράψεις το χρέος στην ΕΕ και να αφήσεις τον έλεγχο του νομίσματος στα χέρια της ΕΚΤ.

Όμως, αυτό το αναγκαίο αντικαπιταλιστικό μέτρο δεν έχει καμιά σχέση με τις απόψεις που προτείνουν την υιοθέτηση εθνικού νομίσματος για να γίνει πιο «ανταγωνιστική» η ελληνική οικονομία στη διεθνή αγορά, ανάμεσα στα άλλα μέσω και της ελεγχόμενης υποτίμησης του νομίσματος. Ακόμα και σε περιόδους καπιταλιστικής επέκτασης αυτή η συνταγή σήμαινε πάντα θυσίες για την εργατική τάξη που θα έπρεπε να δουλεύει περισσότερο και να καταναλώνει λιγότερο. Στη σημερινή κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας είναι εγγύηση για κούρσα προς τον πάτο, ότι και να ισχυρίζονται διάφορες εκτιμήσεις με μαθηματικά μοντέλα.

Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα είναι πρόγραμμα που απαντάει στις άμεσες, πιστικές ανάγκες των εργατών και δίνει τη γέφυρα για την εργατική εξουσία

Σε πολιτικό επίπεδο τέτοιες επιλογές οδηγούν στο δοκιμασμένο και αποτυχημένο δρόμο της αναζήτησης συμμαχιών με τμήματα της άρχουσας τάξης και στη διαχείριση του κράτους της.

Ο έλεγχος των εργατών μέσα από τα όργανα που γεννάνε στους αγώνες τους, μπορεί να ανοίξει τα εργοστάσια που κλείνουν οι καπιταλιστές. Να κόψει με το μαχαίρι κάθε απόπειρα κερδοσκοπίας, π.χ στα τρόφιμα, βάζοντας όλο το κύκλωμα παραγωγής-μεταφοράς-πώλησης κάτω από το άγρυπνο μάτι των εργατών στο κλάδο τροφίμων και εστίασης και των επιτροπών σε γειτονιές.

Σε μια εποχή που τα νοσοκομεία δεν έχουν γάζες και φάρμακα παλεύουμε

για να φύγει ο κλάδος του φαρμάκου και των σχετικών υλικών από τα χέρια των πολυεθνικών και του κάθε λαμόγιου στυλ Λαυρεντιάδη (Alapis) και να γίνει δημόσιο αγαθό μέσα από έναν κρατικό φορέα φαρμακοβιομηχανίας. Όταν η εργοδοσία καταδικάζει τους εργάτες των ναυπηγείων του Σκαρμαγκαλά στη φτώχεια και την ανεργία, παλεύουμε για να κρατικοποιηθούν όλα τα ναυπηγεία και να αρχίσουν τη δουλειά για να κατασκευάζουν πλοία που θα αντικαταστήσουν τα σαπάκια των εφοπλιστών, σιδηροδροχίες, βαγόνια και ένα σωρό άλλα χρήσιμα πράγματα για την κοινωνία.

Ένα τέτοιο πρόγραμμα σημαίνει μια άμεση και δραστική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Σημαίνει ότι η διαγραφή του χρέους για παράδειγμα θα φέρει στον έλεγχο των εργατών τους τεράστιους πόρους που σήμερα κατευθύνονται στους τραπεζίτες. Δεν σημαίνει «ισότητα στη θυσία», αλλά εξάπλωση του ελέγχου της οργανωμένης εργατικής τάξης σε όλη την κοινωνία μέχρι την απαλλοτρίωση των καπιταλιστών. ■

1. Το ΕΛΙΑ εξέδωσε το 2000 σε δυο τόμους όλα τα τεύχη του Ανταίου. Το βιβλίο του Μπάτση επανεκδόθηκε από τις εκδόσεις Κέδρος το 1977 και το 2004.
2. Εκτελέστηκε στις 30 Μάρτη του 1952 από το μετεμφυλιακό κράτος της Δεξιάς, μαζί με τον Νίκο Μπελογιάννη, μέλος της ΚΕ του ΚΚΕ που είχε έρθει στην Ελλάδα για να ανασυγκροτήσει τις παράνομες οργανώσεις του κόμματος, τον Νίκο Καλούμενο και τον Ηλία Αργυριάδη.
3. Ο Σ. Μάξιμος ήταν ένας σημαντικός μαρξιστής διανοούμενος και μέλος του ΠΓ του ΚΚΕ που στα τέλη της δεκαετίας του 20 είχε συγκροτήσει μαζί με τον Π. Πουλιόπουλο τον Σπάρτακο, την οργάνωση που τάχτηκε με τις επαναστατικές ιδέες του Τρότσκι κόντρα στη σταλινική γραφειοκρατία. Εκείνη την εποχή έγραψε το κλασικό πλέον βιβλίο «Κοινοβούλιο και Δικτατορία». Από το 1934 και μετά όμως ο Μάξιμος απομακρύνθηκε από την επαναστατική πολιτική και συνθηκολόγησε με τον σταλινισμό.
4. Δημήτρης Μπάτσης, *Η Βαρεία Βιομηχανία στην Ελλάδα*, Κέδρος 2004, σελ. 367.
5. Εισήγηση Ζαχαριάδη στη 12η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ στο: *Δέκα Χρόνια Αγώνες 1935-1945*, ΚΕ ΚΚΕ 1946, σελ. 283.
6. Π. Πουλιόπουλος, *Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική Επανάσταση στην Ελλάδα*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2006, σελ. 66.
7. Άγγελος Αυγουστήδης, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα κατά τη Δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, Καστανιώτης 1999, σελ. 242.
8. Περισσότερα στο: *Σοσιαλισμός Από τα Κάτω* Νο 85 «Από τον Νάσερ στον Μουμπάρακ».
9. Για αυτή την πορεία βλέπε: Chris Harman, *Καπιταλισμός Ζόμπι*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2012, σελ. 244-253 και 291-293.
10. Και να ενισχύσει τη συμμαχία της εργατικής εξουσίας με τη φτωχή και μεσαία αγροτιά. Η άποψη ότι ο Τρότσκι κι η Αριστερή Αντιπολίτευση ήταν οπαδοί μιας «ακραίας εκβιομηχάνισης σε βάρος των αγροτών» είναι ένας ακόμα σταλινικός μύθος.

Τα συνέδρια της Αριστεράς

Η συζήτηση για τη στρατηγική έχει επιστρέψει μετά από πολλά χρόνια στην ελληνική Αριστερά. Για δεκαετίες η κοινοβουλευτική Αριστερά είχε το δυσάρεστο προνόμιο να μην έχει την πίεση να απαντήσει στο ερώτημα ποιο είναι το σχέδιό της για την αλλαγή της κοινωνίας. Στα προγράμματά της η Αριστερά μπορεί να είχε περισσότερες ή λιγότερες αναφορές στο “σοσιαλιστικό μετασχηματισμό”, μια έκφραση που είχε να κάνει με ένα μακρινό και ακαθόριστο μέλλον, όμως στο παρόν το πραγματικό καθήκον ήταν μόνο η κριτική στα μέτρα των κυβερνήσεων. Στα συνέδριά της η Αριστερά χρειάζονταν να ξεκινήσει με δάκρυα για την επέλαση του νεοφιλελευθερισμού και για την έλλειψη αντίπαλου δέους. Βρισκόμαστε στη στιγμή που η Αριστερά στην Ελλάδα καταγράφεται και εκλογικά και ιδεολογικά αλλά και σε επίπεδο αγώνων ως εναλλακτική δύναμη. Αυτή η αλλαγή καταγράφεται ήδη με το λυσσασμένο τρόπο με τον οποίο επιτίθεται η άρχουσα τάξη, οι δημοσιογράφοι και οι “διανοούμενοι της” που έχουν ξεθάψει τα εγχειρίδια κατά τον “κομμουνιστοσομμωριστισμό”.

Το βάρος των ερωτημάτων πάνω στην Αριστερά είναι τεράστιο και στα συνέδρια αποτυπώνεται αυτή η εισβολή του καινούργιου. Το πολλές φορές κατηγορούμενο για τη “μονολιθικότητά” του ΚΚΕ πέρασε μια προσυνεδριακή περίοδο με ανοιχτή αντιπαράθεση από τις στήλες των εντύπων του, μια διαμάχη που έφτασε σε σημείο ανοιχτής κρίσης, όταν η ηγεσία παρενέβη εκτός διαλόγου για να καταγγείλει τους διαφωνούντες ως προς τις προθέσεις τους. Παλιά και γνωστά στελέχη του κόμματος, από τον Παναγιώτη Γεωργιάδη, ως τον Αντώνη Σκυλλάκο και τον Νίκο Μπογιόπουλο κατέθεσαν σημαντικές διαφωνίες για την πορεία που προανήγγειλαν οι Θέσεις του 19ου συνεδρίου.

Αν στην περίπτωση του ΚΚΕ, το ξαφνικό άνοιγμα της συζήτησης θα μπορούσε να εξηγηθεί με βάση την εκλογική αποτυχία για την οποία πολλά μέλη του ζητούν εξηγήσεις, στο ΣΥΡΙΖΑ υπάρχει μια αντίστοιχη όξυνση εν όψει του συνεδρίου του το καλοκαίρι, η οποία όμως έχει στην αφετηρία της την εκλογική επιτυχία. Μέχρι πολύ πρόσφατα, τα

Το ΚΚΕ ολοκλήρωσε το 19ο Συνέδριό του, ο ΣΥΡΙΖΑ βαδίζει προς το ιδρυτικό του. Ο Νίκος Λούντος γράφει για την αναζήτηση στρατηγικής που ανοίγει στην Αριστερά.

ερωτήματα στρατηγικής μπορούσαν να απαντιούνται με διατυπώσεις που στρογγύλευαν τις διαφορές, αφήνοντας όλες τις πτέρυγες ικανοποιημένες στα λόγια και την ηγεσία ελεύθερη να κάνει τους χειρισμούς που θέλει. Τώρα, η ραγδαία μετατόπιση της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ προς τα δεξιά, η αναγωγή της συμμετοχής στην κυβέρνηση σε προαπαιτούμενο για κάθε αλλαγή, την οδηγεί να εξαπολύει μονομερώς επιθέσεις σε όσους δεν την ακολουθούν και να αφήνει ακάλυπτους όσους για χρόνια επένδυναν στην “ειρηνική συνύπαρξη”. Το “καμιά θυσία για το ευρό” στην πρόσφατη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής έγινε: “Λέμε λοιπόν πολύ ξεκάθαρα ότι στόχος μας είναι να σώσουμε την Ελλάδα μέσα στην Ευρωζώνη. Στόχος μας είναι μαζί με τους άλλους λαούς της Ευρώπης να ανατρέψουμε το νεοφιλελεύθερο δόγμα της λιτότητας και να ανατρέψουμε και την σημερινή αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης”.¹

Ζητήματα που αφορούν την πορεία προς την εξουσία, τα μέτωπα, τις πολιτικές συμμαχίες, το νόμισμα, τη θέση της Ελλάδας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, από απλές ασκήσεις επί χάρτου έχουν μπει στην ημερήσια διάταξη και γι’ αυτό, για όποιον δεν θέλει να κλείνει τα μάτια του μετατρέπονται σε βαθιές διαχωριστικές γραμμές σε ολόκληρη την Αριστερά.

Και τα δύο κόμματα της κοινοβουλευτικής Αριστεράς βρίσκονται σε κίνηση. Όμως η κίνησή τους θυμίζει κάποιον

Η ριζοσπαστικοποίηση είναι η κινητήρια δύναμη που αναγκάζει την αριστερά να ανοίξει τα ζητήματα στρατηγικής

που βρίσκεται πάνω σε ένα τρένο που επιταχύνει και από τον πανικό του κουλουριάζεται κοιτώντας μόνο τον εαυτό του.

Ο πανικός είναι αποτέλεσμα της κακής προετοιμασίας. Το βάθος της οικονομικής κρίσης βρισκόταν έξω από τις προβλέψεις και τις επεξεργασίες τους. Στο 18ο συνέδριο, το ΚΚΕ εκτιμούσε ότι η θέση του ελληνικού καπιταλισμού θα παραμείνει μεσοπρόθεσμα αμετακίνητη. Ο ΣΥΡΙΖΑ ακόμη και σήμερα επιμένει ότι η κρίση είναι απλώς κρίση διαχείρισης και κυρίαρχου μοντέλου, όχι κρίση του συστήματος. Δίπλα στην κρίση, η έκταση και η ένταση που έχει πάρει η εργατική αντίσταση είναι ένα δεύτερο φαινόμενο που δεν βρισκόταν μέσα στις προβλέψεις της κοινοβουλευτικής αριστεράς. Ξανά, στο 18ο συνέδριο το ΚΚΕ απαριθμούσε ως αντικειμενικούς παράγοντες που κρατάνε το εργατικό κίνημα σε κρίση: την κυριαρχία της ΠΑΣΚΕ-ΔΑΚΕ, την ηττοπάθεια λόγω της κατάρρευσης του ανατολικού μπλοκ (όλα αυτά το 2009), την πολυδιάσπαση της εργατικής τάξης λόγω των διαφορετικών εργασιακών σχέσεων και την απογοήτευση λόγω της επιδείνωσης του βιωτικού επιπέδου.²

Σήμερα βρισκόμαστε μετά από τρία χρόνια που έχουν τινάξει στον αέρα όλες αυτές τις προβλέψεις.

Ξέσπασαν αγώνες τους οποίους δεν μπόρεσαν να εμποδίσει καμιά συνδικαλιστική ηγεσία. Οι ηγεσίες της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ αναγκάστηκαν να συρθούν σε αγώνες που ξόρκιζαν.

Ξεπηδησαν νέες μορφές μαχητικής δράσης, συντονισμοί πέρα από κάθε διάσπαση δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, ντόπιων-μεταναστών. Όσο για το βιωτικό επίπεδο που καταρρέει, αν καταγραφόταν ως παράγοντας που εμποδίζει την δράση το 2009, τι θα μπορούσε να περνανείς σήμερα; Ταυτόχρονα με όλα αυτά έχει προκύψει μια ριζοσπαστικοποίη-

ση, αλλαγές στις ιδέες που αποτυπώνονται και στο πολιτικό σκηνικό, έχοντας ανατρέψει τον εκλογικό χάρτη αλλά και μέσα στα συνδικάτα. Όλα αυτά υπήρξαν η κινητήρια δύναμη που έχει αναγκάσει την αριστερά να ανοίξει τα ζητήματα στρατηγικής.

Τα όρια του ΣΥΡΙΖΑ

Όμως το πρόβλημα δεν περιορίζεται στο ότι η αριστερά πιάστηκε απροετοίμαστη. Ο ρεφορμισμός είναι μια ολόκληρη παράδοση η οποία στοιχειώνει τον τρόπο με τον οποίο η κοινοβουλευτική προσπαθεί να εξηγήσει τα πράγματα, ακόμη κι όταν αναγνωρίζει πως δεν ήταν όπως τα περίμενε. Το κεντρικό χαρακτηριστικό του ρεφορμισμού είναι ότι βλέπει τον εαυτό του ως το ενεργητικό στοιχείο και τον κόσμο που παλεύει ως το παθητικό στοιχείο. Ο Νίκος Βούτσης διατύπωσε πρόσφατα πιο ανοιχτά αυτή την αντίληψη λέγοντας πως δεν πρέπει κανείς να περιμένει απεργιακούς αγώνες διαρκείας που θα μπορούσαν να φτάσουν ως το τέλος γιατί ο κόσμος είναι κουρασμένος και απογοητευμένος. Η απογοήτευση της κοινοβουλευτικής στενομαλιάς προβάλλεται πάνω στην εργατική τάξη. Από τότε που ο Γιώργος Παπανδρέου πέρασε το πρώτο μνημόνιο, η εργατική τάξη έχει αντισταθεί στις πιέσεις για “νομιμότητα” και “ασφάλεια” (από το Μάη του 2010 και τα γεγονότα της Μαργίν ως τη σύγκρουση της 12ης Φλεβάρη του 2012 που έριξε τον Παπαδήμο), για εγκατάλειψη της απεργιακής δράσης ως παρωχημένης (πρώτο διάστημα των διαδηλώσεων στο Σύνταγμα), για αποδοχή των ψηφισμένων νόμων (η απεργία διαρκείας στους Δήμους μπλόκαρε το πρώτο μαζικό κύμα απολύσεων), για εναπόθεση όλων

των ελπίδων στην εκλογική αναμέτρηση (“επικράτησε ο φόβος” ήταν η επωδός της Αριστεράς μετά τις εκλογές του Ιούνη). Η εργατική τάξη είδε και βίωσε την ανεργία να εκτοξεύεται κοντά στο 30% και παρόλα αυτά συνεχίζει να κάνει απεργίες που της κοστίζουν μεροκάματα. Αντίθετα μάλιστα με τις Κασάνδρες, αντί οι οικονομικές πιέσεις να λειτουργούν ανασταλτικά έφτασαν να κάνουν πλειοψηφικό το αίτημα για αγώνες διαρκείας. Κι όμως, είναι τα στελέχη της Αριστεράς που προβλέπουν ξανά και ξανά την “κούραση” του κινήματος.

Με αυτό τον τρόπο, τα πραγματικά ερωτήματα που αναδεικνύονται μέσα από τους αγώνες, για το πώς μπορούν να πάνε παρακάτω, να αυξήσουν τη δυναμική τους, να νικήσουν και άρα να διευρύνουν τον ορίζοντα μέσα στον οποίο παρεμβαίνει η αριστερά, παραμένουν αναπάντητα. Είναι λογική η διατύπωση της Σοφίας Σακοράφα στην ομιλία της στην Κεντρική Επιτροπή: “Η ιστορία της απεργίας στο μετρό, για να μην πάω πιο πίσω στην ιδιωτικοποίηση ας πούμε της ΑΤΕ, που δεν άνοιξε μύτη, μας βρήκε τελειώς απροετοίμαστους. Ξέρετε τι λέει ένα email που μου στείλανε, το οποίο εν πρώτοις, μπορεί να φανεί αφελές, στη βάση του όμως δεν είναι.

Που ήταν τα δεκάδες χιλιάδες στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ στην Αθήνα; Γιατί δε βρέθηκαν στο αμαξοστάσιο εκείνο το βράδυ;”

Ο ΣΥΡΙΖΑ αρχίζει και τελειώνει τις απαντήσεις του με το πρόγραμμα της πιθανής κυβέρνησης στην οποία θα συμμετάσχει. Στην πράξη η ασάφεια μετατρέπεται όλο και περισσότερο σε επικίνδυνες επιλογές. Οι συναντήσεις Τσίπρα – Καμμένου δείχνουν πόσο χαμηλά μπορεί να οδηγηθεί κανείς ακόμη και προ-

τού πέσει πάνω του η αφόρητη πίεση της διαχείρισης της κυβερνητικής εξουσίας. Κυβέρνηση “κοινωνικής σωτηρίας” σημαίνει συμμαχία με ένα κόμμα – τους Ανεξάρτητους Έλληνες – που έχει χρυσανγίτες συνέδρους, προτείνει να ανοίξουν τα ξερονήσια, θέλει υπουργεία στα χέρια της αστυνομίας, του στρατού και των δικαστών. Η πορεία προς την εξουσία ξεκινάει με άσχημους συμβιβασμούς από τα αποδυτήρια.

Ο Αριστείδης Μπαλτάς, επικεφαλής της επιτροπής θέσεων του ΣΥΡΙΖΑ, προχωράει ένα βήμα παραπέρα αυτή τη λογική, σε μια συνέντευξη στην οποία όταν ρωτάται για τις πιθανές κυβερνητικές συμμαχίες του ΣΥΡΙΖΑ αφήνει όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά: “Το ερώτημα των συμμαχιών αλλιώς έμπαινε τις παραμονές των εκλογών του Μαΐου, αλλιώς τις παραμονές των εκλογών του Ιουνίου, αλλιώς τίθεται σήμερα, αλλιώς θα τεθεί όταν γίνουν οι εκλογές”. Όταν ερωτάται για την πιθανότητα η “σκληρή διαπραγμάτευση” αυτής της κυβέρνησης να μην φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, λέει: “όλοι γνωρίζουμε ότι μια διαπραγμάτευση είναι διαδικασία με πολλά ενδεχόμενα ανοιχτά. Και δηλώνουμε με κάθε κατηγορηματικότητα ότι είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε ακόμη και τη χειρότερη έκβαση. Πόσο πιο καθαροί μπορούμε να γίνουμε; Θέλετε να αρχίσουμε να αραδιάζουμε σενάρια; Και να λέμε πώς θα πράξουμε σε κάθε περίπτωση; Να κάνουμε ασκήσεις επί χάρτου και να λέμε προκαταβολικά στον αντίπαλο πώς θα απαντήσουμε σε κάθε δική του κίνηση; Δεν είναι σοβαρά πράγματα αυτά”.

Δηλαδή όχι μόνο όλα τα ενδεχόμενα είναι ανοιχτά, αλλά η εργατική τάξη και ο κόσμος που θα ψηφίσει τον ΣΥΡΙΖΑ δεν έχουν καν τη δυνατότητα να ξέρουν τι τους επιφυλάσσουν τα “σενάρια” που ξέρουν οι “ειδικοί”.

Το συνέδριο του ΚΚΕ

Οι αποφάσεις του συνεδρίου του ΚΚΕ μοιάζουν να είναι σε τελείως διαφορετική κατεύθυνση από αυτές του ΣΥΡΙΖΑ. Ωστόσο υπάρχουν πολλά περισσότερα κοινά στοιχεία από όσα φαίνονται επιφανειακά και καθόρισαν τον αντιφατικό διάλογο που εξελίχθηκε προσυνεδριακά. Η ηγεσία του ΚΚΕ παίρνει εμφαντικά αποστάσεις από οποιαδήποτε προοπτική συμμετοχής της σε κυβέρνηση στο έδαφος του καπιτα-

Συνάντηση Τσίπρα - Καμμένου στις 22 Μάρτη στη Βουλή.

σμού. Μάλιστα, σε ένα σημείο των Θέσεων, μοιάζει να υπερτονίζει αυτή της την απόφαση, σαν να κρίθηκε οριακά: “Η ΚΕ ως ανώτερο καθοδηγητικό όργανο στις πιο δύσκολες στιγμές της τετραχρονιας πορείας, όπως ήταν οι δύο τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις, παρά τις ελλείψεις και επιμέρους αδυναμίες, ανταποκρίθηκε στο κύριο, που ήταν η σθεναρή αντίσταση στην πίεση να ενδώσει το Κόμμα και να κάνει θεμελιακό λάθος ανοχής ή συμμετοχής σε κυβερνητική συνεργασία”.

Όμως στην πραγματικότητα οι μεγαλύτερες αποστάσεις που παίρνει η ηγεσία του ΚΚΕ δεν είναι από την κυβερνητική εξουσία, αλλά από τους πραγματικούς αγώνες και το πώς η Αριστερά μπορεί να λειτουργήσει ως δύναμη ενισχυτική. Αυτό που την ενώνει με την ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ είναι η υποτίμηση σε αυτούς τους αγώνες, το σημερινό κίνημα. Η “Λαϊκή Συμμαχία” που προτείνει είναι ένα μέτωπο που θα διαμορφωθεί στο μέλλον, όχι με βάση τις δυνάμεις του σημερινού κινήματος, αλλά με βάση τους αλλαγμένους συσχετισμούς. Οι αγώνες θα νικήσουν όταν θα υπάρχει συνολικά μια διαφορετική ηγεσία.

Ο τρόπος με τον οποίο ντύνει τον σεκταρισμό της η ηγεσία του ΚΚΕ έχει οδηγήσει κάποιους να νομίζουν ότι έχει εξελιχθεί μια “αριστεριστική” στροφή. Ο πολύς αντικαπιταλισμός στα λόγια δεν έχει κάνει “αριστεριστικό” το ΚΚΕ. Ο γνήσιος αριστερισμός που εκδηλώθηκε ως ρεύμα στα κομμουνιστικά κόμματα μετά τη ρώσικη επανάσταση ήταν η υπερωλοδοξία αντίληψη ότι αρκούσαν οι υπάρχουσες δυνάμεις του κινήματος, χωρίς πολιτικές συμμαχίες και χωρίς μαζικοποίηση του επαναστατικού κινήματος για να γίνει έφοδος προς την κατάληψη της εξουσίας. Ήταν αντίληψη που κάποιες φορές οδηγούσε σε αποχή από τα διλήμματα της καθημερινότητας και κάποιες άλλες σε περιπέτειες απροετοίμαστων εξεγέρσεων, αλλά στην καρδιά του είχε την πίστη και τον ενθουσιασμό για την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών της πρωτοπορίας. Το ΚΚΕ βρίσκεται στο άλλο άκρο. Οι ιστορικές αναζητήσεις των στελεχών της ιδεολογικής του ηγεσίας κατευθύνονται περισσότερο στην λεγόμενη “Τρίτη Περίοδο” (1928-1934). Όπως παρατηρεί ο Ντάνκαν Χάλας, στο βιβλίο του Κομιντέρν: “Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στον ‘αριστερισμό’ της Τρίτης Περιόδου και στον αριστερισμό του 1924-’25. Το ’24-’25,

19ο Συνέδριο ΚΚΕ

παρά τις ανοησίες που έγιναν, η Κομιντέρν ακόμη επιδίωκε να παίξει επαναστατικό ρόλο. Το '28-'34 δεν ίσχυε κάτι τέτοιο. Ο ακραίος ριζοσπαστισμός στα λόγια πήγαινε χέρι χέρι με την παθητικότητα στην πράξη. Τα κομμουνιστικά κόμματα αυτοαπομονώνονταν και μετά φώναζαν μανιασμένα από το περιθώριο”.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα τέτοιων μανιασμένων φωνασιών στις Θέσεις. Για παράδειγμα: “Με εξαίρεση το τμήμα του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος που συσπειρώθηκε στο ΠΑΜΕ... οι εργατικές και λαϊκές μάζες βρέθηκαν σημαντικά απροετοίμαστες απέναντι στη νέα επίθεση του κεφαλαίου, στις ήδη μεγάλες υλικές απώλειες. Έγιναν εύκολη λεία στη νέα περίοδο του ρεφορμισμού - ομορτονισμού, σε συνθήκες παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, στις πρακτικές όψεις: Στην κολακεία του αυθόρμητου σε αντιπαράθεση με τον οργανωμένο εργατικό συνδικαλισμό και την απεργιακή μορφή πάλης, στο συντεχνιασμό, αλλά και την αστική, μικροαστική και εκκλησιαστική φιλανθρωπία. Έμειναν ανοικτές οι πόρτες σε προβοκάτσιες και σε κάθε μορφή τρομοκρατίας, εργοδοτικής - κρατικής - παρακρατικής.” Ενώ μια πιο ασυγκράτητη επίθεση γίνεται στο κίνημα των πλατειών: “Το λεγόμενο «κίνημα των αγανακτισμένων» και των «πλατειών» στηρίχτηκε, ενθαρρύνθηκε - αν δε σχεδιάστηκε κιόλας - από μηχανισμούς της αστικής τάξης, με στόχο τη χειραγώγηση, την πρόληψη ριζοσπαστικοποίησης, με καναλιζάριασμα τμημάτων της εργατικής αριστοκρατίας και μικροαστικών στρωμάτων. Στο «κίνημα» αυτό προσελκύνθηκε και ένα μέρος εργατών, ανέργων. Στις γραμμές του συνασπίστηκε ο δεξιός και αριστερός ομορτονισμός, κυριάρ-

χησαν αντιδραστικά συνθήματα, συνθήματα της μικροαστικής δημοκρατίας, με στόχο το χτύπημα του κινήματος με ταξικό προσανατολισμό. Συσπειρώθηκαν για ένα διάστημα, ιδιαίτερα στην αρχή, λαϊκές μάζες που δεν έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη πολιτική πείρα, υποστηρίζουν μια άλλη επιλογή διαχείρισης που τάχα θα ανακόψει τον κατήφορο, θα δώσει λύση στα προβλήματά τους. Αυτή η γραμμή συσπείρωσης ετερόκλητων μαζών εκφράστηκε και στη συνέχεια στο κριτήριο της ψήφου στις εκλογικές αναμετρήσεις του Μάη και του Ιούνη του 2012”.

Η ηγεσία του ΚΚΕ όχι μόνο δεν επιστεύεται τα κινήματα, αλλά τα βγάζει εντελώς έξω από τη συλλογιστική της. Οι “λαϊκές επιτροπές” που προτείνει στις γειτονίες είναι κομματικές πρωτοβουλίες με πλαίσιο και δράσεις στενά καθορισμένες. Σε μια έκδοση της Σύγχρονης Εποχής, ο Λούκατς θυμίζει ένα από τα βασικά σημεία της σκέψης του Λένιν: “Αν το προλεταριάτο θέλει να νικήσει σ’ αυτόν τον αγώνα, πρέπει να προωθήσει και να υποστηρίξει κάθε ρεύμα που συμβάλλει στην αποσύνθεση της αστικής κοινωνίας, πρέπει να επιδιώξει να εντάξει στο γενικό επαναστατικό κίνημα κάθε στοιχειώδες κίνημα οσοδήποτε ασαφές κι αν είναι, κάθε κατά κάποιο τρόπο καταπιεσμένο στρώμα”³

Αυτός ο φόβος μπροστά στις “μερδεμένες συνειδήσεις” των κινήματων είναι που οδήγησε την ηγεσία του ΚΚΕ να μην δει την κρίση που εξελισσόταν στο ΠΑΣΟΚ και το οδήγησε στην κατάρρευση, κάτι που παραδέχονται οι ίδιες οι Θέσεις. Η ασπρόμαυρη λογική με την οποία από τη μια υπάρχουν οι εκμαυλισμένοι εργάτες που ψηφίζουν οτιδήποτε άλλο και από την άλλη η εργατική τάξη

που έχει κάνει την ταξική επιλογή, δεν αφήνει περιθώρια να δεις πώς η συνείδηση αλλάζει την ώρα της μάχης και πόσο χρήσιμη μπορεί να γίνει μια Αριστερά που παίρνει πρωτοβουλίες και δείχνει στην πράξη την αποτελεσματικότητά του αγώνα. Έτσι, οι Θέσεις καταλήγουν να επαναλάβουν την λανθασμένη ανάγνωση της βάσης του ΠΑΣΟΚ, τώρα με το ΣΥΡΙΖΑ. Η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ γίνεται κατανοητή ως χειρισμός της άρχουσας τάξης: *“Το δίπολο κεντροδεξιά με κορμό τη ΝΔ και κεντροαριστερά με κορμό τον ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί ένα σχετικά ρεαλιστικό σενάριο για την αστική τάξη, με μεταβατικό ενδεχομένως χαρακτήρα, καθώς υπάρχουν διεργασίες και για γένεση νέων κομμάτων για την παράδοση της εργατικής λαϊκής συνείδησης”*. Στην ουσία, το ΚΚΕ χαρίζει εκ των προτέρων πάνω από 1,5 εκατομμύριο κόσμο που ψήφισε ΣΥΡΙΖΑ τον περασμένο Ιούνιο σε μια ηγεσία που ούτε κατά διάνοια δεν έχει πραγματικό έλεγχο πάνω του.

Η εσωτερική αντιπολίτευση του ΚΚΕ που εκφράστηκε, όπως εκφράστηκε στον προσυνεδριακό διάλογο, παρότι έθεσε ζωτικά ερωτήματα για την αποτυχία της τακτικής του κόμματος, έψαξε τις απαντήσεις σε λάθος κατεύθυνση. Πρότειναν επιστροφή στην παλιότερη λογική των σταδίων, σε πολιτικά μέτωπα που στόχο θα ανοίγουν την προοπτική της κυβερνητικής εξουσίας. Αυτό που μοιράζονται και με την ηγεσία του ΚΚΕ αλλά και με το ΣΥΡΙΖΑ είναι η μη εμπιστοσύνη ότι η ίδια η εργατική τάξη έχει τη δυνατότητα να λύσει το θέμα της εξουσίας, της πραγματικής εξουσίας που θα βάλει κάτω από τον έλεγχό της τους καπιταλιστές, όχι την εξουσία που δίνει μια υπουργική καρέκλα.

Είναι λογικό ότι τα γεγονότα της Κύπρου αποτελούν εξίσου πρόβλημα και για τα δύο κόμματα της κοινοβουλευτικής Αριστεράς. Το ΑΚΕΛ είναι αδελφό κόμμα του ΚΚΕ και στις Θέσεις για το 19ο συνέδριο δεν αφιερώθηκε λέξη για την εμπειρία της διακυβέρνησής του, κατά την οποία αφενός η συνεργασία με τους ιμπεριαλιστές έφτασε στο επίπεδο να σαμποτάρεται το κίνημα αλληλεγγύης στην Παλαιστίνη, κατά παραγγελία του Ισραήλ, αφετέρου η Κύπρος μπήκε σε καθεστώς μνημονίου. Ο ΣΥΡΙΖΑ ακολουθεί την ίδια συλλογιστική. Η Κεντρική Επιτροπή του εξηγεί τις εξελίξεις με βάση το γεγονός ότι ο Αναστασιάδης είναι πιστός νεοφιλελεύθερος. Η μόνη

Ο ρεφορμισμός μπορεί να κινηθεί αριστερότερα ή δεξιότερα, αλλά παραμένει μια αντίληψη που βλέπει το εργατικό κίνημα ως αντικείμενο και όχι ως υποκείμενο

αναφορά στο ΑΚΕΛ γίνεται για να δηλώσει ο ΣΥΡΙΖΑ την αλληλεγγύη του. Οι ευθύνες της “αριστερής” κυβέρνηση δεν μπορούν να κρυφτούν τόσο εύκολα, πόσο μάλλον από ένα κόμμα που προτείνει ακριβώς μια αριστερή κυβέρνηση ως φάρμακο για πάσα νόσο.

Ανάμεσα στο ρεφορμισμό και στην επανάσταση υπάρχει ένα τεράστιο χάσμα. Ο ρεφορμισμός μπορεί να κινηθεί αριστερότερα ή δεξιότερα, αλλά παραμένει μια αντίληψη που βλέπει το εργατικό κίνημα ως αντικείμενο και όχι ως υποκείμενο. Η “πολιτική” για τους ρεφορμιστές είναι κάτι αποκομμένο από τη δραστηριότητα της εργατικής τάξης μέσα στους χώρους δουλειάς. Για τον ΣΥΡΙΖΑ η πολιτική ισούται με την κυβερνητική εξουσία. Αντίστοιχα για το ΚΚΕ η πολιτική παραμένει ένα εργαλείο κάτω από τον ισχυρό έλεγχο της άρχουσας τάξης.

Επαναστατική πολιτική

Ευτυχώς η εμπειρία έχει δείξει ότι υπάρχουν πολύ μεγάλα περιθώρια για επαναστατική πολιτική. Πολιτική για τους επαναστάτες σημαίνει πρωτοβουλίες που ξεκινάνε από το επίπεδο που βρίσκονται σήμερα οι αγώνες, γενικεύουν τα καλύτερα παραδείγματα της τάξης μας και αξιοποιούν όλες τις ρωγμές και τα αδύναμα σημεία του αντιπάλου με στόχο μετά από κάθε μάχη η δική μας πλευρά να έχει βγει ισχυρότερη, πιο οργανωμένη και με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. Το γεγονός ότι η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχει να επιδείξει τέτοια παραδείγματα καταγράφεται στον εσωκομματικό διάλογο της κοινοβουλευτικής αριστεράς. Το πρόγραμμα διαγραφής του χρέους, κρατικοποίησης των τραπεζών, ρήξης με

το ευρώ και την ΕΕ ήρθε πολλές φορές στον προσυνεδριακό διάλογο του ΚΚΕ σαν ερώτημα πάνω στην ηγεσία, γιατί δεν παίρνει ανάλογες πρωτοβουλίες. Ο νέος γγ του ΚΚΕ δεν ξέχασε να αναφέρει την ΑΝΤΑΡΣΥΑ στην πρώτη του δημόσια ομιλία, τσουβαλιάζοντάς την στις δυνάμεις του “οπορτουνισμού”.

Στο ΣΥΡΙΖΑ, ο Γιάννης Μηλιός αφιερώνει το τελευταίο κύριο άρθρο των Θέσεων για να επιτεθεί απέναντι στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ και τις “εθνικιστικές” της θέσεις για ρήξη με ΕΕ και ευρώ. Θα ήταν επίδειξη θράσους αν δεν ήταν απλώς γελοίο, ότι στο ίδιο άρθρο οι συνηγορίες με τους εθνικιστές του Καμμένου κρύβονται επιμελώς κάτω από το χαλί.

Η πρόσφατη εμπειρία της Μανωλάδας είναι ένας καθαρός τρόπος να δει κανείς την επαναστατική πολιτική στην πράξη. Ο ΣΥΡΙΖΑ απέφυγε να πάρει την οποιαδήποτε πρωτοβουλία, με την τοπική βουλευτίνα του μάλιστα να φτάνει να δίνει συγχωροχάρτι στα αφεντικά των φραουλοχώρων, στο όνομα της τοπικής οικονομίας. Το ΚΚΕ πήρε γρήγορη πρωτοβουλία, αλλά κινητοποιώντας μόνο τα μέλη του. Οι δυνάμεις της ΑΝΤΑΡΣΥΑ και της ΚΕΕΡΦΑ έβαλαν στο κέντρο της προσοχής τους τους ίδιους τους μετανάστες αλλά και τα συνδικάτα της περιοχής, καταφέροντας να μετατρέψουν το έγκλημα των αφεντικών σε μια ευκαιρία για μαζική οργάνωση και συντονισμό εργατών στις πιο σκληρές συνθήκες.

Ο Τόνι Κλιφ έλεγε πριν από μερικές δεκαετίες απέναντι σε όσους έλπιζαν ότι θα επηρεάσουν τον ρεφορμισμό από τα μέσα ότι ο χειρότερος τρόπος να κινήσεις ένα καροτσάκι οικοδομής είναι να μπεις εσύ ο ίδιος μέσα. Η εργατική τάξη έχει αναγκάσει την Αριστερά να επιστρέψει στη συζήτηση για τα μεγάλα ερωτήματα. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχει δείξει ότι με την παρέμβασή της ότι υπάρχει δυνατότητα για μια πολιτική ταυτόχρονα αντικαπιταλιστική αλλά και ενωτική. Με το συνέδριο της στις 1-2 Ιούνη βάζει μπρος να συζητήσει για το πώς μπορεί να γίνει ακόμη πιο αποτελεσματική. Και ταυτόχρονα να βοηθήσει τη συζήτηση σε ολόκληρη την Αριστερά να γίνει πιο αιχμηρή. ■

1. Πολιτική Απόφαση Κεντρικής Επιτροπής ΣΥΡΙΖΑ – ΕΚΜ, 13-14 Απρίλη, <http://tinyurl.com/c7zuv94>.
2. Θέση 63. <http://tinyurl.com/cmhr517>
3. Γκέοργκ Λούκατς, *Η σκέψη του Λένιν*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, σ. 35.

Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες

Οι ανταγωνισμοί για τις ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο εντείνονται. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί γιατί αυτό δεν φέρνει ελπίδες καλύτερης ζωής για την εργατική τάξη.

Η έννοια της "Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης" καθιερώθηκε στην Διεθνή Διπλωματία το 1982, με την ολοκλήρωση της Συνδιάσκεψης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το "Δίκαιο της Θάλασσας". Περισσότερο να το πει κανείς, η Συμφωνία δεν είχε καμιά σχέση με το δίκαιο. Όπως συμβαίνει με όλες τις αντίστοιχες διεθνείς συνθήκες, ο βασικός της στόχος ήταν να ελέγξει τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις, "παγώνοντας" τις ισορροπίες τους – σε βάρος, φυσικά, των πιο αδύναμων και πιο φτωχών χωρών.

Έναν αιώνα πριν, το 1885, οι ισχυροί του πλανήτη είχαν οργανώσει ένα παρόμοιο Διεθνές Συνέδριο στην Κωνσταντινούπολη, την πρωτεύουσα της παραπαίουσας τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σε μια προσπάθεια να εξισορροπήσουν τους ανταγωνισμούς τους, που καθυστερούσαν την "διείσδυση" τους στην Αφρική – δηλαδή την αρπαγή της. Η αρπαγή ήταν το κέντρο και της Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Όχι η αρπαγή μιας ηπείρου, αλλά η αρπαγή του πλούτου που κρύβεται στην επιφάνεια και τα βάθη των Θαλασσών και των Ωκεανών.

Ο Θόδωρος Καρυώτης, που ήταν μέλος της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Διάσκεψη αυτή (και υποψήφιος του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του Ιούνη) περιγράφει με τα παρακάτω λόγια τις διεθνείς συνέπειες αυτής της συμφωνίας:

"Εάν όλα τα παράκτια κράτη κάνουν χρήση των δικαιωμάτων τους... τότε η περιοχή των ωκεανών που θα ανήκει σ' αυτά τα κράτη υπολογίζεται να καλύπτει γύρω στα 37,7 εκατομμύρια τετραγωνικά ναυτικά μίλια (122 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα) ή το 35,8% της παγκόσμιας θαλάσσιας επιφάνειας. Μέ-

σα στις ζώνες αυτές περιλαμβάνονται πάνω από το 90% της παγκόσμιας αλιείας, πάνω από το 87% των υπολογιζόμενων αποθεμάτων πετρελαίου και γύρω στο 10% των πολυμεταλλικών κοιτώνων..."

Το άδικο της Θάλασσας

Το Συνέδριο της Κωνσταντινούπολης επιτάχυνε στα τέλη του 19ου αιώνα πραγματικά την αρπαγή της Αφρικής. Αλλά η επιτάχυνση αυτή δεν είχε τελικά καμιά σχέση με "ισορροπία". Αυτό που γέννησε ήταν μια συμμαχία ανάμεσα στη Βρετανία και τη Γαλλία, τις δυο ισχυρότερες αποικιοκρατικές χώρες της εποχής. Το 1904 η συμμαχία αυτή κατέληξε σε μια συμφωνία μεταξύ των δύο χωρών για την συνεκμετάλλευση της Διώρυγας του Σουέζ – μιας διώρυγας που είχε διανοίξει η Γαλλία την εποχή του Ναπολέοντα του 3ου παρά τις ισχυρές αντιρρήσεις της Βρετανίας. Και ύστερα στην δημιουργία της Αντάντ, της "Εγκάρδιας Συνεννόησης", του ενός από τους δυο πόλους του Α' Παγκοσμίου πολέμου. Μαζί με την αρπαγή της Αφρικής, το Συνέδριο της Κωνσταντινούπολης επιτάχυνε και την καταβύθιση της ανθρωπότητας στον πολιτισμό του βομβαρδισμού των αμάχων, του θανάτου στα χαρακώματα και των ασφυξιογόνων αερίων.

Οι ρυθμίσεις του Συνεδρίου του ΟΗΕ για το δίκαιο της Θάλασσας δεν είναι ούτε κατά ένα χιλιοστό καλύτερες. Από τα 122 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα (τα 37,7 τετραγωνικά ναυτικά μίλια) που εκχωρεί η Συμφωνία του 1982, τα μισά τα μοιράζονται μεταξύ τους 8 κράτη – οι ΗΠΑ, η Γαλλία, η Αυστραλία, η Ρωσία, η Βρετανία, η Νέα Ζηλαν-

δία, η Ινδονησία και ο Καναδάς. Η Κίνα, μια χώρα που φιλοξενεί πάνω από το 1/5 του πληθυσμού της γης, βρίσκεται στην 33 θέση – κάτω από τα νησιά Φίτζι, την Παπούα-Νέα Γουινέα και την Μαδαγασκάρη. Παρόλα αυτά, η Κίνα έχει υπογράψει την συμφωνία. Οι ΗΠΑ όχι.

Όπως και η συμφωνία της Κωνσταντινούπολης στα τέλη του 19ου αιώνα, έτσι και η συμφωνία για το "Δίκαιο της Θάλασσας" έχει γίνει θερμοκήπιο έντασης και ανταγωνισμών από το 1994 που τέθηκε σε εφαρμογή.

Όλες οι παράκτιες χώρες δικαιούνται, σύμφωνα με την απόφαση, την αποκλειστική εκμετάλλευση των παρακείμενων θαλασσών, σε ακτίνα ως και 200 ναυτικών μιλίων. Μέσα σε αυτή την περιοχή το "κυρίαρχο κράτος" κατέχει το αποκλειστικό δικαίωμα της εκμετάλλευσης όλων των φυσικών της πόρων – από τα δικαιώματα στα ορυκτά του υπεδάφους (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, μέταλλα κλπ) που μέχρι τότε καθοριζόνταν με βάση την υφαλοκορηπίδα, μέχρι τα δικαιώματα στην αλιεία, την ενέργεια από τα κύματα και τον αέρα.

Όπου υπάρχει υπερχάλυψη ανάμεσα σε δυο ή περισσότερες χώρες, η μοιρασιά γίνεται με διμερείς συμφωνίες και βάση τη "μέση γραμμή". Αυτή η πρόταση ίσως και να μοιάζει από πρώτη άποψη, δίκαιη. Αλλά δεν είναι. Η συμφωνία αναγνωρίζει δικαίωμα σε ΑΟΖ σε νησιά και νησίδες. Η Χαβάη, για παράδειγμα, εξασφαλίζει με αυτόν τον τρόπο στις ΗΠΑ ένα μεγάλο κομμάτι του ελέγχου του Ειρηνικού.

Ταυτόχρονα, όμως, ένα μικρό νησί στα ανοιχτά μιας μεγάλης, παράκτιας ηπειρωτικής χώρας αρκεί για να της "κλέψει" όλη την ΑΟΖ. Ένα διάσημο παράδειγμα είναι το νησιωτικό σύμπλεγμα Saint Pierre et Miquelon, το τελευταίο υπόλειμμα της Γαλλικής αποικιοκρατίας στην Αμερικανική Ήπειρο που βρίσκεται κοντά στα σύνορα του Καναδά. Το 1983, ένα χρόνο μετά την υπογραφή της Συμφωνίας, η Γαλλία διεκδίκησε ΑΟΖ 200 ναυτικών μιλίων για τα νησάκια της. Και ύστερα έστειλε

Το όνειρο της ελληνικής αστικής τάξης: εφραπτόμενες ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου μέχρι τα ανοιχτά του Ισραήλ. Με διακεκομμένες γραμμές η ΑΟΖ χωρίς το Καστελόριζο. (Χάρτης από το Ριζοσπάστη)

ένα Ωκεανογραφικό συνοδευόμενο από ένα πολεμικό πλοίο για να αρχίσει έρευνες για πετρέλαιο στον βυθό της. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί ένταση ανάμεσα στις δυο χώρες – και οι δύο είναι μέλη των G8 – που έληξε, σχεδόν δέκα χρόνια αργότερα με μια διατησιά που δικαίωσε, πρακτικά, τον Καναδά (μια απόφαση που δεν αρέσει καθόλου στους Έλληνες εθνικιστές λόγω συνάφειας με την υπόθεση του Καστελόριζου).

Η Κίνα βρίσκεται σε μόνιμη διαμάχη τόσο με την Ιαπωνία όσο και με την Νότια Κορέα για τον καθορισμό των συνόρων της ΑΟΖ. Το 1995 η Κίνα ανακάλυψε ένα μεγάλο κοιτάσμα φυσικού αερίου στην αμφισβητούμενη περιοχή. Η ένταση αποκλιμακώθηκε σχεδόν δεκαπέντε χρόνια αργότερα με μια Σινό-Ιαπωνική συμφωνία για την συνεκμετάλλευση του.

Η κινεζική ΑΟΖ στην Κίτρινη Θάλασσα έχει προκαλέσει επανειλημμένες εντάσεις ανάμεσα στο Πεκίνο και την Ουάσινγκτον. Το 2001, στη διάρκεια μιας επιχειρήσεως αναχαίτισης, ένα κινεζικό καταδιωκτικό συγκρούστηκε με ένα αμερικανικό στην περιοχή. Το Κινεζικό αεροπλάνο έπεσε και ο πιλότος σκοτώθηκε ενώ το αμερικανικό πραγματοποιήσε αναγκαστική προσγείωση στην Κίνα.

Η Τουρκία δεν έχει υπογράψει την Συμφωνία για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Το Καστελόριζο

Η Τουρκία βρίσκεται κυριολεκτικά περικλωμένη από πάνω από 2500 σχεδόν ελληνικά νησιά και νησίδες, οι οποίες σύμφωνα με τις ελληνικές ερμηνείες δικαιούνται όλες τη δική τους ΑΟΖ. Με την συνταγή της "μέσης γραμμής" η ΑΟΖ της Τουρκίας ουσιαστικά εξανεμίζεται,

όχι μόνο στο Αιγαίο που είναι διάσπαρτο από ελληνικά νησιά αλλά ακόμα και στην Ανατολική Μεσόγειο. Η αιτία: το Καστελόριζο, ένα μικροσκοπικό, απομακρυσμένο από την υπόλοιπη χώρα ελληνικό νησί, στα μισά της διαδρομής ανάμεσα στη Ρόδο και την Κύπρο.

Με βάση την "αρχή" της μέσης γραμμής το Καστελόριζο των 275 μονίμων κατοίκων "μοιράζεται" την ΑΟΖ με την Λιβύη, την Αίγυπτο και την (νότια) Κύπρο, ενώ τα σύνορα της τουρκικής ΑΟΖ, μιας χώρας 75 εκατομμυρίων κατοίκων, φτάνουν μόνο μέχρι τα μισά της μικροσκοπικής της απόστασής από το Καστελόριζο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ύστερα από πρόταση της Τουρκίας, συμφώνησε να μην διεκδικήσει τα δικαιώματά της στην ΑΟΖ στη Μεσόγειο. Η Γαλλία και η Ισπανία έχουν ΑΟΖ στον Ατλαντικό αλλά δεν έχουν ΑΟΖ στη Μεσόγειο. "Δυστυχώς", γράφει ο Καρούτσης – που όπως όλοι οι εθνικιστές πιέζει για μια πιο σκληρή στάση απέναντι στην Τουρκία – η Ελλάδα αποδέχτηκε και αυτή το Τουρκικό αίτημα.

Η συζήτηση για την ΑΟΖ φούντωσε όταν η Κύπρος – που δεν δεσμευόταν από την απόφαση της ΕΕ και είχε έρθει σε συνεννόηση με τις γειτονικές χώρες (πλην της Τουρκίας, προφανώς) για τον καθορισμό ΑΟΖ – υπέγραψε συμφωνία το 2010 με το Ισραήλ για την συνεκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στον βυθό του διαβόητου "Οικοπέδου 12". Τα ΜΜΕ εκθειάζαν την εποχή εκείνη την "έξυπνη" κίνηση του τότε Προέδρου Χριστόφια που θα εξασφάλιζε, υποτίθεται, και πακτωλό εσόδων για την Κυπριακή Οικονομία, και ενεργειακή επάρκεια και στρίμωγνε, διπλωματικά την Τουρκία.

Φυσικά όλα αυτά αποδείχτηκαν "αέ-

ρας κοπανιστός" – όπως έγραφε πρόσφατα και το βρετανικό περιοδικό The Economist. Αντί να έρθει ο "πακτωλός των χρημάτων" ήρθαν η χρεοκοπία, η Τρόικα και το μνημόνιο. Και η Τουρκία, αντί να βρεθεί στριμωγμένη στην γωνία, αποκατάστησε τις σχέσεις της με το Ισραήλ. Το παρακάτω απόσπασμα από Το Βήμα (15.2.2013) είναι αποκαλυπτικό:

"Δημοσιεύματα στον τουρκικό και τον ισραηλινό τύπο αναφέρουν ότι οι δύο χώρες (Τουρκία και Ισραήλ), οι σχέσεις των οποίων είχαν ψυχρανθεί μετά το επεισόδιο του Μαβί Μαρμαρά, συνομιλούν παρασημαστικά για την πιθανή κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού που θα ενώνει το κοιτάσμα Λεβιάθαν με τη νότια Τουρκία και θα εξάγει το ισραηλινό φυσικό αέριο".

Πόσα είναι ακριβώς τα αποθέματα του κοιτάσματος "Αφροδίτη" στο "Οικόπεδο 12" αυτό κανένας δεν το γνωρίζει. Η Noble Energy, η αμερικανική εταιρεία που έχει αναλάβει τις έρευνες, κάνει λόγο για τη "μεγαλύτερη ανακάλυψη στην ιστορία της": η μετοχή της (η Noble είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης) έχει ανέβει από τον περασμένο Ιούνιο μέχρι σήμερα σχεδόν κατά 50% – η "μεγαλύτερη ανακάλυψη της ιστορίας της" έχει παίξει προφανώς σημαντικό ρόλο στην ραγδαία αυτή άνοδο.

Η αξιοπιστία των ίδιων των δεδομένων είναι, όμως, το μικρότερο πρόβλημα. Ακόμα και αν τα αέρια υπάρχουν σε εκμεταλλεύσιμες ποσότητες, υπάρχει ένα ακόμα ζήτημα που πρέπει να λυθεί: η μεταφορά τους στις αγορές της δύσης. Η Κύπρος είναι, όπως είναι γνωστό, νησί. Μια ματιά στον χάρτη αρκεί για να καταλάβει και ο πιο αδαής ότι ο μοναδικός, πρακτικά, τρόπος για να φτάσουν οι υδρογονάνθρακες στην Ευρώπη είναι με αγωγό μέσω της Τουρκίας. Η κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού που θα συνέδεε την Κύπρο με την Ελλάδα δεν δικαιολογείται ούτε από τα πιο φαντασμαγορικά σενάρια για τα κυπριακά κοιτάσματα – το κόστος του είναι απλά τεράστιο. Εκτός από όλα τα άλλα, προϋποθέτει, πρακτικά (παρόλο που η "απο-

Συνάντηση Νετανιάχου - Αναστασιάδη, την ώρα που το Ισραήλ βομβάρδιζε τη Συρία.

κλεισιτικότητα” της ΑΟΖ δεν περιλαμβάνει τους αγωγούς) και την επίλυση των διαφορών για την ΑΟΖ ανάμεσα στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία.

Στην πραγματικότητα το μόνο που υπάρχει πίσω από τις κραυγές για την ανακήρυξη ελληνικής ΑΟΖ είναι μια φούσκα. Και μπόλικος εθνικισμός. Το μόνο που θα καταφέρει, οποιαδήποτε ελληνική κυβέρνηση αποφασίσει να ανακηρύξει το ζήτημα της ΑΟΖ στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο θα είναι μια νέα ένταση με την Τουρκία, μια νέα περίοδο “Ψυχρού Πολέμου” ανάμεσα στις δυο χώρες.

H ΑΟΖ και η αριστερά

Δυστυχώς, η κοινοβουλευτική αριστερά, αντί να κοντράρει τις εθνικιστικές φωνές που πιέζουν για την άμεση ανακήρυξη ελληνικής ΑΟΖ, εγκυλώνει την κυβέρνηση από τα δεξιά – κατηγορώντας την για “υποχωρητικότητα” και “ολιγωρία”.

“Η Ελληνική εξωτερική πολιτική και άμυνα”, γράφει στην Αυγή (22.2.2013) ο Κώστας Ήσυχος, υπεύθυνος για την εξωτερική πολιτική του ΣΥΡΙΖΑ, “χαρκτηρίζεται από αδιέξοδες, ενκαιριακές, αλλά και τυχοδιωκτικές πτυχές... Η χώρα μας, αντίθετα, πρέπει να προσανατολισθεί σε μια ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική... που θα αξιοποιεί στη βάση αρχών δυνατοτήτες, ευκαιρίες και συμπτώσεις συμφερόντων με οποιαδήποτε γειτονική χώρα ή και στρατηγικό ενεργειακό εταίρο, που εδράζονται στο Διεθνές Δίκαιο, χωρίς να υποκύπτει ούτε στις Ισραηλινές στρατιωτικές πτυχές της επεκτατικής πολιτικής του, ούτε στις Τουρκικές βλέψεις, που παρακάμπτον σε Αιγαίο και Κύπρο, τη διεθνή νομιμότητα...”.

Σε τι μεταφράζεται αυτή η “διεθνής νομιμότητα”; “Η Τουρκία”, γράφει ο

Ήσυχος, “σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, δεν διαθέτει ΑΟΖ στη θαλάσσια αυτή περιοχή (την Ανατολική Μεσόγειο) και τούτο γιατί παρεμβάλλεται το Καστελόριζο. Το Καστελόριζο διαθέτει σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο διαθρησκιακά ύδατα και υφαλοκρηπίδα και επομένως και ΑΟΖ, η οποία εφάπτεται με αυτήν της Αιγύπτου και της Κύπρου...”.

Το ΚΚΕ κατηγορεί την κυβέρνηση και την αστική τάξη για την “παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων”. Και τάσσεται και αυτό ανοιχτά υπέρ της ανακήρυξης ελληνικής ΑΟΖ, όχι μόνο στο Αιγαίο αλλά και γύρω από το Καστελόριζο – που θα μετατρέψει το βορειοανατολικό Αιγαίο σε ελληνική θάλασσα:

“Η αστική τάξη της Ελλάδας έχει καθορίσει ως στρατηγική επιλογή την συμμετοχή στο ΝΑΤΟ και στην ΕΕ, για να διασφαλίσει τη θέση της στη χώρα και διεθνώς, και οικειοθελώς παραχωρεί κυριαρχικά δικαιώματα... Εδώ εντάσσεται κι η αργοπορία της αστικής τάξης και των ελληνικών κυβερνήσεων στο ζήτημα της οριοθέτησης της ΑΟΖ...”

Η συμμετοχή της χώρας μας, όπως και της Τουρκίας, στο ΝΑΤΟ (από το 1952), όπως κι η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ και η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ, αποδείχτηκε πως όχι μόνο δεν αποτελούν παράγοντες επίλυσης των υπαρκτών διμερών προβλημάτων, αλλά αντίθετα είναι ανασταλτικοί για τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας, και δεν μπορούν καν να εξασφαλίσουν την τήρηση της Διεθνούς Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας (1982), η οποία προβλέπει ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα για τα ελληνικά νησιά, όπως το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελόριζου”.

Η εργατική τάξη και οι φτωχοί δεν έχουν να κερδίσουν τίποτα ούτε από την ΑΟΖ ούτε από τα (υπαρκτά ή μη) αέρια της Ανατολικής Μεσογείου. Ο Βαρδινογιάννης δεν πρόκειται να μοιραστεί με

τους εργάτες τα κέρδη του από το φυσικό αέριο του “Οικοπέδου 12”, ακόμα και αν αυτό καταφέρει να φτάσει στην Ελλάδα. Ούτε οι εργάτες στην Κύπρο πρόκειται να κερδίσουν τίποτα από την εκμετάλλευση. Οι εργάτες είναι άμφωτοι σε όλες, ανεξαιρέτως, τις χώρες που στηρίζονται στην εξόρυξη πετρελαίου ή φυσικού αερίου. Τα κέρδη, στον καπιταλισμό, δεν προέρχονται από τον “φυσικό πλούτο”: προέρχονται από την εκμετάλλευση της εργασίας.

Αντίθετα οι εργάτες και οι φτωχοί έχουν πάρα πολλά να χάσουν.

Η εξόρυξη, κουβαλάει πρώτα απ’ όλα μαζί της τρομαχτικούς οικολογικούς κινδύνους. Η έκρηξη στην πλατφόρμα άντλησης πετρελαίου της BP Deerwater Horizon άδειασε χιλιάδες τόνους αργού πετρελαίου στον Κόλπο του Μεξικού σκοτώνοντας με αυτόν τον τρόπο όχι μόνο φυτά και ζωντανούς οργανισμούς αλλά και την αλιεία και τον τουρισμό σε όλη την περιοχή. Οι πλατφόρμες στη Μεσόγειο απειλούν να μετατρέψουν σε “Σκουριές” όλη την Ελλάδα. Είναι ντροπή να κάνει λόγο η αριστερά, ιδιαίτερα μέσα σε μια περίοδο όπου η Ιερισσός έχει γίνει το σύμβολο της αντίστασης, για “αξιοποίηση δυνατοτήτων και ευκαιριών” και “στρατηγικούς ενεργειακούς εταίρους”.

Ακόμα χειρότερα, είναι γελοίο να σπέρνει η αριστερά αυταπάτες για το διεθνές δίκαιο. Η Τουρκία, γράφουν οι εφημερίδες, παρόλο που δεν έχει υπογράψει τη συμφωνία για το Δίκαιο της Θάλασσας, έχει καθορίσει ΑΟΖ στην Μαύρη Θάλασσα. Αυτό, λένε, είναι ένα δυνατό επιχείρημα για την ελληνική διπλωματία. Η διπλωματία, όμως, δεν καθορίζεται από επιχειρήματα: καθορίζεται από την δύναμη, τις συμμαχίες με τις Μεγάλες Δυνάμεις, την στρατιωτική δύναμη και την απειλή. Όποιος υποστηρίζει μια πιο σθεναρή στάση της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία στο ζήτημα της ΑΟΖ, υποστηρίζει στην πραγματικότητα την ένταση της αντιπαράθεσης ανάμεσα στα διάφορα κράτη στην ανατολική Μεσόγειο – όσες φορές και αν επαναλάβει τις λέξεις “από θέσης αρχής” στις διακηρύξεις του.

Το καθήκον της αριστεράς δεν είναι να εγκαλεί την αστική τάξη για την ελλειπή της προσήλωση στα ίδια τα συμφέροντά της. Αυτό που χρειάζεται είναι να οργανώσει το εργατικό κίνημα ενάντια σε αυτά τα συμφέροντα – και να την ανατρέψει. ■

Βιβλιοκριτική

Χαμένοι στο λαβύρινθο της πόλης

Ντέιβιντ Χάρβεϊ

Εξεγερμένες πόλεις

Τιμή 16€, 308 σελίδες

Εκδόσεις ΚΨΜ

Ο Ντέιβιντ Χάρβεϊ δεν έχει ανάγκη από συστάσεις. Σίγουρα όχι για τους αναγνώστες του «Σοσιαλισμός από τα κάτω», όπου τα βιβλία του έχουν παρουσιαστεί τα τελευταία χρόνια καθώς έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά, ενώ ο ίδιος ήταν ομιλητής στο τετραήμερο του Μαρξισμού τον Μάη του 2010.

Το νέο του βιβλίο «Εξεγερμένες πόλεις» είναι ένα πολιτικό μανιφέστο με το οποίο συνοψίζει την προηγούμενη δουλειά του γύρω από τις κρίσεις μέσα στον καπιταλισμό και το ρόλο των πόλεων τόσο στη διαμόρφωση αυτών των κρίσεων όσο και στο ξεπέρασμά τους, αλλά παράλληλα επιχειρεί να διαμορφώσει μια σύγχρονη αντικαπιταλιστική στρατηγική.

Πρόκειται για μια προσπάθεια φιλόδοξη, ακόμη και για κάποιον με τις περγαμηνές του Χάρβεϊ, που αξίζει να διαβαστεί, περισσότερο γιατί τολμάει να συνθέσει συνολικές εικόνες για την πορεία του καπιταλισμού στο χώρο και στο χρόνο σε παγκόσμια κλίμακα και λιγότερο για τις απαντήσεις που έχει να προσφέρει στο κίνημα για την ανατροπή του συστήματος. Για την ακρίβεια, στο δεύτερο μέρος του βιβλίου ο Χάρβεϊ προχωράει στην πιο σκληρή μέχρι τώρα ρήξη του με τη λενινιστική στρατηγική της επαναστατικής αριστεράς και αυτό είναι η μεγάλη του αδυναμία. Αλλά ας μην προτρέξουμε.

Σίγουρα είναι συναρπαστικό να

μπορεί κανείς να βρει μέσα στις λιγότερες από 300 σελίδες αυτού του βιβλίου ένα πανόραμα που απλώνεται από το Παρίσι του Οσμάν (Haussmann) το 19ο αιώνα μέχρι τον κατασκευαστικό οργασμό στη σημερινή Κίνα περνώντας μέσα από την «προαστιοποίηση» των ΗΠΑ μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όλα δεμένα μεταξύ τους και με τους κύκλους άνθησης και κρίσης του καπιταλισμού.

Σε αυτά τα κεφάλαια του βιβλίου μπορεί ο αναγνώστης να βρει εντυπωσιακούς παραλληλισμούς ανάμεσα στις μορφές που πήρε η κερδοσκοπία γύρω από το δομημένο περιβάλλον και η εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε όλες αυτές τις διαφορετικές περιόδους της ιστορίας.

Ωστόσο, ακόμη και σε αυτές τις καλύτερες ενότητες του βιβλίου είναι ορατές οι αδυναμίες της αντίληψης του Χάρβεϊ για τη λειτουργία του καπιταλισμού. Ούτε λίγο ούτε πολύ, αποδίδει τη μακρόχρονη μεταπολεμική ανάκαμψη (1945 – 1970 περίπου) στη δυνατότητα της «προαστιοποίησης» να αποτελέσει «έναν τρόπο απορρόφησης του πλεονάζοντος προϊόντος, ως εκ τούτου επίλυσης του προβλήματος απορρόφησης του πλεονάζοντος κεφαλαίου» (σελ. 46).

Η κατασκευή μεγάλων αυτοκινητόδρομων και άλλων έργων υποδομής (όπως τα αεροδρόμια) που μεταμόρφωσε τις πόλεις μεταπολεμικά, όπως και η κατασκευή των σιδηρόδρομων τον 19ο αιώνα, ήταν μορφή επενδύσεων που μεγάλωνε το πλεονάζον προϊόν και μεγάλωνε τις πιέσεις για πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους. Αν

δεν υπήρχε ένας άλλος παράγοντας (συγκεκριμένα ο διογκωμένος ρόλος της πολεμικής βιομηχανίας), η «προαστιοποίηση» θα είχε οδηγήσει σε κρίση πολύ πιο γρήγορα.

Όπως έχει παρατηρήσει ο Κρις Χάρμαν στο άρθρο του «Theorising neoliberalism» (International Socialism Journal 117, Δεκέμβρης 2007), ο Χάρβεϊ στα βιβλία του για τον Νεοφιλελευθερισμό και για τον

Ιμπεριαλισμό ως ένα βαθμό επαναλαμβάνει την αντίληψη των Μπαράν και Σουζί στο έργο τους «Το μονοπωλιακό κεφάλαιο» περί πλεονάζοντος προϊόντος, χωρίς όμως τις αναφορές των Μπαράν και Σουζί στο ρόλο των εξαπλισμών.

Πρόκειται για λαθεμένη προσέγγιση που γίνεται ακόμη πιο έντονη όταν ο Χάρβεϊ οδηγείται στην αντίληψη ότι ο καπιταλισμός αντιμετωπίζει τα προβλήματά του με «συσσώρευση μέσω της υπαρπαγής» (accumulation by dispossession). Μέσα σε συνθήκες άγριας λεηλασίας μισθών, συντάξεων, ασφαλιστικών ταμείων, δημόσιων εκτάσεων κλπ από Μνημόνια επίσημα και ανεπίσημα, αυτή η ιδέα μοιάζει ελκυστική. Ωστόσο, η «υπαρπαγή» δεν μπορεί να υποκαταστήσει την εκμετάλλευση σαν ερμηνεία για την παραγωγή υπεραξίας μέσα στον καπιταλισμό. Η λεηλασία μισθών και του κοινωνικού μισθού είναι εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης, η ιδιωτικοποίηση του ασφαλιστικού τομέα και των κρατικών επιχειρήσεων είναι μεταβίβαση από έναν καπιταλιστικό τομέα σε έναν άλλο, καθώς δεν μπορούμε να θεωρούμε τις ΔΕΚΟ ως μη-καπιταλιστικές. Η πηγή της συσσώρευσης, η δύναμη του κεφαλαίου

ου βρίσκεται εκεί όπου παράγεται η υπεραξία. Αν χάσουμε αυτό το κέντρο και περιοριστούμε σε διαδικασίες αναδιανομής της υπεραξίας κινδυνεύουμε να βλέπουμε το δέντρο χωρίς το δάσος.

Τα ζητήματα αυτά δεν είναι ακαδημαϊκά, έχουν συνέπειες πάνω στις στρατηγικές επιλογές του κινήματος και αυτό φαίνεται έντονα στο δεύτερο μέρος του βιβλίου, όπου ο Χάρβεϊ κάνει επίθεση στην αριστερά που επιμένει να βλέπει τους χώρους δουλειάς σαν κέντρο της σύγκρουσης με το κεφάλαιο. Όχι μόνο βλέπει την αριστερά (κόμματα και συνδικάτα) να «κλυμπούν μέσα σε ένα ωκεανό από διασκορπισμένα κινήματα που δεν διαθέτουν πολιτική συνοχή» (σελ. 218), αλλά καταλογίζει στον Μαρξ και στον Λένιν ότι είδαν την Παρισινή Κομμούνια του 1871 σαν «προλεταριακή εξέγερση και όχι ως ένα πολύ πιο περίπλοκο επαναστατικό κίνημα που πυροδοτείται τόσο από την επιθυμία αναδιεκδίκησης της πόλης την οποία είχε ιδιοποιηθεί η αστική τάξη, όσο και από την επιδιωκόμενη απελευθέρωση των εργατών από τα δεινά της ταξικής καταπίεσης στο χώρο εργασίας» (σελ.219-20).

Μετά από μια τέτοια αποστασιοποίηση από τον Μαρξ και τον Λένιν, η κριτική στο βρετανικό ΣΕΚ ότι ηγήθηκε στον αγώνα κατά του roll-tax της Θάτσερ παρά «την παραδοσιακά εργατίζτική οπτική του» έρχεται ως παρονυχίδα.

Όταν επιχειρεί να συγκεριμενοποιήσει την κριτική του προς την «παραδοσιακά εργατίζτική οπτική», ο Χάρβεϊ πέφτει σε δυο παγίδες.

Η πρώτη είναι ότι χρεώνει τις αμαρτίες του σταλινισμού συλλήβδην στην στρατηγική της κατάκτησης της εξουσίας από την εργατική τάξη. Γράφει: «οι κομμουνιστικές χώρες από τη Ρώσικη Επανάσταση και μετά, ανίκανες να εγγυηθούν τη λειτουργία αυτού του συστήματος παγκοσμίως, επέλεξαν να απομονωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο από την καπιταλιστική παγκόσμια αγορά» (σελ. 225), χωρίς να μπαίνει στον κόπο να σταθεί στο ποιοι και πώς επέβαλαν αυτή την επιλογή. Ο Λένιν, ο Τρότσκι, ο Στάλιν, ακόμη και σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις που ακολούθησαν πολιτικές «υποκατάστα-

σης των εισαγωγών», μπαίνουν όλοι στο ίδιο τσουβάλι μιας «στρατηγικής που απέτυχε».

Η δεύτερη έχει να κάνει με τον ορισμό της εργατικής τάξης και της πρωτοπορίας της. Λέει ο Χάρβεϊ:

«Η έννοια του εργατικού ελέγχου που έχει μέχρι στιγμής κυριαρχήσει στην εναλλακτική αριστερή πολιτική σκέψη είναι προβληματική. Ο αγώνας έχει επικεντρωθεί κυρίως στο εργαστήριο και στο εργοστάσιο ως προνομιακούς χώρους παραγωγής υπεραξίας. Η βιομηχανική εργατική τάξη είχε παραδοσιακά το προνόμιο της πρωτοπορίας του προλεταριάτου, του βασικού επαναστατικού του φορέα».

Αυτό δεν είναι αλήθεια. Η επαναστατική μαρξιστική παράδοση ποτέ δεν αντιμετώπισε την έννοια της πρωτοπορίας με κριτήριο τι δουλειά κάνει ο κάθε εργάτης (το μέταλλο μπροστά, τα γκαρσόνια πίσω). Από το Κομμουνιστικό Μανιφέστο μέχρι το ΣΕΚ σήμερα, περνώντας από τον Λένιν του «Τι να κάνουμε» και τον Γκράμσι των «Θέσεων της Λυών», η πρωτοπορία πάντα ήταν τα τμήματα εκείνα της τάξης που «αγωνίζονται για την επίτευξη των άμεσων σκοπών και συμφερόντων της εργατικής τάξης, αλλά στο σημερινό κίνημα εκπροσωπούν ταυτόχρονα και το μέλλον του κινήματος». Κριτήρια πολιτικά και ιδεολογικά και όχι χυδαία επαγγελματικά.

Γι' αυτό, άλλωστε, η ιστορία του επαναστατικού κινήματος είναι γεμάτη από παραδείγματα όπου η αριστερά αγκάλιασε και πρωτοστάτησε σε πρωτοπύρες μάχες που έδωσαν κομμάτια έξω από το βιομηχανικό - εργοστασιακό τμήμα της εργατικής τάξης: από τις πλύστρες της ρώσικης επανάστασης, στους οδηγούς των φορτηγών στη Μινεάπολη των ΗΠΑ το 1934 μέχρι τις καμαριέρες στις μέρες μας (όχι μόνο στην υπόθεση Στρος-Καν, αλλά σε όλα τα ξενοδοχεία στην Ελλάδα). Ευτυχώς η Αριστερά δεν περίμενε τον Χάρβεϊ να μας πει ότι οι οδηγοί των λεωφορείων μέσα στις πόλεις, οι εμποροϋπάλληλοι στα mall και οι ντελιβεράδες στα φαστφουντάδικα είναι κομμάτια της τάξης μας.

Το επίμαχο ζήτημα δεν είναι ποιος είτε τι πρώτος, αλλά ποιος ενώνει αυτή τη δύναμη στην πάλη για την ανατροπή του καπιταλισμού. Οι προτρο-

πές του Χάρβεϊ να αναζητήσουμε τη λύση έξω από τους χώρους δουλειάς, στην πολιτική έκφραση των κινήματων της πόλης, στερούν από το αντικαπιταλιστικό κίνημα τη συνοχή που μπορεί να έχει όταν συνδέεται με την εργατική τάξη, τη συλλογικότητά της και τη δύναμή της σαν παραγωγός όλου του πλούτου της κοινωνίας.

Πάνος Γκαργκάνας

Ο πρωταγωνιστής δεν ήταν ο Ρούσβελτ

John Newsinger

Αντεπίθεση – Η αμερικάνικη εργατική τάξη τη δεκαετία του '30

Τιμή 15€, 426 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

“...Στις αρχές του 1937 καταλήψεις πραγματοποιήσαν οι εργάτες στην υφαντουργία, στην υποδηματοποιία, στα ξενοδοχεία, στην εστίαση, στην χαλυβουργία, στις μεταφορές, στα καπνεργοστάσια. Το ίδιο έκαναν οι ναυτεργάτες, οι εργάτες των ναυπηγείων, οι υπάλληλοι γραφείων, οι τυπογράφοι, οι εργαζόμενοι στο τύπο, οι θωρακιστές, οι ηλεκτρολόγοι. Νεαρές εργαζόμενες στα πολυκαταστήματα Woolworth, σε ταπητουργεία, ωρολογιοποιεί, σκουπιδιάρηδες. Καταλήψεις από τους ταχυδρομικούς και τους κούριερ της Postal και της Western Union, από τους εργάτες γης, τους επιπλοποιούς, τους εργάτες στη συσκευασία τροφίμων, τους εργαζόμενους στα σινεμά, τους νεκροθάφτες...”

Οι εργατικοί αγώνες της δεκαετίας του '30 χτύπησαν επιχειρήσεις-κολοσσούς απ' άκρη σ' άκρη στις ΗΠΑ, αναγκάζοντας τα μεγαλύτερα μέχρι τότε κάστρα απεργοπασίας, τρομοκρατίας και εκμετάλλευσης εργατών και εργατριών να αποδεχτούν το δικαίωμα στο συνδικαλισμό. Στο βιβλίο του “Η αμερικάνικη εργατική τάξη τη δεκαετία του '30 – Αντεπίθεση” ο βρετα-

νός μαρξιστής καθηγητής ιστορίας John Newsinger περιγράφει πως ένα άγρια χτυπημένο από την οικονομική κρίση εργατικό κίνημα έφτασε την πιο πλούσια και ισχυρή άρχουσα τάξη του κόσμου στο σημείο να παραδέχεται ότι έβλεπε “να ανοίγουν οι πύλες της κολάσεως”.

Το Κραχ του 1929 ήταν καταστροφικό για την εργατική τάξη με την ανεργία να σκαρφαλώνει – στα επίσημα στοιχεία – στο 30% και τους μισθούς να μειώνονται στα τέσσερα πρώτα χρόνια της κρίσης ως και 60%. “Σε μια χώρα όπου το κράτος πρόνοιας ήταν υποτυπώδες, η Μεγάλη Υφεση προκάλεσε δυστυχία σε τρομακτική κλίμακα, με την πείνα να απλώνεται, τον αριθμό των αστέγων να γιγαντώνται και τη φτώχεια να φτάνει σε ανήκουστα επίπεδα”, γράφει ο Newsinger. Τόσο ήταν το μίσος για την αδιαφορία της ρεπουμπλικανικής κυβέρνησης Χούβερ προς τους φτωχούς, που στην εκλογική συντριβή της το 1932, οι ανθρακωρύχοι της Πενσυλβάνια θα “αποχαιρετούσαν” τον πρόεδρο υψώνοντας ένα μνημείο πάνω σε πλημμυρισμένη δημόσια τουαλέτα με την επιγραφή “Ενθάδε κείται ο Χούβερ, Η ψυχή του να ‘ναι καταραμένη, Μέσα στην τρύπα τη χερσμένη. Εδώ για πάντα χαμένοι, Των φτωχών εχθρός, Των πλουσίων κολλητός”.

Παρά την αυξανόμενη αγανάκτηση, οι συσχετισμοί δεν θα μπορούσαν να είναι πιο αρνητικοί για την εργατική τάξη. Μετά το Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τα συνδικάτα βρίσκονταν σε καθεστώς ημι-παρανομίας και η αριστερά στόχος υστερικών εκστρατειών ενάντια στους “μπολσεβίκους” και την “κόκκινη απειλή”. Οι εργατικές κινητοποιήσεις αντιμετωπιζόνταν με σκληρή καταστολή ως και δολοφονική βία. Τα αφεντικά ξόδευαν αμύθητα ποσά σε ιδιωτικές μυστικές αστυνομίες και γραφεία ντετέκτιβ που παρακολουθούσαν συνδικαλιστές και εργαζόμενους, ενίοτε ξυλοκοπούσαν αγωνιστές και

χτυπούσαν απεργιακές φρουρές. Τα δικαστήρια είχαν σχεδόν καταργήσει το δικαίωμα στην απεργία.

Τα αφεντικά διευκόλυναν “οι αντιδραστικές και διεφθαρμένες ηγεσίες των συνδικάτων της Αμερικάνικης Ομοσπονδίας Εργασίας (AFL). Η AFL απέρριπτε τη μαχητική δράση, ήταν εχθρική απέναντι στην Αριστερά και υποστήριζε ανοιχτά το καπιταλιστικό σύστημα”.

Την ίδια στιγμή, ο ρατσισμός απέναντι στους μαύρους εργάτες με άγρια πογκρόμ και λυντσαρίσματα εναντίον τους “ήταν ένας καρκίνος που κατέτρωγε το εργατικό κίνημα των ΗΠΑ”.

Ο νεοεκλεγείς πρόεδρος των Δημοκρατικών Ρούσβελτ “δεν είχε τίποτα το κοινό με την αμερικάνικη εργατική τάξη”. Ο συγγραφέας αφιερώνει πολλές σελίδες για να καταρρίψει την – μέχρι και σήμερα – εξιδανικευμένη εικόνα για τον “προοδευτικό” χαρακτήρα του “Νιου Ντιλ”, τη μεγάλη υποτίθεται πολιτική επιλογή του Ρούσβελτ που, ανάμεσα σε άλλα, είχε στόχο και την υπεράσπιση των καταπιεσμένων. Στην πραγματικότητα, το μοναδικό μέλημά του, ακόμα κι όταν στρεφόταν αναγκαστικά προς τ’αριστερά και περνούσε απρόθυμα μεταρρυθμίσεις που έδιναν στα χαρτιά το δικαίωμα στους εργάτες να συνδικαλιζονται, ήταν “να φέρει ξανά τον καπιταλισμό των ΗΠΑ στο δρόμο της επιτυχίας αυξάνοντας τα κέρδη του” και να προλάβει, όπως ομολογούσε ο ίδιος, την επανάσταση.

Ενα από τα ατού του βιβλίου είναι ότι ανάμεσα στα μεγάλα απεργιακά ξεσπάσματα ξετυλιγόνται οι “μικρότεροι” αγώνες – άλλοι νικηφόροι κι άλλοι όχι – που προμήνυαν την αντεπίθεση. Όπως η απεργία των δασκάλων του Σικάγο το 1933 που κατέληξε σε καταλήψεις τραπεζών και συγκρούσεις με την αστυνομία με βαριά σχολικά βιβλία. Ή την ίδια χρονιά οι απεργίες των εργατών γης με αποκορύφωμα αυτή “των 18.000 εργατών γης στις φυτείες βαμβακιού στην Κοιλιάδα Χοα-

κίν. Η απεργία κράτησε 27 μέρες και απλώθηκε σε μια ακτίνα 161 χιλιομέτρων, στην οποία περιπολούσαν απεργοί πάνω σε φορτηγά για να διώχνουν τους απεργοσπαστές. Επρόκειτο, όπως γράφει η Ντέβρα Ουίμπερ, “για την μεγαλύτερη, πιο μακρόχρονη και σκληρή σύγκρουση στην ύπαιθρο στην ιστορία... ένας κοινωνικός σεισμός”.

Η αντεπίθεση ξεκίνησε το 1934. Σε ένα ιδιαίτερα εμπνευστικό κεφάλαιο, ο συγγραφέας περιγράφει τις απεργίες των εργατών στην αυτοκινητοβιομηχανία του Τολέδο, των οδηγών φορτηγών στη Μινεάπολις και των λιμενεργατών στο Σαν Φρανσίσκο που “απέκτησαν διαστάσεις εξέγερσης και άλλαξαν εντελώς το στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς της αμερικάνικης εργατικής τάξης. Και στις τρεις απεργίες την ηγεσία της είχαν ριζοσπάστες και επαναστάτες, ενώ και οι τρεις απεργίες αφήφησαν την ηγεσία της AFL, αναμετρήθηκαν με το κράτος και διεξήχθησαν με άγρια αποφασιστικότητα”.

Οι νικηφόρες απεργίες του 1934 είχαν και μια άλλη συνέπεια. Ενέτειναν την κρίση στην συνδικαλιστική γραφειοκρατία που οδήγησε σε ένα σχίσμα στους κόλπους της. Προϊόν αυτού του σχίσματος ήταν η CIO, μια ομοσπονδία που έθεσε στόχο να οργανώσει τους μεγάλους βιομηχανικούς κλάδους όπως την αυτοκινητοβιομηχανία. Αλλά και πάλι, χρειάστηκε η ώθηση της βάσης για να πάνε τα πράγματα μπροστά.

Το 1937, η απεργία-κατάληψη, με κέντρο το Φλιντ του Μίσιγκαν, λύγισε τον μεγαλύτερο εργοδότη του κόσμου, τη General Motors. Όπως εξηγεί ο Newsinger: “Οι απεργοί προχωρώντας σε κατάληψη απέφευγαν την ήττα στις απεργιακές φρουρές (για την αστυνομία η έφοδος σ’ ένα κατειλημμένο εργοστάσιο ήταν απείρως δυσκολότερη δουλειά από τη διάλυση μιας απεργιακής φρουράς), δεν κινδύνευαν από απεργοσπαστές και, στην αυτοκινητοβιομηχανία, αν δούλευαν στην παραγωγή μπορούσαν να γονατίσουν ένα γίγαντα σαν την GM. Στις ΗΠΑ του 1937 η απεργία-κατάληψη ήταν ένα όπλο οργάνωσης. Ήταν ο τρόπος και να οργανωθούν οι εργάτες και να ηττηθεί η εργοδοσία”. Δεν επρόκειτο

για τυχαία ανακάλυψη. Ήταν ένα από τα όπλα που έδωσε η Αριστερά στο απεργιακό κίνημα.

Ο συγγραφέας δεν ξεχνά στιγμή τους απλούς ανθρώπους που έδιναν τις πιο σκληρές μάχες με αξιοθαύμαστη τόλμη και εφευρετικότητα. Για παράδειγμα στην απεργία των εργατριών – στην πλειοψηφία τους μαύρων – στην επεξεργασία καρυδιών στο Σεντ Λούις το 1933 “η Κάρι Σμιθ, ηγέτιδα της απεργίας αλλά και βαθιά θρησκευόμενη, μίλησε σε μια συγκέντρωση κρατώντας μια Βίβλο στο ένα χέρι και ένα τούβλο στο άλλο”. Ή στην απεργία των οδηγών φορτηγών στη Μινεάπολις “η τακτική που έκρινε την τύχη της απεργίας ήταν το πνευματικό τέκνο ενός ‘απλού αχθοφόρου’: ήταν η ‘μαχητική εφαρμογή της κινητής απεργιακής φρουράς’”.

Η ταξική πάλη ήταν αυτή που καθόρισε τις εξελίξεις στις ΗΠΑ τη δεκαετία του '30 και ήταν ανοιχτό αν θα έφτανε να δώσει συνολική επαναστατική λύση. Το βιβλίο του Newsinger είναι πολύτιμο και σε αυτό το επίπεδο. Αν υπήρξε ένας λόγος για τον οποίο “οι πύλες της κολάσεως” δεν άνοιξαν τελικά για την άρχουσα τάξη, αυτός ήταν η έλλειψη επαναστατικής ηγεσίας.

Λένα Βερδέ

Η θεωρία του καταπέλτη

Πέτρος Παπακωνσταντίνου

Η Μεγάλη Πρόκληση – Η Κρίση, Η Αριστερά, η Εξουσία

Τιμή 9,50€, 175 σελίδες

Εκδόσεις ΑΑ Λιβάνη

Η καπιταλιστική κρίση, η εργατική αντίσταση και η πολιτική της ριζοσπαστικοποίηση έχουν βάλει ξανά επί τάπητος τα «μεγάλα ερωτήματα» για όλη την Αριστερά. Παλιότερα, η ριζοσπαστική Αριστερά που δεν ήθελε να

συρθεί στο αίσχος των κυβερνήσεων της «κεντροαριστεράς» τύπου Σημίτη – ή των Δημοκρατικών της Ιταλίας – μπορούσε απλά να αποκηρύσσει τον «κυβερνητισμό» και να θεωρεί ότι κρατάει τα χέρια της καθαρά. Τώρα αυτές οι ευκολίες ανήκουν στο παρελθόν. Η Αριστερά πρέπει να μιλήσει για την εξουσία, ιδιαίτερα τα τμήματά της που υποστηρίζουν ότι υπάρχει μια ρεαλιστική εναλλακτική λύση έξω από τον καπιταλισμό και τη βαρβαρότητά του.

Ο Π. Παπακωνσταντίνου μπαίνει σ' αυτή την συζήτηση με μια συγκροτημένη άποψη, και γι' αυτό το βιβλίο αξίζει να διαβαστεί. Τα τρία πρώτα κεφάλαια φιλοδοξούν να δώσουν το περίγραμμα των αντικειμενικών συνθηκών: η κρίση της Ε.Ε και η Ελλάδα, η γενικότερη κρίση του καπιταλισμού και οι αλλαγές στην εργατική τάξη (τον «κόσμο της εργασίας»). Το δεύτερο μέρος ανοίγει τα ζητήματα στρατηγικής και τακτικής. Οι τίτλοι τους είναι χαρακτηριστικοί. Ο ιστορικός ορίζοντας του κομμουνισμού, το ενιαίο μέτωπο, λαϊκή δημοκρατική ανατροπή.

Η συζήτηση που έχει αναπτυχθεί μέχρι τώρα γύρω από το βιβλίο έχει επικεντρωθεί στο δεύτερο μέρος. Όμως αξίζει να γίνουν μερικές παρατηρήσεις για το πρώτο. Γιατί πολλές από τις παραδοχές του έχουν άμεση αντανάκλαση στις τακτικές και στρατηγικές επιλογές του. Το πώς εκτιμά κάποιος και με ποια εργαλεία την αντικειμενική κατάσταση, έχει τεράστια επίπτωση στη πολιτική γραμμή που προτείνει.

Συνοπτικά, η ανάλυση για την κρίση της ΕΕ σε συνδυασμό με την καπιταλιστική κρίση, είναι ένας συνδυασμός των θεωριών της εξάρτησης με τις απόψεις περί χρηματοπιστικοποίησης του καπιταλισμού. Ο Παπακωνσταντίνου πιστεύει ότι η Ελλάδα έχει γίνει μισο-αποικία της Γερμανίας, ότι υφίσταται «νέο εθνικό ζήτημα» και ότι όπως και στην Κατοχή με το ΕΑΜ η

σημαία της εθνικής ανεξαρτησίας είναι κόκκινη». Η εργατική τάξη πρέπει να σηκώσει τη σημαία του «εθνικού» μιας και η αστική τάξη είναι ξεπουλημένη. Ένα μάλλον παλιό σχήμα, που ποτέ δεν λειτούργησε με τον ριζοσπαστισμό που του αποδίδει ο συγγραφέας.

Όμως, ποια εργατική τάξη; Ο Παπακωνσταντίνου στην αρχή του σχετικού κεφαλαίου κάνει μερικές σαρωτικές κρίσεις για τη σύγχρονη εργατική τάξη που στηρίζονται σε πολύ αδύναμη τεκμηρίωση και εμπειρική και θεωρητική. Όμως, το πιο σημαντικό, για τη συζήτηση, είναι η εκτίμησή του για δυο ζητήματα: «Ανεργία και μετανάστευση» και «συνδικάτα και πολιτικός αγώνας».

Γράφει ότι η μετανάστευση «είναι πρόβλημα και για την εργατική τάξη στις χώρες υποδοχής γιατί σε αντίθεση με μεταναστευτικά ρεύματα του περασμένου αιώνα, οι μετανάστες καταλήγουν σε ‘γεμάτες’ χώρες με κορεσμένη αγορά εργασίας και χρόνια ανεργία». Η «κορεσμένη αγορά εργασίας» και η ανεργία είναι προϊόν της κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος. Η προπαγάνδα της άρχουσας τάξης σε όλη την ΕΕ είναι αυτή που υποστηρίζει ότι «η βάρκα γέμισε» και δεν χωράει άλλους. Αν το εργατικό κίνημα δεν μπορέσει να αντιπαρατεθεί κάθετα σε αυτή την προπαγάνδα, τότε μένει έκθετο σε όλες τις πιέσεις που ζητάνε να «αδειάσει η βάρκα» από «υπερπληθυσμούς» εργάτες και υπάλληλους ή τους «αδικαιολόγητα» υψηλούς μισθούς και συντάξεις. Αντίθετα, οι μετανάστες είναι δύναμη για τους αγώνες όλων των εργατών γιατί είναι αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης εργατικής τάξης. Όταν οι εργάτες γης στη Μανωλάδα ξεσηκώνονται κόντρα στις σφαίρες των μπράβων της εργοδοσίας και απαιτούν «χαρτιά, χαρτιά για την εργασία» και αύξηση στο μεροκάματο, δυναμώνουν τον αγώνα όλων των εργατών ενάντια στη κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων και την

εργοδοτική αυθαιρεσία. Και αντίστροφα: χωρίς τους εργατικούς αγώνες που έχουν αναπτυχθεί, έχουν γκρεμίσει κυβερνήσεις, οι «κολασμένοι» της κάθε Μανωλάδας δεν θα είχαν την αυτοπεποίθηση να βγουν στο δρόμο του συλλογικού αγώνα.

Ενώ όμως ο Π. Παπακωνσταντίνου αναγνωρίζει ότι ήταν η «κοινωνική πίεση» που ανάγκασε τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία να κηρύξει 30 γενικές απεργίες, φαίνεται να μην έχει ιδιαίτερη εμπιστοσύνη στη δυναμική των εργατικών αγώνων. Η θεωρητικοποίηση είναι η εξής: εργατικά και λαϊκά στρώματα «χωρίς να παραιτούνται από τη συνδικαλιστική οργάνωση και πάλη στο χώρο δουλειάς, όπου οι συνθήκες έχουν δυσκολέψει, ανακτούν την ενότητα, την αυτοπεποίθηση και την αγωνιστική τους αυτενέργεια στην πλατεία, στη συμβολική κατάληψη κρατικών κτιρίων, στη λαϊκή συνέλευση, στη δημιουργία εναλλακτικών δικτύων ενημέρωσης, στο συλλαλητήριο που τείνει να εξελιχθεί σε εξέγερση».

Οι «πλατείες» το καλοκαίρι του 2011 απέκτησαν τη δυναμική τους ακριβώς επειδή τροφοδοτήθηκαν από τις απεργίες, απ' τη ταξική πάλη στο χώρο δουλειάς. Όταν η εργατική τάξη κινείται μπροστά, δίνει τη δυνατότητα να εμφανιστούν κινήματα αμφισβήτησης και διεκδίκησης έξω από το χώρο δουλειάς. Από την άλλη, τα κινήματα αμφισβήτησης που εκδηλώνονται στο «πεζοδρόμιο» μπορούν να διατηρήσουν το δυναμισμό και τον ριζοσπαστισμό τους μόνο αν βρουν το δρόμο (πολιτικά και οργανωτικά) στο χώρο δουλειάς και στην οργανωμένη εργατική τάξη. Αυτό αποδεικνύει η ιστορική εμπειρία

Αλλά αν χάνουμε ποιο είναι το «μοτέρ» όλων αυτών των μαχών, καταλήγουμε σε συμπεράσματα που ταιριάζουν πολλές φορές γάντι με τις επιδιώξεις των ρεφορμιστικών ηγεσιών και της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Γιατί, η άλλη όψη της άποψης ότι πλέον η αυτοπεποίθηση κατακτάται στις πλατείες, είναι ότι οι απεργίες δεν μπορούν να νικήσουν και δεν χρειάζεται να ξεφύγουν από το επίπεδο της διαμαρτυρίας. Η πολιτική λύση ταυτίζεται με τη λύση της κάλπης.

Ο Π. Παπακωνσταντίνου υποστηρίζει ότι: «η ιδιομορφία της πολιτικής

συγκυρίας στην Ελλάδα θα μπορούσε να συμπυκνωθεί στο σχήμα: εθνική κρίση, σε επαναστατική εποχή, χωρίς επαναστατική κατάσταση». Ο δρόμος που θα ξεμπλοκάρει τις εξελίξεις:

«Ένα κίνημα που αποτυγχάνει παρά τις επανειλημμένες 'εφόδους' του, να εκπορθήσει το 'φρούριο' του εχθρού, στέλνει με καταπέλτη μια 'αριστερή κυβέρνηση' στο στρατηγείο του αντιπάλου, ενώ το ίδιο συνεχίζει να είναι στρατοπεδευμένο εκτός των τειχών. Η πρόκληση θα συνίσταται στο πως η συνδυασμένη δράση 'από τα πάνω' με μοχλό την κυβέρνηση της λαϊκής συμμαχίας, και 'από τα έξω', από το μαζικό, εξωκοινοβουλευτικό αγώνα, θα καταφέρει να ανοίξει ρήγματα και τελικά να υπερισχύσει της πραγματικής εξουσίας, η οποία θα διατηρεί αλώβητα τα οχυρά της την 'επόμενη μέρα' των εκλογών».

Υπάρχει μια μεγάλη αντίφαση στη καρδιά αυτής της πρότασης. Ένα κίνημα που «αποτυγχάνει», δείχνει σημάδια εξάντλησης, μια τάξη που είναι κατακερματισμένη, πώς μπορεί να αξιοποιεί ρήγματα και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό ώστε να υπερισχύει της πραγματικής εξουσίας;

Η φόρμουλα «η κυβέρνηση από μέσα, το κίνημα απ' έξω» δεν έχει λειτουργήσει ποτέ με τον τρόπο που ισχυρίζεται ο συγγραφέας. Ούτε στα Λαϊκά Μέτωπα της δεκαετίας του '30 ούτε στη Χιλή του Αλιέντε. Ο Παπακωνσταντίνου γράφει ότι πρέπει να διαχτούμε από τα λάθη τους αλλά να μην απορρίψουμε την εμπειρία τους γιατί άλλωστε λάθη έκανε και η Παρισινή Κομμούνια και ηττήθηκε. Αυτή η σύγκριση δεν είναι σωστή. Η Παρισινή Κομμούνια ήταν η «πολιτική μορφή της οικονομικής χειραφέτησης» της εργατικής τάξης (Μαρξ) η εξουσία που κατέκτησαν οι εργάτες του Παρισιού με την επανάστασή τους. Κυβερνήσεις όπως των Λαϊκών Μετώπων και του Αλιέντε στάθηκαν συνειδητά εμπόδιο στο ξεδίπλωμα της επαναστατικής δυναμικής των κινημάτων. Σ' αυτό το επίπεδο δεν έκαναν λάθη, έκαναν συνειδητές επιλογές.

Όσο για τη μεταφορά του καταπέλτη που ρίχνει την «αριστερή κυβέρνηση» στο στρατηγείο του εχθρού, θα πρέπει να θυμίσουμε ότι τα κόμματα, ιδιαίτερα τα ρεφορμιστικά, δεν είναι

βλήματα, που ακολουθούν λίγο πολύ την τροχιά που επέλεξε αυτός που τα εκτόξευσε. Στην προκειμένη περίπτωση, ο συγγραφέας ωραιοποιεί καταστάσεις. Γράφει για παράδειγμα ότι ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ένα «ιδιόμορφο μικροαστικό εργατικό κόμμα», «ένα ασταθές, δυναμικό πολιτικό μόρφωμα, σε πλήρη εξέλιξη, με αντίρροπες δυνάμεις, χωρίς πλήρως αποκρυσταλλωμένη ταξική ταυτότητα και προγραμματική φυσιογνωμία». Στην πραγματικότητα, ο ΣΥΡΙΖΑ δεν διαφέρει από ανάλογα κόμματα του αριστερού ρεφορμισμού που οι ηγεσίες τους κινήθηκαν με ταχύτητα στα δεξιά.

Προφανώς η απάντηση σ' αυτή την πορεία δεν είναι η καταγγελία και η αναμονή για το πότε το κίνημα θα δει το φως το αληθινό. Η σύγχρονη αντικαπιταλιστική αριστερά έχει μπροστά της το καθήκον να αξιοποιήσει δημιουργικά την επαναστατική παράδοση και σε αυτό τον τομέα, την στρατηγική του ενιαίου μετώπου. Αλλά για να το κάνει χρειάζεται να είναι ξεκάθαρη στο στρατηγικό της προσανατολισμό και να αξιοποιεί τα σωστά εργαλεία στην εκτίμηση των συσχετισμών.

Λεάνδρος Μπόλαρης

Όχι και τόσο εξωτικοί συμβιβασμοί

Σπύρος Σακελλαρόπουλος

Νεπάλ. Εθνότητες, κάστες, τάξεις στην κορυφή του κόσμου 1769-2008

Τιμή 16,60 €, 336 σελίδες

Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2012

Το Νεπάλ, μια μικρή χώρα της Νοτιοανατολικής Ασίας ανάμεσα στην Κίνα και την Ινδία, είναι γνωστό στο δυτικό κόσμο περισσότερο επειδή στο έδαφός του βρίσκονται τα Ιμαλάια. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, οι κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στη χώρα έχουν καταστεί αντικείμενο συζή-

τησης στην Αριστερά. Το βιβλίο του Σπύρου Σακελλαρόπουλου παρουσιάζει αναλυτικά στο πρώτο μέρος του βιβλίου την πολιτική ιστορία του Νεπάλ, ενώ στο δεύτερο ασχολείται με τις κοινωνικές και εθνοτικές παραμέτρους που την καθόρισαν. Η ανάγνωσή του πρέπει να συνδυαστεί με το άρθρο του «Οι πολιτικές εξελίξεις στο Νεπάλ (2008-2012) και η διάσπαση του μαοϊκού κόμματος» (Θέσεις, τχ 122).

Το Νεπάλ συγκροτήθηκε ως ανεξάρτητο κράτος το 1769. Από τα μέσα του 19ου αιώνα, κυριάρχησε η δυναστεία των Ρανα, που επέβαλλε ένα αυταρχικό και αναχρονιστικό καθεστώς, αποκόπτοντας τη χώρα από τον υπόλοιπο κόσμο και διαιωνίζοντας μία μορφή φεουδαρχίας. Οι Ρανα ανατράπηκαν το 1951 αλλά το 1960 ο βασιλιάς, μετά από ένα σύντομο κοινοβουλευτικό διάλειμμα, έκανε πραξικόπημα και εγκαθίδρυσε ένα καθεστώς όπου το Στέμμα αποτελούσε τον κυρίαρχο πόλο εξουσίας, απαγορεύοντας τα πολιτικά κόμματα και ουσιαστικά κάθε οργανωμένη αντιπολίτευση. Από τότε, σταδιακά «το Νεπάλ εκβιομηχανίζεται και διεθνοποιείται» (σελ. 226). Το 1990, μια μαζική εξέγερση, που κορυφώθηκε με την κήρυξη γενικής απεργίας και την πραγματοποίηση πανεθνικής διαδήλωσης προς το Παλάτι, ανάγκασε το βασιλιά να παραχωρήσει Σύνταγμα και να νομιμοποιήσει τα κόμματα, χωρίς όμως η ζωή των απλών ανθρώπων να αλλάξει προς το καλύτερο. Το Νεπάλ παρέμεινε μια από τις πιο φτωχές χώρες του κόσμου, με τεράστια ποσοστά αναλφαβητισμού, διατήρηση του διαχωρισμού με βάση τις κάστες, ιδιαίτερα έντονη γυναικεία καταπίεση και περιθωριοποίηση των εθνοτικών μειονοτήτων.

Η Αριστερά, όπως τεκμηριώνει ο Σακελλαρόπουλος, πρωταγωνίστησε στο κίνημα του 1990 και το πιο ριζοσπαστικό κομμάτι της συσπειρώθηκε στο ΚΚ Νεπάλ (μαοϊκό), το οποίο δια-

κήρυξε την ανάγκη για «μια κοινωνική συμμαχία που θα περιλάμβανε το προλεταριάτο, τους εργάτες της, τους μεσαιούς αγρότες, τους πλούσιους αγρότες, τη μικροαστική τάξη και την εθνική αστική τάξη» (σελ. 164) ενάντια στο βασιλιά και τη φεουδαρχία. Ταυτόχρονα, εκτιμούσε ότι αφού το Νεπάλ ήταν μια υπανάπτυκτη και εξαρτημένη χώρα, έπρεπε πρώ-

τα να περάσει από το στάδιο της αστικής ολοκλήρωσης (σελ. 217). Από το 1996 ξεκίνησε ένοπλο αντάρτικο και κατάφερε να συνδεθεί με τον ντόπιο πληθυσμό, αφού στις περιοχές που έλεγξε «αποδίδονται ίσα δικαιώματα στις γυναίκες, καταργείται το σύστημα των καστών, δίνεται αυτονομία στις καταπιεσμένες εθνικές ομάδες, συγκροτούνται θεσμικοί ελέγχοι της τοπικής ανάπτυξης, υπάρχει μέριμνα για την ιατρική περίθαλψη, ενώ αναπτύσσεται νέο σύστημα φορολόγησης» (σελ. 190). Ο βασιλιάς κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και επέβαλε δικτατορία αλλά έτσι απομονώθηκε και από τα μετριοπαθή κόμματα, που ήρθαν το 2006 σε συμφωνία με τους μαοϊκούς για κοινή δράση εναντίον του με στόχο τη δημιουργία μιας «πλήρους δημοκρατίας» μέσα από την προοδευτική αναδιάρθρωση του κράτους. Το κίνημα κορυφώθηκε με την κήρυξη γενικής απεργίας διαρκείας και το ξέσπασμα μαζικών διαδηλώσεων με αποτέλεσμα την ανατροπή της μοναρχίας. Το 2008 πραγματοποιήθηκαν εκλογές στις οποίες πρώτο κόμμα αναδείχθηκε το ΚΚ Νεπάλ (μαοϊκό), που προχώρησε σε μια σειρά από συμβιβασμούς, όπως η διάλυση των δομών «δυναμικής εξουσίας» που είχαν δημιουργηθεί σε κάποιες από τις απελευθερωμένες περιοχές, αλλά και του αντάρτικου Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού με την ένταξη απλώς ενός μέρους των μαχητών του στον εθνικό στρατό. Το αντάλλαγμα ήταν η κατάργηση της μοναρχίας και η διενέργεια ελεύθερων εκλογών για συντα-

κτική συνέλευση. Ο ηγέτης των μαοϊκών Πρατσάντα δικαιολόγησε αυτήν την επιλογή και τη συμμετοχή του ΚΚ Νεπάλ (μαοϊκό) σε κυβερνήσεις που ασκούν μετριοπαθή πολιτική, υποστηρίζοντας ότι η δυναμική του κινήματος σ' αυτή τη φάση περιορίζεται στην εγκαθίδρυση μιας αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.

Ο Σακελλαρόπουλος εκτιμά στο βιβλίο του ότι δεν υπήρχε δυνατότητα για μια διαφορετική πορεία (μέχρι το 2008) με δεδομένο τον εσωτερικό και εξωτερικό συσχετισμό δύναμης, αν και στο άρθρο του ασκεί κριτική στους συμβιβασμούς της μαοϊκής ηγεσίας. Ωστόσο, αυτοί οι συμβιβασμοί σχετίζονται άμεσα με τη «θεωρία των σταδίων» και τη στρατηγική της συμμαχίας με τα αστικά κόμματα. Ο περίφημος «δρόμος του Πρατσάντα» ουσιαστικά χρησιμοποιούσε τον ένοπλο αγώνα, ως μέσο πίεσης προς την κυβέρνηση και τα κόμματα. Το αποτέλεσμα ήταν μια Βάρκιζα χωρίς Δεκεμβριανά, αφού η δυναμική του κινήματος σπαταλήθηκε στα παζάρια των διαπραγματεύσεων και των ημερομηνιών για τη σύγκληση Συντακτικής Συνέλευσης. Μια διαφορετική πορεία θα απαιτούσε πολύ μεγαλύτερη πίστη στην αυτενέργεια των μαζών και στη δυνατότητα επέκτασης των μορφών δυναμικής εξουσίας, που είχαν δώσει άλλωστε στους μαοϊκούς το ισχυρό λαϊκό τους έρεισμα, αντί να χρησιμοποιηθούν απλώς ως διαπραγματευτικό χαρτί (που «κάηκε») στη συμφωνία με την αστική αντιπολίτευση. Ταυτόχρονα, θα απαιτούσε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις δυνάμεις της εργατικής τάξης, που πρωταγωνίστησαν επανειλημμένα σε αντικαθεστωτικές γενικές απεργίες και όχι υποπαγή της στις προτεραιότητες της συμμαχίας με κομμάτια της αστικής τάξης.

Συνολικά πάντως, το βιβλίο του Σακελλαρόπουλου, παρά τις όποιες ενστάσεις για τις εκτιμήσεις του συγγραφέα ως προς την ανάλυση των γεγονότων, με την αναλυτική καταγραφή των γεγονότων και το χρονολόγιο, το ονοματολόγιο και τους πίνακες που το συνοδεύουν, αποτελεί έναν αναγκαίο και επαρκή οδηγό για την κατανόηση των πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων στο Νεπάλ.

Μπάμπης Κουρουνδής

Επισκόπηση

Τρεις περιοδικές εκδόσεις ξεχωρίζουν αυτό το δίμηνο, με πλούσια αφιερώματα και ενδιαφέρουσες παρεμβάσεις. Μια σύντομη παρουσίασή τους θα επιχειρήσουμε σ' αυτή την Επισκόπηση.

Η **Ουτοπία** (τεύχος 102, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2013) κυκλοφορεί με αφιέρωμα στις **“Ακροδεξιές οργανώσεις”**. Το αντιφασιστικό κίνημα για το οποίο τόσο έχουμε πασχίσει χρειάζεται, εκτός από διαρκή δράση, και την αφομοίωση των ιστορικών διαγαμάτων του παρελθόντος. Το αφιέρωμα της Ουτοπίας παρουσιάζει τις σημαντικότερες εκφάνσεις της ελληνικής ακροδεξιάς του 20ού αιώνα, που θα πρέπει να είναι αντικείμενο γνώσης και μελέτης για όλους τους αντιφασίστες και αντιφασίστριες. Δύο μελέτες δίνουν το υπόβαθρο της ελληνικής ακροδεξιάς τη δεκαετία του 1930, αυτή του **Κώστα Παλούκη** (“**Η οικονομική κρίση, η άνοδος των Ναζί στη Γερμανία και το διακύβευμα της δημοκρατίας στην Ελλάδα του 1933**”) και του **Χρήστου Σουρουλή** (“**Η ιδεολογία της 4ης Αυγούστου**”).

Στη συνέχεια, τέσσερα κείμενα εξιστορούν τη δράση ισάριθμων ακροδεξιών οργανώσεων: της αντικομμουνιστικής “Χ” υπό τον Γεώργιο Γρίβα (“**Η οργάνωση Χ στην Κατοχή και τον Εμφύλιο, 1941-1949**” του **Ιάσονα Χανδρινού**), του στρατιωτικού συνδέσμου ΙΔΕΑ (“**Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών: από την ίδρυση στην εδραίωση, 1944-1952**” του **Δημήτρη Δεμερτζή**), της Εθνικής Κοινωνικής Οργάνωσης Φοιτητών, γνωστής ως ΕΚΟΦ (“**Η ΕΚΟΦ στους διαδρόμους του πανεπιστημίου και της πολιτικής: ιδεολογία και πρακτικές**” των **Αντώνη Αντωνίου** και **Νίκου Τσικρίκη**) και, τέλος, της συμμορίας του Κλαμπόκα στην Πάτρα που δολοφόνησε τον καθηγητή Νίκο Τεμπονέρα (“**Στρατηγικές της βίας: Η “Ομάδα Κρούσης” της ΟΝΝΕΑ Αχαΐας**” του **Άκη Παλαιολόγου**). “**Ζητήματα νομικής αντιμετώπισης του ναζισμού**” διερευνά στο άρθρο του ο **Δημήτρης Σαραφινός**.

Δύο κείμενα επιχειρούν τέλος μια πιο συνθετική ανάλυση της φασιστικής απειλής στο σήμερα: αυτό του **Δημήτρη Μπελαντή** (“**Για το σύγχρονο φασιστικό φαινόμενο και τις αιτίες του**”) και του **Δημήτρη Γρηγορόπουλου** (“**Φασισμός και Χρυσή Αυγή**”). Και τα δύο άρθρα εντοπίζουν σωστά την ανάδυση της Χρυσής Αυγής στην καπιταλιστική κρίση και στην απώλεια της κοινωνικής και πολιτικής ηγεμονίας από τις κυρίαρχες αστικές δυνάμεις. Ωστόσο, και οι δύο αναλύσεις θα ήταν πολύ πλουσιότερες αν ενέτασσαν στο σκεπτικό τους τον κομβικό ρόλο του ρατσισμού στην ανάδυση της Χρυσής Αυγής (στοιχείο που λείπει εμφατικά κι απ’ τις δύο). Και βέβαια, η κατάληξη του άρθρου του Δ. Γρηγορόπουλου είναι κάτι παραπάνω από συζητήσιμη: η άνευ κριτικής προώθηση της στρατηγικής του Δημητρώφ στο 7ο Συνέδριο της Κομιντέρν, αυτής των “**Λαϊκών Μετώπων**”, δεν αποτελεί την καλύτερη αφετηρία για τη στρατηγική του αντιφασιστικού κινήματος στο σήμερα.

Η **Μαρξιστική Σκέψη** (τόμος 9, Απρίλιος-Ιούνιος 2013) κυκλοφορεί με αφιέρωμα στην “**Κυβέρνηση της Αριστεράς**”, αλλά και θεματικές για την **Κομμουνιστική Διεθνή** και τον **Καρλ Μαρξ**. Για το ενδεχόμενο μιας κυβέρνησης της Αριστεράς στο σήμερα και τα ζητήματα που αυτή θέτει, το περιοδικό δημοσιεύει συνεντεύξεις μελών του ΣΥΡΙΖΑ και της ΑΝΤΑΡΣΥΑ (**Λ. Βαπικιώτης, Ρ. Δούρου, Θ. Καμπαγιάννης, Σ. Σακοράφα, Κ. Σκορδούλης, Π. Σωτήρης, Γ. Τόλιος**). Για τα διδάγματα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, γράφουν ο **Τζον Ριντέλ** και ο **Δημήτρης Αστερίου**, ενώ – μαζί με ένα κείμενο του **Γκριγκόρι Ζηνόβιεφ** – δημοσιεύονται οι “**Θέσεις για το Ενιαίο Μέτωπο**” του 4ου Συνεδρίου. Τέλος, στο αφιέρωμα για τον Καρλ Μαρξ, ξεχωρίζουμε το κείμενο του **Τάκη Μαστρογιαννόπουλου** “**Οι Μαρξ και Ένγκελς και η Ένωση των Κομμουνιστών**”, που αποτελεί προδημοσίευση του βιβλίου του που ήδη εμφανίστηκε στις προηγούμενες με τίτλο: “**Η Άνοδος και η Πτώση των Εργατικών Διεθνών, Κύκλος 1ος: από τους Προδρόμους στην 1η Διεθνή**”

(εκδ. Τόπος).

Για όσες και όσους διαβάζουν αγγλικά, είναι πλέον διαθέσιμο στο Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο το νέο τεύχος του περιοδικού **International Socialism Journal** (n. 138, Spring 2013). Όλο το τεύχος είναι πολύ δυνατό. Ξεχωρίζουμε: το εισαγωγικό κείμενο του **Alex Callinicos** με τίτλο “**Οικονομικά μπλουζ**” για τη συνεχιζόμενη οικονομική (και πολιτική) κρίση της ευρωζώνης, και όχι μόνο: το κείμενο του **Joseph Choonara** με τίτλο “**Οι ταξικοί αγώνες στην Ευρώπη**” και θέμα μια συνολική αποτίμηση του εργατικού κινήματος στην Ευρώπη της κρίσης, με έμφαση σε Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία (και πολιτική) κρίση (η Πορτογαλία καλύπτεται από το σχετικό άρθρο της **Catarina Principe**): το άρθρο του **John Rose** με θέμα τον “**Αριστερισμό**” του Λένιν: και την μελέτη της **Sheila McGregor** για το γυναικείο ζήτημα με τίτλο “**Μαρξισμός και γυναικεία καταπίεση σήμερα**”. Σε συνέχεια προηγούμενων συζητήσεων που έχουν ανοίξει στο περιοδικό, δημοσιεύονται οι παρεμβάσεις του **Θανάση Καμπαγιάννη** με τίτλο “**Ελλάδα, πολιτική και μαρξιστική στρατηγική**” για τη συζήτηση σχετικά με τον ΣΥΡΙΖΑ και την ΑΝΤΑΡΣΥΑ, καθώς και του **Ian Birchall** με τίτλο “**Κάποιοι σκέψεις για τον Πάουλ Λέβι**”.

Η δημοσίευση του βιβλίου του **Donny Gluckstein** με τίτλο “**A people’s history of the Second World War: Resistance versus Empire**” (Pluto, 2012) [*Μια λαϊκή ιστορία του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου: Αντίσταση εναντίον Αυτοκρατορίας*] έχει αναθερμάνει μια κλασική, αλλά όχι τελειωμένη, συζήτηση: ήταν ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ιμπεριαλιστικός ή αντιφασιστικός; Ή μήπως και τα δύο; Ο **Λεάνδρος Μπόλαρης** παρεμβαίνει στη σχετική συζήτηση με μια εκτεταμένη βιβλιοκριτική του βιβλίου του Gluckstein (“**Δύο σε έναν;**”), έχοντας οδηγό μια πλούσια γνώση της ιστοριογραφίας της περιόδου και βέβαια τις ιδέες του Τρότσκι.

Θανάσης Καμπαγιάννης